

II
TALIJANSKI I USTAŠKO-DOMOBRANSKI
DOKUMENTI

BR. 136

**IZVJEŠTAJ KOMANDANTA TALIJANSKE POSADE U KOREN-
NICI OD 3 SIJEČNJA 1942 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTI-
ZANA KOD KORENICE¹**

Prevod

KOMANDI SEKTORA OTOČAC

3 januara 1942

Predmet: Izvještaj o prvoj fazi operacija protiv pobunjenika oko
Korenice (Od 29 decembra 1941 do 2 januara 1942)

KOMANDI DIVIZIJE »KRALJ«⁵

U nemogućnosti da se opskrbito hranom radi obilnog snijega koji je prekinuo naše veze sa Vrhovinama, i radi velikih poteškoća snabdijevanja na domaćem tržištu, komandant Korenice je odredio da 25 decembra, potporučnici Revelant Giovanni i Pomerrri dr. Giorgio, direktor menze u bataljonu, otidju u Bjelopolje da nabave živežnih namirnica. U 13 sati, dana 29 decembra, imenovani oficiri, oboružani sa troje saonica i sa 13 ljudi (medju kojima jedan tumač — crna košulja) sa jednim mitraljezom, otišli su za Bjelopolje.

Na večer, komandant, zabrinut radi toga što se oficiri nisu vraćali, a saznavši da su isti krenuli prema Ponoru, poslao je za njima dvije čete da ih traže, prvu na Ponor, a treću na Bjelopolje. (2. četa je bila otišla iz Korenice ujutro 29. da se spoji sa bataljonom u Vrhovinama, poslije nekih 11 dana potpune izolovanosti). Dvije čete krenule su oko 20.30 sati, a noć je bila osvijetljena mjesecom. Prva je došla do Ponora, gdje je dobila obavijesti o prolasku saonica; treća, stigavši blizu Bjelopolja, bila je zaustavljena, oko 23 sata iznenadnom i jakom vatrom, koja je dolazila sa visina oko Galovca i iz mjesta Bukovac. Četa je smjesta prešla u protunapad, koji ipak nije uspio, uzevši u obzir jaču vatru i veći broj protivnika.

Medjutim, komandant prve čete, čuvši vatru koja je dolazila iz Bjelopolja, dotrčao je sa primjernom inicijativom u pomoć 3 četi.

Sutradan, 30 decembra, oko 8.35 sati, dvije čete, 1. i 2. pojačane sa jednim mitraljeskim plotunom³, krenule su iznova prema Bjelopolju. Ali žestoka reakcija neprijatelja, koji su se utvrdili u kućama, pomanjkanje municije na našoj strani, učinili su uzaludnim naša tri uzastopna napada. Kolona se je u redu vratila na

¹ Redakcija ne posjeduje original izvještaja nego prijevod koji je dostavio Štab grupe NOP odreda za Liku Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske uz svoj izvještaj od 5 veljače 1942 godine. Vidi dok. br. 38.

² Divizija »Re«

³ Mitraljeski vod

Gradinu, gdje je dostigla jedan novi odred. Ovdje pod zaštitom mitraljeza, povratila se je u Korenicu.

Naši gubici u borbama kod Bjelopolja: poginulih: 4; ranjenih 7; zarobljenih 36; smrznuta 23.

Medju zarobljenima ima 4 oficira i podporučnici: Revelant Giovanni, Pomerrri dr. Giorgio, Gennarini Vittorio i Belfanti Carlo.⁴

Ti okršaji su se odigravali na visokom snijegu, pri temperaturi od —28; u noćnoj bitci kod Bjelopolja, radi smrzavanja ulja za podmazivanje, mitraljezi nisu mogli raditi.

Obavješten iz Otočca o događajima u Korenici, uputio sam se, oko 12 sati 30 decembra u Vrhovine da organiziram pomoć. Oko 16 sati otišao sam iz Vrhovina za Babin Potok na čelu jedne autokolone, koja se sastojala od: 2 pješačke čete, jedan mitraljeski plotun (oko 90 ljudi koji su razoružani od I. bataljona kad su se vratili sa dopusta. Svakom od ovih sam dao 4 ručne bombe), jedan plotun iz 6 čete sa dva mehaničara specijalista. Ovaj zadnji plotun je bio određen da formira u Babinom Potoku jedan odred sa zadatkom da obnovi ovdje čistač snijega koji je ovdje bio ukočen i da osigura čišćenje snijega. Sa svim tim, autokolona, na tri kilometra od Vrhovina, nije mogla prosljediti dalje radi snijega. U toj situaciji preostajalo je:

- ili povratak auta u mjesta polaska (Vrhovine ili Otočac),
- ili da podje pješke odred 6. čete na Babin Potok,
- ili da pješke podje 2. pojačana četa sa svrhom da osigura položaj u Homoljcu i Klanacu,
- ili da jurišna kolona iz 81. čete podje na saonicama iz Vrhovina u Babin Potok,
- ili da ode iz Vrhovina 7. pješačka četa pojačana sa jednim mitraljeskim plotunom za Babin Potok i to na saonicama.

Odlučio sam na koncu, da pošaljem jednu mobilnu kolonu iz Otočca za Vrhovine.

Ujutro, 31 decembra primio sam vijest oko podne o naglom napadu 2. čete. Ova, stvarno, kada je došla blizu Homoljačkog Klanca, oko 23 sata dana 30 decembra bila je napadnuta jakom artiljerijskom i mitraljeskom vatrom koja je dolazila iz tog mjesta, koje je već bilo zaposjednuto od pobunjenika. Poslije dva sata žestoke borbe, 2. četa sa jakom akcijom zauzela je tu uzvisinu.

Nezgodna, što se je smrzlo ulje za automatsko oružje, a što se je dogodilo i prošle noći kod Bjelopolja, ponovila se je i na uzvisini Homoljac—Klanac.⁵

⁴ Talijane su napali partizani Treće čete bataljona »Marko Orešković« i jedna četa bataljona »Ognjen Priča«. Ovom borbom otpočele su borbe za Korenicu. U borbi u srpskom selu Bjelopolje poginulo je 8-9 Hrvata. To je imalo ogroman značaj za učvršćenje bratstva i jedinstva. Vidi dok. br. 8 i 9.

⁵ Homoljački Klanac

Gubici neprijatelja: 10 mrtvih, od kojih je jedan samo identificiran. Naši gubici: 7 mrtvih, među kojima jedan oficir, potporučnik Gollia Renzo.

Pod zaštitom 2. čete, koja je osigurala zaposjedanje uzvisine Homoljačkog Klanca, većina pojačane kolone, na moj nalog (+ četa pješadije, 1 mitraljeski plotun, jurišna četa 81.) otišla je u 13 sati iz Babina Potoka i došla je u 16 sati na rečenu uzvisinu.

Treba spomenuti, u nemogućnosti da se prodje sa saonicama iz Babina Potoka — radi novog snijega, kolona je bila prisiljena da izvrši jedan vrlo teški put sa mitraljezima i radi prenosa jednog dijela oružja bili su upotrebljeni civilni nosači.

Uhvativši kontakt sa oficijom Pedrazzeli, komandantom 2. čete, i stavivši mu na raspoloženje poručnika liječnika dr. Sieno i pomoćnog bolničara sa sanitetskim materijalom za njegu ranjenika, odlučio sam da se veći dio kolone povrati za Korenicu, određivši 2. četi sljedeće zadatke:

- da ostanu na položaju jedan sat da bi zaštitili kraj kolone;
- da predvide nosiljke za prenos mrtvih i ranjenih u Korenicu, iskoristivši one koji su bili razoružani;
- da se upute prema Korenici štiteći kolonu.

Predvidivši požar nekoliko kuća koje su bile oko položaja i u kojima su se bili utvrdili pobunjenici prošle noći, oko 17 sati ostavio sam sa 2. četom položaj i krenuo sa većim dijelom kolone prema Korenici.

Poslije pola sata hoda, oko 2 km od uzvisine Homoljac—Klanac, plotun prethodnice 7. čete je upozorio na pucnjavu koja je dolazila iz šume na koti 880. Četa je smjesta odgovorila na vatru, i ja sam odredio da se zauzme položaj i da izdržimo napad.

Premoć našeg oružja je bila veća i nakon jedno pola sata neprijatelj je uzmaknuo, ostavivši na terenu nekoliko mrtvih od kojih se je samo jedan mogao identificirati. Jedna puška Männlicher je zarobljena. Sa naše strane nije bilo gubitaka.

Nešto iza 18 sati kolona je nastavila put i oko 24 sata je stigla u Korenicu. Ovdje sam odmah uspostavio kontakt sa poručnikom Pagnini, komandantom koji me je informirao o Situaciji i saopćio mi je među ostalim, da ima mnogo pobunjenika na uzvisinama istočno od Korenice a isto tako i u Gradini.

Ujutro, 1. o. mj. ostavivši dio snaga za odbranu Korenice, organizirao sam napadaj na Gradinu sa svim ostalim raspoloživim snagama sa ciljem da pokažem neprijatelju svu našu snagu. Oko 13.30 sati, dvije čete pješadije, jedan mitraljeski plotun i jurišna četa krenuli su u dvije kolone prema Gradini, i usprkos otporu pobunjenika, stigli su da zapale ovo zadnje mjesto, nanijevši neprijatelju 60 mrtvih. Za vrijeme borbe, mi smo osvojili dvije puške Männlicher i nanovo smo osvojili jedan mitraljez, koji je bio u rukama neprijatelja.

Naši gubici: jedan mrtav, 20 ranjenih među kojima jedan oficir podporučnik Balducci Enrico.

Oko 8 sati odredio sam da se trupe vrate u Korenicu.

Istog dana, 1. o. mj. drugi odred se je sudario kod serpentina, istočno od Vrela sa jednim jakim odredom pobunjenika.

Po vijestima djelomično kontradiktornim, mogao sam rekonstruirati borbu na slijedeći način:

Druga četa, koju sam ja ostavio sa zadatkom da ide iza naše kolone na uzvisini Homoljački Klanac, zadržala se je na istom mjestu oko dva sata da pripremi sve potrebno za prenos palih i ranjenih.

Krenuvši oko 19 sati 31 decembra, stigla je oko 23 sata u selo Homoljac poslije jednog mučnog hoda. Radi umornosti nosača, poručnik Pedrazzeli je odlučio da se odmori u tom mjestu. Oko 7.31 sati 1. januara poslije nego je u tom mjestu uzeo neke skije, četa je nastavila put u slijedećoj formaciji: jedan pješački plotun pojačan sa jednom eskadrom mitraljezaca radi sigurnosti, nosači saonica, dva plotuna pješaka i jedna eskadra mitraljeska. Stigavši oko 9.30 na serpentine istočno od Vrela bio je napadnut od jednog jakog odreda pobunjenika, koji, oboružani sa mitraljezima i teškim mitraljezima, bili su se smjestili na podnožju kote 892 i 942.

Visoki snijeg i slabe prtine, koje su pravile put vrlo nezgodnim, stavili su nas u vrlo teški položaj. Tako da nismo mogli poduzeti nikakvi efikasni manevar, dok je neprijatelj, dobro smješten u dominantnoj zoni u šumi mogao da se time okoristi. Da je to tako, dokaz je da je poručnik Pedrazzeli, komandant 2. čete pao među prvima, a podporučnik Travaglini, komandant mitraljeskog plotuna, bio je vrlo teško ranjen i može se lako objasniti kako je mogla teći borba bez ikakvog jedinstvenog vodstva.

Žestoka borba je trajala oko 8 sati, poslije koje je malo njih koji su preživjeli (3 oficira i 63 čovjeka) i vratili se u Korenicu u pojedinačnim grupama. Gubici u toj borbi su teški i ako još nisu tačno ustanovljeni. Ustanovljena je sigurno smrt por. Pedrazzeli Bartolomeo. Zarobljeno je — u očekivanju sigurnih podataka o mrtvima i ranjenima — slijedećih 5 oficira: liječnik dr. Sieno Antoni, podp. Redigolo Antonio, Palmiero Giuseppe, Travaglini Giuseppe i Gollia Renzo (ovaj posljednji je već ranije u posljednjoj bitci na Homoljcu zarobljen). Bolan je događaj da smo izgubili 4 teška mitraljeza (mitragliatrici) — (koji izgleda da su neupotrebljivi) i dosta novih puškomitraljeza (fucili mitragliatori).

Iste večeri, 1. tekućeg mj. odredio sam da slijedećeg jutra pošaljem jedan odred sa saonicama na mjesto borbe 2. čete da sakupe ranjenike i mrtve, premda sve veći pritisak pobunjenika na Korenicu i zakašnjenje očekivanih pojačanja i smanjenje snaga koje su jedva dovoljne da osiguraju obranu samog mjesta, primorali su me da na bilo koji način rasporedim snage.

2. ov. mj. odlučio sam da preuredim odrede i da usavršim obranu oko Korenice.

Nisam izostavio da zapalim kuće u Kalebovcu, odakle su, za vrijeme našeg napada 2. o. mj. bili ispaljeni mnogi puščani hitci.

Navečer, 2. januara primio sam radiotelegrafski nalog da odredim za dan 3. o. mj. jednu kolonu iz Korenice prema Babinom Potoku u susret koloni koju je 33 bataljon »crnih košulja« uputio iz Babinog Potoka prema Korenici, ali važni razlozi, gore izloženi su me naveli da ne izvršim tu akciju, a radi toga nisam mogao izvršiti, jer nisam imao nikakve veze sa Babinim Potokom.

Završavajući izlaganja o prvoj fazi operacija oko Korenice, smatram potrebnim da javim, da odašiljanje dvaju oficira u Bjelopolje radi živežnih namirnica može osvijetliti tešku i vrlo nesigurnu situaciju u kojoj se nalazimo u ovo zadnje vrijeme u Korenici.

Fakat je da su mnogobrojni pobunjenici, sa automatskim oružjem različitih tipova, stigli iz Bosne i iz Crne Gore, koncentrirali se u zonama i spremni su da nas iznenada napadnu. Odašiljanje dviju četa I. bataljona u Bjelopolje upozorilo nas je na njihovu prisutnost.

Komandant
(Giuseppe Angelini)

BR. 137

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 5 SIJEČNJA 1942 GOD. O STRIJELJANJU U
OGULINU KOJE SU IZVRŠILE TALIJANSKE VOJNE VLASTI**

Priepis

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB

J. S. broj 73/42

U Zagrebu, dne 5. siječnja 1942.

Predmet: Izkaz strijeljanih od
strane talijanskih vojnih vlasti. —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Zagreb

Oružnički vod Ogulin sa brojem 1435 os. 30. prosinca godine 1941. dostavlja izkaz Zapovjedništva 57. talijanske pješačke divizije »Lombardija« od 19. prosinca 1941. sljedeće sadržine:

»U toku mjeseca studenog godine 1941. od strane talijanskih vlasti u Jasenku, osudjene su na kaznu smrti strijeljanjem i strijeljane sljedeće osobe:

- 1) Tomić Dean (Nikolin) rođen 1919. iz sela Tomića, pravoslavni.
- 2) Vukelić Drago (Djurin) rođen 1925. iz sela Vukelića, pravoslavni.
- 3) Tatalović Lazo (Jove) rođen 1922. iz Drežnice.
- 4) Trbović Marko (Djуре) rođen 1899. iz Drežnice, pravoslavni.
- 5) Tatalović Jovan (Rade) rođen 1897. iz Gred., pravoslavni.
- 6) Kosanović Milan (Milenka) rođen 1915. iz Palića, pravoslavni.
- 7) Puškarić Nikola (Jurin) rođen 1916. iz Puškarića, rimokatoličke vjere.
- 8) Maravić Dušan (Nikole) rođen 1924. iz Drežnice, pravoslavan.
- 9) Tomić Nikola (Petra) rođen 1869. iz Tomića, pravoslavan.
- 10) Tatalović Jovan (Alekse) rođen 1908. iz Drežnice, pravoslavan.

Isto zapovjedništvo spisom istoga datuma izvješćuje, da su od strane talijanskih vojnih vlasti u Ogulinu osudjene na smrt strijeljanjem i strijeljane sljedeće osobe:

- 1) Radolović Sava (Bože) rođen 1919. iz Drežnice, pravoslavan.
- 2) Tatalović Mane (Mane) rođen 1902. iz Drežnice, pravoslavan.
- 3) Tomić Nikola (Djukln) rođen 1923. iz Tomića, pravoslavan.
- 4) Maravić Nikola (Nikole) rođen 1907. iz Drežnice, pravoslavan.
- 5) Maravić Dušan (Dmitra) rođen 1917. iz Drežnice, pravoslavan.
- 6) Tatalović Branko (Dušana) rođen 1913. iz Drežnice, pravoslavan.
- 7) Maravić Dušan (Rade) rođen 1911. u Drežnici, pravoslavan.
- 8) Maravić Nikola (Rade) rođen 1901. u Vručacu, pravoslavan.
- 9) Tatalović Milan (Velimira) rođen 1919. iz Drežnice, pravoslavan.
- 10) Radulović Vajo (Vaje) rođen 1923. iz Radulovića, pravoslavan.
- 11) Vukelić Vitomir (Nikole) rođen 1919. iz Drežnice, pravoslavan.

12) Tomić Mile (Ilije) r.odjen 1918. iz Drežnice, pravoslavan.
13) Tomić Sava (Djurdja) rodjen 1921. iz Drežnice, pravoslavan.
14) Tomić Aleksa (Vase) rodjen 1897. iz Drežnice, pravoslavan.
Sve napried navedene osobe od 1—14 strieljane su u Ogulinu
dne 2. prosinca godine 1941.¹

Sa svojim izvješćem, 57. talijanska pješačka divizija ne daje
nikakovo tumačenje o tome, gdje i pod kojim okolnostima su na-
vedene osobe pohvatane, kakove su im krivnje dokazane i kada su
osudjene.«

Dostavljam gornji iskaz sa izvješćem na znanje.

Za točnost
Častnik za javnu sigurnost,
satnik: potpis nečitljiv v. r.

Za točnost priepisa jamči.

Zapovjednik, pukovnik
Čanić,
Nadstojnik odjela
Potpis nečitak

(M. P.=)

¹ Vidi »Zbornik« tom V, knj. 2. dok. br. 44.

⁵ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Ustaška Nadzorna
služba Ravnateljstvo ustaškog redarstva Ured I.

BR. 138

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U GOSPIĆU OD 9 SIJEČNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U KORENIČKOM KOTARU KONCEM PROSINCA 1941 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBĆE UPRAVNO POVJERENICTVO
KOD DRUGE ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

Broj: Pov. 410 1942

Sušak, dne 14. siječnja 1942.

Predmet: Dogodaji u Korenici.

Ministarstvo Vanjskih Poslova, Zagreb,
Ministarstvo Unutarnjih Poslova, Zagreb,
(Tajništvo)

Ured Poglavnika, Zagreb,
Ured Vojskovođe, Zagreb,
Poslanstvo Nezavisne Države Hrvatske, Rim.

Zapovjedništvo oružničkog krila Gospić dostavlja pod br. 255/42. od 9. 1. t. g. slijedeći izvještaj:

»30. prosinca 1941. godine oko Korenice vode se neprekidne borbe između komunističko-četničkih bandi i talijanske vojske tako, da je samo mjesto Korenica opkoljeno od strane ovih bandita, koji su pokvarili vodovodnu cijev koja snabdjeva Korenicu vodom i na taj način je mjesto Korenica i tamošnja talijanska posada bez pitke vode i primorani su trošiti vodu iz bunara.¹ — Dne 9. 1. t. g. u jutro dopraćeno je u stojbinu ovoga krila 15 naših domobrana, i to trojica iz 2. satnije otočke doknadne bojne, koji su dne 2. o. mj. zarobljeni u selu Zalužnici, kotara Otočac, prilikom komunističko-četničkog napada na poštanski samovoz, koji je vršio promet na putu Otočac—Vrhovine i obratno², a 12 pričuvnih domobrana, koji su dne 6. o. mj. zarobljeni od strane bandita, na putu Korenica—Vrhovine u selu Vrelo, kotar Korenica, a koji su bili na službi na oružničkoj postaji Korenica. Ovi pričuvni domobrani sa oružničke postaje Korenica izjavili su, da su 6. o. mj. po nalogu zapovjednika talijanske vojne posade u Korenici upućeni njih 14 sa oružničkim vodnicima Matom Cicvarićem i Nikolom Kristom, te 50 seljaka grko-istočnjaka iz Korenice, da očiste snijeg sa puta Korenica—Vrhovine, prema Vrelo, i dalje u

¹ Borbe protiv Talijana kod Korenice vodile su jedinice iz Grupe NOP odreda za Liku. Vidi dok. br. 9 i 10.

- Napad na domobrane izvršila je jedna desetina partizana iz Otočaćkog bataljona. Vidi dok. br. 10.

pravcu Vrhovina, te kada su došli do sela Vrelo, kotar Korenica, gdje su ručali, da su ih najedanput počeli opkoljavati banditi i otvorili na njih vatru iz pušaka i strojica, te pošto im je nestalo streljiva, da im drugo nije preostalo, već su se morali predati ovim banditima, kojih je bilo oko 300.³ Ovi banditi, da su ih odmah razoružali i odpratili u svoj štab⁴ u selo Krbavicu, kotara Korenica, gdje su im banditi svukli domobranksko odijelo i cipele, a obukli ih u stara seljačka odijela i dali im vunene papuče za noge. Od odijela jedino su im ostavili kape, sa kojih su poskidali vrhovničke znakove i pobacali. U Krbavici, da su ih predveli pred navodnog komandanta ovih bandita, koji tamo ima svoj štab u kući bivšeg pravoslavnog paroha, i koji da ih je ispitivao, od kuda su i zašto su se opirali njegovim snagama, te da zašto se bore za Pavličića i nagovarao ih, da stupe u njihove redove, ali da oni na to nisu pristali. Tu u Krbavici da banditi imaju svoj krugoval za primanje vijesti, te dok su se tu nalazili, da je dolazio kod njih poznati komunista Jakov Blažević i čitao im vijesti, koje je primio na krugoval, i da im je rekao da njemačka vojska u Rusiji nazaduje, a Rusi napreduju, da su njemačke žene htjele spriječiti odlazak svojih muževa i sinova na front i da ih je Hitler dao poubijati, da Talijani bježe iz Afrike, da se u Italiji širi komunizam i da se narod u Italiji buni. Taj Blažević, da je više puta dolazio k njima i da im se predstavio, da je on pravi Hrvat i advokat iz Gospića, pa neka stupe u njihove redove.

Nadalje ovi domobrani izjavili su, da u Krbavici ima oko 250 talijanskih vojnika zarobljenih, a oko 150 da ih je poubijano u borbama u Bjelopolju⁵ i Šijanovom Klanču, kotara Korenica. Sve poubijane Talijane i zarobljene su komunisti banditi razoružali i oduzeli im opremu kao i šljemove (kacige) tako, da banditi u ovom dijelu sad raspolažu dovoljnim oružjem i streljivom. U Korenici, da se nalazi još oko 1.000 talijanskih vojnika, koji su opsjednuti i nemaju veze niti sa svojim, niti sa našim vlastima. —

Ove domobrane, pošto su banditi ispitali, pustili su ih i po svojim kuririma dali sprovesti do sela Čanka, kotara Korenice, odakle su ovi prebjegli do naše oružničke obhodnje, koja se nalazi u Čanku, a odavde su otpraćeni u Perušić, pa zatim u stojbinu ovog krila. —

³ Domobrane kod Vrelo napali su dijelovi bataljona »Ognjen Priča« i bataljona »Marko Orešković«. U ovoj borbi ukupno je učestvovalo 50-60 partizana.

⁴ Odnosi se na Štab grupe NOP odreda za Liku.

⁵ Vidi dok. br. 9 i 136.

⁸ Vidi dok. br. 9.

Nadalje ovi domobrani su izjavili, da u mjestu Krbavici, gdje se nalazi štab komunističko-četničkih banda, vježbaju mladiće od 16—20 godina stare, koji vježbaju sa puškama, a komanda im je bivše jugoslavenske vojske. Tako isto, da su primijetili nekoliko mladih žena obučениh u skijaškim hlačama sa komunističkom kapom na glavi. Tako isto većina bandita da nosi komunističke kape na glavi, a jedan manji dio šubare.

Pored toga banditi u borbama upotrebljavaju bijele plahte čiju sredinu prorežu i navuku na glavu i na taj način se maskiraju po snijegu. — U borbama da imaju talijanske kacige (šljemove) na glavi.

Banditi su potpuno opkolili mjesto Korenicu, kako je već napried rečeno, tako, da tamošnja talijanska posada nije u stanju, da se oslobodi, ako ne dodje pomoć sa strane, a tako isto sa oružničkom postajom ovo krilo nema nikakve veze. —«

Za Dom — Spremni!

Obći Upravni Povjerenik:
Dr V Karčić

BR. 139

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE ORUŽNICKE PUKOVNIJE
OD 9 SIJEČNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
TALIJANE NA CESTI SINJ—LIVNO

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Telefon: 69-51, 69-52, (9-53)

ZAGREB MARKOV TRG 7.

Broj: Prs. 1378. P. 1942.

Zagreb, 19. siječnja 1942.

Predmet: Četničko-komunistička banda
napala talijanski samovoz na
Trnovim Poljanama.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA

Zagreb

Zapovjedništvo 2. oružničke pukovnije J. S. broj 37 od 9. siječnja 1942. dostavlja ovom ravnateljstvu slijedeće:

»3. siječnja oko 10 sati četničko-komunistička banda napala je jedan talijanski samovoz sa vojnicima na mjestu zv. Prdnjaci na

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST Markov Trg.7.

TELEFON: 69.51, 69.52, 69.53

ZAGREB, ~~1942~~

Broj: Prs.1378.P.1942.

ZAGREB,

19. siječnja

1942.

Predmet: Četničko-komunistička banda napala talijanski samovoz na Trnovim Poljanama.

M. Prčić

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA

Z A G R E B

Zapovjedništvo 2.oružničke pukovnije J.S.broj 37 od 9. siječnja 1942. dostavlja ovom ravnateljstvu sljedeće:

"3.siječnja oko 10 sati četničko-komunistička banda napala je jedan talijanski samovoz sa vojnicima na mjestu sv.Frdnjaci na državnom putu Livno - Sinj između Biloga Briga i Vagnja kod Runjinih staja na Trnovim Poljanama na granici kotara Sinj i Livno. Samovoz je napadnut sa svih strana sa udaljenosti od 40 - 200 koraka pušcanom i strojopuščanom vatrom.

U borbi je poginuo jedan talijanski podpučnik, 3 vojnika, a 3 su vojnika ranjena i 4 zarobljena.

Preduzeta je potjera od jednog talijanskog aklopa od 120 vojnika sa 4 častnika i jednom našom ophodnjem, koja je bila u službi ispod Trnovih Poljana.

Sa banditima se nije došlo u dodir. Oni su odmah po izvršenom djelu pobjegli prema selu Vrđovu i Črncu Lugu, kojim predjelom oni dominiraju.

Sva 4 zarobljena talijanska vojnika su banditi pustili i oni su se istog dana vratili. Jedan od njih znađe po malo hrvatski, pa kaže, da je u napadu učestvovalo oko 200 osoba naoružanih puškama, strojopuškama i bombama, a njih da su pustili zato što pripadaju Crnim košuljama.

Talijanski potjerni eklop popalio je sve Runjine, Džankove, Bilobrčke i Poljakove košare u blizini gdje je napad izvršen."

Prednje se dostavlja Naslovu na znanje i upotrebu.

ZA DOM SPREMI !

Ravnatelj:

Eugen Stanković

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA U ZAGREBU

PRIMLJEN 23. 1 1942

broj	brige!	Izveštaji!
IV ^y 792		<i>A. Prčić</i>

državnom putu Livno—Sinj između Biloga Briga i Vagnja kod Runjinih staja na Trnovim Poljanama na granici kotara Sinj i Livno.

Samovoz je napadnut sa svih strana sa udaljenosti od 40—200 koraka pušćanom i strojopušćanom vatrom.

U borbi je poginuo jedan talijanski podpukovnik, 3 vojnika, a 3 su vojnika ranjena i 4 zarobljena.¹

Preduzeta je potjera od jednog talijanskog sklopa od 120 vojnika sa 4 časnika i jednom našom ophodnjom, koja je bila u službi ispod Trnovih Poljana.

Sa banditima se nije došlo u dodir. Oni su odmah po izvršenom djelu pobjegli prema selu Vrdovu i Crnom Lugu, kojim predjelom oni dominiraju.

Sva 4 zarobljena talijanska vojnika su banditi pustili i oni su se istog dana vratili. Jedan od njih znade po malo hrvatski, pa kaže, da je u napadu učestvovalo oko 200 osoba naoružanih puškama, strojopuškama i bombama, a njih da su pustili zato što nepripadaju Crnim košuljama.

Talijanski potjerni sklop popalio je sve Runjine, Džankove, Bilobrkove i Poljakove košare u blizini gdje je napad izvršen.«

Prednje se dostavlja Naslovu na znanje i upotrebu.

ZA DOM SPREMNI!

Ravnatelj:
Eugen Kvaternik

(M. P.)

/

¹ Napad su izvršili partizani Kamešničke čete. Vidi dok. br. 25.

BR. 140

IZVJEŠTAJ VELIKOG ŽUPANA ŽUPE BARANJA U OSIJEKU
OD 13. SIJEČNJA 1942. GOD. O AKCIJAMA U PREDJELU PA-
PUKA I KRNDIJE

Priepis!

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
Tajništvo ministra

T. J^ojJ_429-_I-A-1942_

Predmet: Komunističko-četnička akcija
u predjelu Papuka i Krndije. —

Zagreb, 17. siječnja 1942.

Gospodinu

SLAVKU KVATERNIKU
vojskovođi i ministru domobranstva

u

Zagrebu

Od velikog župana župe Baranja u Osijeku primilo je ovo mi-
nistarstvo izvještaj od 13. siječnja 1942. broj 144 Pr. 1942. sljedećeg
sadržaja:

»U ponedjeljak dne 12. siječnja oko 1 sat po podne naišao je
jedan odred ustaša iz Podr. Slatine u selo Kometnik koje leži 3 km.
istočno od Voćina, a 700 met. prema sjeveru od željezničke pruge
Slavonske podravske željeznice. — Ustaše su vršili redovnu obhod-
nu službu.

Selo Kometnik nastavaju žitelji pravoslavne vjere i još do da-
nas nisu prešli na rkt. vjeru. — Iznenada je na Ustašku obhodnju
uslijedila puščana navala iz kuća sela Kometnika. — Na Ustaše se
je pucalo iz dvije strojne puške. — Borba između napadača i Ustaša
trajala je do 6 sati po podne. — U toj su borbi poginuli 5 Ustaša
svi članovi pripremne bojne iz Podr. Slatine, a od strane komunista
je poginulo 7 ljudi. — Među poginulima se nalazi i glasoviti od-
metnik Petar Stojnović iz Lisičine, koji je pobjegao iz logora u
Koprivničkoj tvornici »Danici«. — On je nađen prilično raskoma-
dan, jer su ga vjerojatno u sniegu lisice ili psi trgali. — Mislimo,
da je među njima koji su poginuli i odmetnik Marko Bogatić iz
Lisičina. —

Ustanovljeno je, da je toga dana dakle jučer došlo u selo Ko-
metnik oko 50 četnika-komunista odmetnika, koji su većinom iz

sela Lisičina, a već su se pred par mjeseci odmetnuli. — Seljaci su ih primili i častili, pa kada je naišla Ustaška obhodnja, kako je gore opisano oni su na nju navalili.¹

Još istoga dana u noći došlo je u Voćin pojačanje Ustaške pripremne bojne iz Osieka, Belišća i Virovitice tako, da se sada nalazi na terenu oko 300 Ustaša uz oružništvo i Domobrane, koji se već u tom kraju nalaze.

Danas dne 13. siječnja ujutro započeli su Ustaše i oružnici opkoljavati selo Kometnik, te su ga obkolili, u nj ušli bez ikakove borbe, jer su se međutim odmetnici komunisti koji su preostali na životu iz sela nepoznato kamo u šume razbježali. —

Ustaše su proveli sa oružnicima premetačinu po kućama u selu Kometniku, te su pri tom posluživši se sa odredbom Vojskovođe Doglavnika zapalili nekoliko kuća i štagljeva u tom selu naročito one kuće iz kojih se je pucalo dan prije na Ustaše, a žitelje su iz sela evakuirali i dopremili u općinu Voćin. — Kako je među tim evakuiranima bilo i takovih koji su htjeli bježati i eventualno se odmetnuti u goru, to su Ustaše pucali u takove i na taj način je poginulo danas oko 25 ljudi žitelja sela Kometnika pravoslavaca.

U Kometniku nису pronašli odmetnike, ali se je ukazala potreba obzirom da su davali zaklon i podporu odmetnicima, da se selo evakuira, te je to učinjeno i ujedno je iz sela dobavljeno u općinu Voćin 107 komada razne marve i to: volova 47, junadi 17, krava 9, krmača 9, prasadi 17, ovaca 6 i 2 konja. —

Ja sam odredio da se to za dan dva prehrani u selu Voćinu, a potom da se jedan dio marve uz propisane cijene proda, nešto upotriebi za prehranu Ustaša na terenu, kojih ima oko 300, a ostalo da se dopremi u Dalj na državno dobro za prehranu.

Evakuiranih ljudi imade oko 190 osoba sa ženama i djecom. U privremenom logoru u Zdencima nema više mjesta. Ima doduše zgrada na kojima nema prozora ni vrata a niti štednjaka ni peći, pa stoga će netko sutra otići onamo u Zdence da uredi što je najpotrebnije, da se te zgrade osposobe makar za privremeno primanje ovih evakuiranih. Ustaški nadporučnik Kočiš mi javlja sa terena da će sutra t. j. 14. siječnja ponovo zaći i u selo Lisičine i ondje isto još jednom provesti premetačinu svih domova, jer kako on tvrdi da se iz ovoga sela najviše odmetnika regrutira.

Podjedno sam primio danas izvještaj, da je u kotarsku oblast Slatina dopremljeno danas po podne 5-torica seljaka iz zaselka Rijenci općine Čeralije udaljeno od Čeralija 1 do 1 i pol km. i to Bosanac Đuro, Bosanac Krsto, Nikolić Teodor, Filipović Stevo, Mihaljević Mičo i Mihaljević Gajo. — Bosanac Đuro je priznao da je

¹ Napad na ustaše su izvršila 3 partizana i 32 Lisičana — »četnika«. U borbi su poginula 2 partizana. Vidi dok. br. 50.

u noći od 8 na 9. o. mj. primio na konak 25 odmetnika, koji su imali zadaću da te noći navale na selo Čeralije, naročito na državne i javne zgrade i Ustaše koji se tamo nalaze. — Do navale nije došlo samo zato, jer nisu mogli pribaviti dovoljno oružja, koje je trebao pribaviti Mihaljević Gavro.

Iz svega ovoga se dakle vidi, da je cijeli taj kraj jugozapadnog kotara Slatinskog koji graniči sa Pakracom i Požegom, dakle krajem u području gorja Papuka i Krndije i da tu postoji znatno raširena organizirana komunističko četnička akcija.²

Tu skrajnje je vrijeme da se ovom kraju posveti naročita pažnja i da se promišljenom akcijom pravodobno osujeti širenje komunističkog ustanka.

Zapovjednik našeg oružničkog krila bojnik Pelc putuje danas u Zagreb, da ondje utanači sa ostalim oružničkim krilnim zapovjednicima sa područja Zupa'Livac-Zapolje i Posavje u svrhu smišljene planske protuakcije na cijelom terenu Papuka i Krndije. —

Kako takove akcije iznenada od strane komunista nastaju, pa kako nema vremena svakiput tražiti ovlasti ili ustanovljivati, što je najžalosnije, nadležnost pojedinih faktora, da se nešto poduzme, to je potrebno, da se jednoj Zupi dadu generalne ovlasti, da može za slučaj potrebe raspolagati i sa vojskom i sa oružništvom i sa oružjem i sa imovinom odmetnika i njihovih obitelji sa neograničenim ovlastima postupanja u pobunjenim selima bez obzira na kojem se području to nalazi u ovom ugroženom kraju Pakrac, Daruvar, Požega, Slatina i Virovitica.

Svejedno je koja se Zupa za to ovlasti, ali je važno da o tim izvanrednim ovlastima dotične Zupe budu obaviještene sve Oružničke, vojničke i Ustaške organizacije na ovom području i da imadu na zahtjev ovlaštene Zupe staviti sve raspoložive snage na raspolaganje. —

Traži se dakle u ovoj akciji ponajprije **jedinstvo vodstva**, kojemu se imade sve pokoravati, jer inače svaki vuče na svoju stranu. —

Nadalje, potrebna su novčana sredstva i ta se imadu toj Zupi staviti na raspolaganje, da ne mora za svaki konkretni slučaj tražiti i onda ili čekati ili uopće ne dobiti. —

Nadalje od Ministarstva veleobrta osigurati samo u tu akciju par hiljada kila benzina, da se mogu brzo motornim vozilima prebacivati snage ondje gdje ustreba. —

Potreba evakuacije dakle obstanka logora baš u svrhu osujećenja akcije u tom kraju je neminovna, pa zato treba jedan logor podržavati, koji će biti prikladan da primi više stotina osoba. —

² Na ovom terenu djelovala je Druga četa Slavenskog NOP bataljona. Vidi dok. br. 50.

Kako je naravno skopčano održavanje logora sa troškovima, treba iste troškove osigurati i ujedno odrediti upravu logora ili to prepuštiti onoj Župi koja primi izvanredne ovlasti stavivši joj novčana sredstva na raspolaganju. —

Pokazuje se potreba i to vrlo žurna, da se Zupsko redarstvo iz temelja preuredi u Osijeku. — Kraj ovog sadanjeg stanja ono apsolutno ne utječe baš ništa na akcije na terenu, jer imade doduše mnogo posla i u gradu obzirom na komunističke akcije, ali ipak ono mora biti sposobno da vodi brigu o javnoj sigurnosti na području cijele Zupe. Potrebna je stoga da na čelo Župskog redarstva dođe čovjek pravnik iskusan i sa stanovitom praksom, životnom i uredovnom, a njemu da se dodieli i stanoviti broj sposobnih činovnika. S ovim aparatom, koji danas postoji u Osijeku u Župskom redarstvu ne može se puno učiniti. Ja sam stoga predložio i sada to opetujem, da se na čelo Župskog redarstva u Osijeku postavi ili Majcan, kotarski predstojnik iz Vinkovaca ili Bratuša kotarski predstojnik iz Virovitice. — Taj bi upravitelj tada predložio ostalo činovništvo i aparat koji mu je za valjano funkcioniranje potreban.

Javljaajući sve ovo molim, da se ovaj izvještaj uzme na znanje time, da ću ja o daljnjem razvoju stvari slati izvještaje no molim, da se o mojim prijedlozima donese žurna konkretna odluka, jer inače ja niesam u stanju snašati odgovornost, koju je Poglavnik odredio.«

Tim povodom ovo ministarstvo posebice ističe onaj pasus izvješća, u kome se traži za cio taj kraj t. j. teren Papuka i Krndije i njihovih obronaka jedinstvo vodstva u nastupanju protiv četnika i njihovih jataka. —

Zakonskom odredbom o oružništvu od 21. kolovoza 1941 u §-u 15 normirana je uporaba oružništva po Vel. Zupi, a zapovjed vojnog ureda zapovjedništva vojske od 10 lipnja 1941 br. K: T. V. 342 određuje u točki 4 način, na koji upravne vlasti za slučaj potrebe mogu tražiti uporabu vojske, nu te ustanove prema načinu, kako se one u praksi provode očito nisu dovoljne da osiguraju pravovremeni zahvat u ovako teškim slučajevima kao što su akcije četnika-komunista. —

Predlaže se stoga, da se Vel. županu u Osijeku i Brodu, koje su župe na tom području interesirane, dadu zamoljene ovlasti u traženom opsegu za vrieme, dok se ti krajevi ne pacificiraju. —

ZA DOM SPREMNI!

MINISTAR UNUTARNJIH POSLOVA

Dr. Artuković, v. r.

BR. 141

IZVJEŠTAJ VODNOG ORUŽNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
KARLOVCU OD 15. SIJEČNJA 1942. GOD. O ZAROBLJAVANJU
DOMOBRAanske POSADE U VOJNICU

TAJNO

Nezavisna Država Hrvatska
V R H O V N O
ORUŽNICKO ZAPOVJEDNICTVO
J. S. Br. 128/Tajno
U Zagrebu, dne 16. siječnja 1942.

Predmet: Izvješće o slučaju sa
posadom iz Vojnića predlaže.

1. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRA NSTVA (Oč. odjel)
2. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRA NSTVA (Opr. odj.)
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST.

Vodno oružničko zapovjedništvo u Karlovcu, spisom Br. 12/Taj. od 15. siječnja 1942. dostavlja:

»U vezi moga brzoglasnog izvješća od danas izvješćujem, da se je tekom današnjeg dana sakupilo u Karlovcu već oko 100 domobrana od razbijene posade iz Vojnića. Svi ovi domobrani jesu razoružani i većinom presvučeni u razna otrcana seljačka odjela.

Posada u Vojniću brojila je preko 400 domobrana i oko 40 oružnika. Kod posade bilo je 7 častnika. Posadom je zapovjedao djelatni satnik Vuković.

Domobrani, koji su stigli u Karlovac, pripovjedaju sljedeće:

Posada u Vojniću bila je od 23. prosinca 1941. stalno obkoljena po komunistima i četnicima. Nitko nije mogao iz Vojnića van, a niti u Vojnić. Hrane im je ponestajalo, a ponestajalo je i streljiva. Dva puta je kružio naš krilaš i bacao nešto hrane. Posljednjih dana je hrane posve nestalo, a nestalo im je i pitke vode tako, da je stanje bilo neizdrživo, jer pomoći od nikuda nije bilo, a niti je bilo moguće uzpostaviti bilo kakovu vezu sa posadom u Karlovcu.

Zapovjedništvo posade, kako domobrani kažu, je uvidjelo da se dalje izdržati ne može, pa je zaključeno, da se cijela posada sa oružnicima, financima i kotarskim predstojnikom probije kroz obruč četnika i komunista i oputuje u Karlovac, pa je 12. ov. mj. u 7 sati cijela posada napustila Vojnić i uputila se preko brda u pravcu željezničke pruge ka Utini. Kretali su se razmaknuto, ali ipak čim su se odmakli od Vojnića na jedan kilometar, bili su napadnuti sa obje strane jakom vatrom po četničko-komunističkoj bandi. Posada se je povlačila i dalje neprestano vodila borbu i tako

Nezavisna Država Hrvatska
V R H O V N O
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
J. S. Br. 128/Tajno
U Zagrebu, dne 16. siječnja 1942.

TAJNO

Predmet: Izvješće o slučaju sa
posadom iz Vojnića predlaže.

1. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRA NSTVA /Oš. odjel/
2. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRA NSTVA /Opr. odjel/
3. RAVNATELSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST.

Vodno oružničko zapovjedništvo u Karlovcu, spisom Br. 12/Taj. od 15.
siječnja 1942. dostavlja:

" U vezi mogla brzoglasnog izvješća od danas izvješćujem, da se je
tekom današnjeg dana sakupilo u Karlovcu već oko 100 domobrana od razbijene po-
sade iz Vojnića. Svi ovi domobrani jesu razoružani i većinom presvučeni u razna
otrcane seljačka odjela.

Posada u Vojniću brojila je preko 400 domobrana i oko 40 oružnika.
Kod posade bilo je 7 časnika. Posadom je zapovjedao djelatni satnik Vuković.

Domobrani, koji su stigli u Karlovac, pripovijedaju sljedeće:

Posada u Vojniću bila je od 23. prosinca 1941. stalno obkoljena po
komunistima i četnicima. Nitko nije mogao iz Vojnića van, a niti u Vojnić. Hrana
im je ponestajalo, a ponestajalo je i streljiva. Dva puta je kružio naš krilaš
i becao nešto hrane. Posljednjih dana je hrane posve nestalo, a nestalo im je i
pitke vode tako, da je stanje bilo neizdrživo, jer pomoći od nikuda nije bilo, a
niti je bilo moguće uzpostaviti bilo kakovu vezu sa posadom u Karlovcu.

Zapovjedništvo posade, kako domobrani kažu, je uviđjelo da se dalje
izdržati ne može, pa je zaključeno, da se cijela posada sa oružnicima, financijama
i kotarskim predstojnikom probije kroz obrub četnika i komunisti i otputuje u
Karlovac, pa je 12. ov. m. j. u 7 sati cijela posada napustila Vojnić i uputila se
preko brda u pravcu željezničke pruge ka Utini. Kretali su se razmaknuto, sli-
ipak čim su se odmakli od Vojnića na jedan kilometar, bili su napadnuti sa obje
strane jakom vatrom po četničko-komunističkoj bandi. Posada se je povlačila i
dalje nepresteno vodila borbu i tako se je protukla do željezničke pruge, koja
je od Vojnića udaljena 8-9 km. Kod same željezničke pruge bio je glavni napad,
sa svih strana na posadu, koja se je uslijed pomanjkanja streljiva morala predati
jer su ih četnici zarobili i razoružali.

Domobrani navode, da je prilikom borbe palo mnogo naših, koji broj
da premašuje 100, a da je palo i komunistički četnika.

Kada je komunistička banda izvršila razoružanje domobrana i cijele po-
sade, odveli su sve zarobljenike u Vojnić. Ova tragedija odigrala se je, kažu prip-
spjeli domobrani, oko 14 sati. Po izjavi ovih domobrana komunisti i četnika bilo
je 4 bataljona, koji su svi bili dobro naoružani sa: puškama, bombama i strojnja-
puškama, a imali su mnogo pušaka italijanskog izvora.

U Vojniću su komunisti razvrstali zarobljenike: posebno časnike, po-
sebno oružnike a posebno domobrane. Domobrane su 14. ov. m. j. po grupama puštali,
sprovodeći ih kroz područje kotara Vojnić, koji je većinom pod njihovom vladav-
Časnike i oružnike su zadržali navodeći, da će za njih tražiti zamjenu.

Od časnika je za vrijeme borbe blizu Utine poginuo satnik Orešković,
koji da se je izvanredno hrebno držao. Isto tako kažu, da je poginuo jedan oružnik
a nije isključeno da ih je poginulo i više.

Medu domobranima čuje se kritike postupka nekih časnika, no to se
rasčistiti istraga. Domobrani kritikuju i sam način njihovog bivanja u Vojniću i
kažu, da se je za njihovo stanje točno znalo u četničko-komunističkim redovima,
po čemu zaključuju, da je bilo između njih, odnosno između članova posade izdaj-
nika. Kažu, da su komunisti znali da će posada napustiti Vojnić i da su nekoji
komunisti podvlačili, kako tobož nisu mogli doći posadi čak je bila u Vojniću, sli-
u vani na debelom sniegu da je to išlo mnogo lakše. Navlažu, da je zapovjednik
posade satnik Vuković zarobljen. Od oružnika nije nitko do sada došao u Karlovac.
Podnosam gornje izvješće.

Zastupa zapovjednika, pukovnik:
Pavić

19/15 Ocin. Hrv.

se je protukla do željezničke pruge, koja je od Vojnića udaljena 8—9 km. Kod same željezničke pruge bio je glavni napad sa svih strana na posadu, koja se je uslied pomanjkanja streljiva morala predati jer su ih četnici zarobili i razoružali.

Domobrani navode, da je prilikom borbe palo mnogo naših, koji broj da premašuje 100, a da je palo i komunista-četnika.

Kada je komunistička banda izvršila razoružanje domobrana i ciele posade, odveli su sve zarobljenike u Vojnić. Ova tragedija odigrala se je, kažu prispjeli domobrani, oko 14 sati. Po izjavi ovih domobrana komunista i četnika bilo je 4 bataljona, koji su svi bili dobro naoružani sa: puškama, bombama i strojnim puškama, a imali su mnogo pušaka italijanskog izvora.

U Vojniću su komunisti razvrstali zarobljenike: posebno častnike, posebno oružnike a posebno domobrane. Domobrane su 14. ov. mj. po grupama puštali, sprovodeći ih kroz područje kotara Vojnić, koji je većinom pod njihovom vlašću. Častnike i oružnike su zadržali navodeći, da će za njih tražiti zamjenu.

Od častnika je za vrieme borbe blizu Utine poginuo satnik Orešković, koji da se je izvanredno hrabro držao. Isto tako kažu, da je poginuo jedan oružnik a nije isključeno da ih je poginulo i više.

Među domobranima čuje se kritika postupka nekih častnika, no to će rasčistiti istraga. Domobrani kritikuju i sam način njihovog bivanja u Vojniću i kažu, da se je za njihovo stanje točno znalo u četničko-komunističkim redovima, po čemu zaključuju, da je bilo između njih, odnosno između članova posade izdajnika. Kažu, da su komunisti znali da će posada napustiti Vojnić i da su nekoji komunisti podvlačili, kako tobož nisu mogli doći posadi dok je bila u Vojniću, ali u vani na debelom sniegu da je to išlo mnogo lakše. Navađaju, da je zapovjednik posade satnik Vuković zarobljen. Od oružnika nije nitko do sada došao u Karlovac.¹

Podnašam gornje izvješće.

Zastupa zapovjednika, pukovnik:
(Pavić)
Pavić

(M.P.)

¹ Napad na Vojnić izvršili su Prvi bataljon i jedna četa Četvrtog bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 20.

BR. 142

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE RAKOVICA OD 16 SIJEČNJA
1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽNIKE KOD VELI-
KE PRISJEKE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
V R H O V N O
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
J. S. Br. 563
U Zagrebu, dne 17. siječnja 1942.

Predmet: Četničko-komunistička
banda u većim snagama napala
pratnju pošte Rakovica—Slunj.

1. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA
(Očevidni odjel),
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
N. D. H.

Oružnička postaja Rakovica, krila Ogulin, sa brojem 69 od 16.
siječnja 1942. u 20 sati brzojavno javlja:

»Danas pri osiguranju pošte za Slunj, napadnuto je osigura-
nje u jačini od 78 oružnika na Velikoj Presjeki kod Rakovice od
strane komunističko-četničke bande u jačini od nekoliko stotina.
U ovoj borbi poginula su 4 oružnika i 3 pomoćna oružnika, a 1
pomoćni oružnik teško je ranjen. Bande napadaju sela. Molim
žurnu pomoć vojske sa topovima i teškim mitraljezima¹.«

Podnašam gornje izvješće.

(M.P.)*

Zastupa zapovjednika, pukovnik,

Pavić
19/1 Očev

455 ¹ Napad na oružnike izvršili su partizani Drugog bataljona Kor-
dunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 54.

¹ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Vrhovno Oružničko
Zapovjedništvo.

BR. 143

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUZNICKE
PUKOVNIJE O AKCIJAMA PARTIZANA U HRVATSKOJ OD 1
DO 22 SIJEČNJA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
1. HRV. ORUZNICKE PUKOVNIJE
J. S. Taj. Broj 40

U Zagrebu, dne 28. siječnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće
sa područja ove pukovnije.

- 1.) VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNICTVU ZAGREB
- 2.) ZAPOVJEDNICTVU 2. HRV. ORUZ. PUKOVNIJE KNIN
- 3.) " 3. " " " BANJA LUKA
- 4.) " 4. " " " SARAJEVO
- 5.) " VOJNE KRAJINE SARAJEVO

Na temelju zapovjedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. broj 320/J. S. od 31. srpnja 1941., a prema prikupljenim podacima predlažem izvješće o prilikama javne sigurnosti na području ove pukovnije, za vrijeme minulih posljednjih 15 dana.

I. OPCA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) RASPOLOŽENJE NARODA: Većina hrvatskog naroda zadovoljna je političkim stanjem i poretkom u zemlji, narod je odan Poglavniku i upravnim oblastima. Izuzetak čine pristalice Dr. Mačeka u kotarevima: Karlovac, Velika Gorica, Sisak, Podravska Slatina i Virovitica. Kod ovih vlada prigušeno nezadovoljstvo s postupcima prema grčkoistočnjacima koji da su bili dobri pristalice Dr. Mačeka, pa takvi da bi i sada bili da je snjima bio drugi postupak. Veći dio hrvatskog naroda zabrinut je zbog sadašnjeg unutarnjeg poremećaja usljed sve jačeg napadaja od strane četnika i komunista, zbog čega gube povjerenje u zaštitu i moć mjerodavnih oblasti. Hrvatski narod je zadovoljan promjenom talijanskih vojnih zapovjednika na području okupiranom po njima.

Grčko istočnjaci u krajevima, gdje su u manjini mirni su, a gdje su u većini prilaze na stranu četnika i komunista, jer se obzirom na vanjsku situaciju t. j. na istočnom bojištu, uzdaju u skoro oslobođenje, koje im partizani i četnici obećavaju, pa se stoga odmeću u šume i pridružuju četnicima i komunistima. Stariji i

ozbiljniji grčko istočnjaci ne nasjedaju lahko promičbi komunizma, izbjegavaju mogućnost da padaju pod uticaj ovoga, dok mladi naraštaj brzo i lahko podlegne komunizmu. Većina ovoga naroda nema raspoloženja prema našoj državi, njegovom vodstvu i političkom uređenju, jer smatraju da je prošla godina bila za njih jedna od najvećih nesreća u poviesti, jer su uvjereni, da su bili osuđeni na smrt od djece iz kolievke do siedih staraca. Ima ih dosta koji su prešli na rim. kat. vjeru, te i sada još prelaze.

Zidovi su povučeni i nepovjerljivi, zabrinuti su za svoju sudbinu, svoje nezadovoljstvo ne ispoljavaju od straha pred internacijom i priekim sudom, ali pomno prate novinske i druge vesti o događajima na istočnom bojištu, nadajući se u pobjedu Sovjeta nad Njemačkom.

Ostale narodne manjine surađuju sa hrvatskim oblastima. Izuzetak čine Njemci u Erdeviku, koji odgovaraju pravoslavce od prielaza na rim. kat. vjeru, i šire vesti da će župa Vuka pasti pod protektorat Beograda, ili će se pripojiti Mađarskoj.

Na području krila Ogulin:

1. siečnja o. g. u 4 sata nastala je eksplozija pod putničkim vlakom između željez. postaje Josipdol—Vojnovac, koji je vozio iz Zagreba prema Plaškom, a na području kotara Ogulin. Ljudskih žrtava i druge štete nije bilo.

1. siečnja o. g. u 20 sati 2 naoružana četnika-komunista došli su u kuću Grbac Vladimira, u selo Ožlak, kotara Kraljevica, i oduzeli 1 pisaći stroj »Remington«.

4. siečnja o. g. četnici-komunisti odšerafilu su vijke tračnica željezničke pruge između Gornjih i Donjih Dubrava, kotara Ogulin uslied čega su iskočila 4 vagona nadošlog putničkog vlaka. Ovi su vagoni oštetili 240 m. željez. pruge. Ljudskih žrtava nije bilo.

5. siečnja o. g. u 21 sat nastala je eksplozija pod željezničkim strojem, koji je vozio iz Plasa prema Sušaku, na području kotara Kraljevica, uslied čega je potrgano 80 m. želj. pruge, a i sam je stroj malo oštećen. Ljudskih žrtava nije bilo¹.

5. siečnja o. g. četnici-komunisti opkolili su našu vojnu posadu u Krnjaku, te su uspješni nadjačati posadu, što je bilo za posljedicu, da su se oružnici povukli u Barilović, a vojska u Karlovac¹.

6. siečnja o. g. četnici-komunisti napali su jedan talijanski odjel vojske kod sela Sekulići, kotara Slunj, koji je pretraživao

¹ Ovu diverziju izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 17.

¹ Napad su izvršili dijelovi Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 54.

zemljište, pa je tom prilikom poginuo 1 talijanski častnik, a 1 vojnik je teško ranjen. Talijani su zarobili 2 četnika³.

11. siečnja o. g. u 20 sati došlo je 5 nepoznatih naoružanih četnika-komunista u kuću Marohnić Marije u selu V. Dolci, kotara Kraljevica i oduzeli joj 1 krugovalni aparat.

12. siečnja o. g. četnici-komunisti prisilili su na povlačenje momčad oružničke postaje i vojnu domobransku posadu u Vojniću, kotara istoga, pa je ovom prilikom u povlačenju posada i oružnici savladana i razoružana, a Vojnić zauzet po četnicima. Ovom prilikom bilo je na našoj strani oko 120 mrtvih i ranjenih. Temeljiti službeni podatci još manjkaju⁴.

12. siečnja o. g. u 22 sata nastala je eksplozija na željeznič. prugi između željez. postaje Plaše—Meja, kotara Kraljevica. Tom prilikom bila je potrgana jedna tračnica. Ljudskih žrtava nije bilo⁵.

12. siečnja o. g. u 22.15 sati nastala je eksplozija pod talijanskim vojničkim vlakom između željez. postaje Drivenik—Zlobin, tom prilikom potrgana je jedna tračnica. Vlak nije oštećen. Ljudskih žrtava nije bilo.

14. siečnja o. g. u 22 sata došli su 4 nepoznata naoružana četnika-komunista u kuću Maršić Krunoslava u selo V. Bošunje, kotara Crikvenica i oduzeli 1 krugovalni aparat.

16. siečnja o. g. u 19.30 sati četnici-komunisti oduzeli su vojničku pušku željezničkom ophodaru Josipu Radočaju u stražarnici 324, kod Donjih Dubrava, kotara Ogulin.

16. siečnja o. g. u selu Bročancu, kotara Slunj četnici-komunisti napali su naš odjel oružnika od 92 momka, koji su osiguravali poštu iz Rakovice u Slunj. Razvila se međusobna borba, u kojoj su poginula 4 stalna, i 3 pomoćna oružnika, a teško su ranjeni 2 pomoćna oružnika. Osim toga ubijena su oba konja, koji su vozili poštu".

17. siečnja o. g. u zasjedi na Čuić Brdu, kotara Slunj četnici-komunisti napali su dva voda slunjske satnije. U toj borbi poginula su 3 domobrana, a 1 je lakše ranjen⁷.

17. siečnja o. g. došla su 3 naoružana četnika-komunista u kuću seljaka Ivana Marušića, u Marušići selu, kotara Crikvenica i odneli mu 4 puške, 4 kg. masti, nešto kruha i vina.

³ Napad na talijanski odjel izvršili su dijelovi Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda.

* Vidi dok. br. 20 i 54.

⁵ Ovu diverziju izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec«. Lokomotiva i nekoliko vagona je oštećeno i promet obustavljen 16 sati. Vidi dok. br. 62.

⁶ Vidi dok. br. 54.

⁷ Napad su izvršili dijelovi Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda.

18. siečnja o. g. četnici komunisti oduzeli su 2 konja seljaku Beljaku, iz sela Liča, kotara Delnice.

19. siečnja o. g. oko 16 sati iznad sela Bribira, kotara Novi, sukobio se sa četnicima-komunistima jedan naš odjel od 41 oružnik. U ovoj borbi poginulo je 14 oružnika, među poginulima je i vođa odjela oruž. stožerni narednik Stjepan Smolčić, zapovjednik postaje Fužine, zatim narednik Petar Maras, zapovjednik oruž. postaje Hrv. Moravice⁸ i narednik Vuković zapovjednik oruž. postaje Brod Moravice, 5 oružnika je ranjeno, 16 oružnika zarobljeno, razoružano, svučeno i pušteni, dok je 7 oružnika u povlačenju se spasili i očuvali svoje oružje. Ovi podatci nisu još provjereni, nego su crpljeni iz izjave onih, koji su se povukli, i onih koji su se vratili iz zarobljenništva. Po saznanju u toj borbi poginulo je 6 komunisti, i 2 su ranjeni⁹.

21. siečnja o. g. četnici komunisti razoružali su svu momčad oružničke postaje i domobranksu posadu u selu Jasenak, kotara Ogulin, i ovo selo okupirali. Prema dobivenim podacima 2 su oružnika poginula, 6 domobrana vratilo se u Ogulin, a za sudbinu ostale momčadi oružnika i posade nezna se¹⁰.

22. siečnja o. g. u šumi Kapela, kotara Ogulin oružnička ophodnja postaje Modruš sukobila se sa jednom skupinom naoružanih komunističetnika njih oko 10. U borbi su ubijeni 2 komunisti, kod jednog je pronađen samokres »Gaser«.

Na području krila Petrinja:

Na području oružničke postaje Lasinja, kotara Pizarovine, poslije Božića pa dosada vršeno je i vrši se temeljito čišćenje, te su četničko-komunističke snage potisnute u pravcu Petrove Gore. Vraćaju se tu i tamo pojedinci kradomice na garišta svojih domova, tražeći hranu i ovi kao zvijeri pucaju na ophodnje, ako se u slučaju gdje pojave. Prije nekoliko dana sukobila se jedna ophodnja domobranske dočastničke škole u Las. Sjeničaju, te su dvojica pitomaca poginula. Detaljnih podataka po ovom sukobu nema.

6. o. mj. u Gor. Sjeničaju, kotar Vrginmost u borbi sa četnicima poginuo je 1 pokusni oružnik, 1 je ranjen, a 1 je nestao, sva trojica su iz oružničkog naučnog odjela iz Hrv. Kamenice.

8. o. mj. uhvaćen je blizu sela Zivaje, seljak Tomić Slavko, iz Zivaje, kotara Kostajnica, koji se 15 dana prije toga udaljio od svoje kuće. Na saslušanju je izjavio, da četnici namjeravaju preći, iz Bosne preko Une u selo Slabinje, kotara Kostajnica, tu podići ustanak, a potom rušiti željez. prugu između Sunje i Dubice i že-

⁸ Ustaše su nazivali Srpske Moravice Hrvatskim Moravicama.

⁹ Napad na oružnike izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 144.

¹⁰ Ovu domobranksu posadu razoružali su dijelovi Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 89.

ljev. mosta na Savi kod Jasenovca. U ovu svrhu imalo bi se prebaciti oko 1000 komunista iz Bosne. U vezi sa ovim uhapšeni su seljaci Stevan Mećava, Duro i Mića Popović i Jovan Popović iz sela Zivaje, kotara Kostajnica i predati kotarskoj oblasti u Kostajnicu.

9. o. mj. četnici komunisti odveli su sobom u šumu seljaka Petra Ostromana, Iliju Kladarina, Stanu Kladarina, Dragana Borojevića, Stanka Borojevića i Mariju Bukvić, svi iz sela Borojevića, kotara Kostajnica.

12. o. mj. oko 2 sata 300 četnika-komunista napali su selo Jabukovac, kotara Petrinja, zapalili općinsku zgradu, pučku školu i 2 privatne zgrade. Iz trgovine Marije Slavnić uzeli su duhana, šećera, petroleja i čavala. Sa sobom su povelili Milku Čaldarević, učiteljicu i njezinog muža Mladena¹¹.

15. o. mj. stiglo je na kolodvor Topusko 101 domobran 2. pješачke pukovnije, od one grupe domobrana, koji su od strane četnika-komunista kod Utinje bili zarobljeni 12. o. mj., sprovedeni u Vojnić i odatle pušteni.

15. o. mj. u selu Adamovići, kotara Petrinja, četnici-komunisti su uhvatili i u nepoznatom pravcu odveli Stjepana Kostanjskog naseljenog na posjedu Nikole Čurića iz Gornje Mlinoge, kotara Petrinja, a 16. o. mj. 5 četnika odveli su iz njegove štale 2 kobile i 2 krave.

16. o. mj. oko 3 sata 400 četnika-komunista napalo je selo Donju Mlinogu, kotara Petrinja, zapalili pučku školu, stan učiteljice i kuću seljaka Ilije Baltužića, kojemu su uzeli 2 konja i 2 krave. Na ulazu u dvorište Ilije Baltužića na jednom stubcu ostavili su plakat, na kome piše »Od sada sa ustaškim krvopijama ovako ćemo postupati. Ziveo S. S. S. R. Dolje pas Pavelić. Partizani.«

Noću 17. na 18. o. mj. kraj puta Lasinja—Trepče, kotara Pesarovina od km. 37 do 42, četnici su presjekli brzoglasne stupove, izolatore porazbijali i žicu pokidali, a između km. 37 i 38 sam put na više mjesta prekopal¹⁵.

18. o. mj. u 6 sati, četnici-komunisti su zapalili željezničku stražaru u Donjem Hrastovcu, na pruzi Sunja—Kostajnica¹³.

18. o. mj. u selu Mali Gradusi, kotar Petrinja, četnici-komunisti napali su oružničku ophodnju postaje Bijelnik, te su poginula 2, a nestala 4 oružnika¹⁴.

¹¹ Napad na s. Jabukovac izvršila je Prva četa Drugog bataljona Banijskog NOP odreda. Učitelj Čaldarević bio je partijski radnik; sa svojom ženom otišao je u partizane.

¹⁵ Ove telefonske i telegrafske veze pokidali su partizani iz Četvrtog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

¹⁹ Stražaru su zapalili partizani Prve čete Drugog bataljona Banijskog NOP odreda.

» Vidi dok. br. 153.

18. o. mj. u 23 sata došuljao se do straže kod oružničke postaje Bijelnik, kotara Petrinja, seljak Mića Čorić, iz Bijelnika, na poziv nije htio stati, već je napao jednog pričuvnog domobrana sa namjerom da mu otme pušku, ali ga je drugi stražar pok. oružnik Martin Marković ubio. Na sebi je imao plahtu i šubaru preokrenutu, da se na snijegu teže primjećuje. Išao je kao izvidnica pred četnicima.

19. o. mj. u 6 sati četnici su napali oruž. postaju Bijelnik u kotaru Petrinjskom. Oružnici su se branili i bili opkoljeni sve do 20. o. mj. na večer, kad je stigla pomoć i četnici su otišli u pravcu sela Jošavice. — Žrtava nije bilo¹⁵.

19. o. mj. u blizini sela Svinjice, kotara Petrinja oruž. op-hodnja postaje Sunja, sastojeća se od 8 oružnika i 30 ustaša bila je napadnuta od jače skupine četnika-komunista. Nakon jednočasne borbe usljed nadmoćnosti četnika naše su se snage morale povući. U ovoj borbi poginula su 2, a ranjeni 7 ustaša i 1 oružnik, dok su nestali 2 ustaša, kao i oruž. narednik Luka Krznarić i narednik Jakov Podnar, za čiju se sudbinu do danas nezna¹⁶.

19. o. mj. u Orlovoj Šumi, kotar Vrginmost, četnici-komunisti su uhvatili i u nepoznatom pravcu odveli lugara Juru Šporčića i seljaka Iliju, Milu i Marka Petrića, svi iz sela Vel. Vranovine, kotara Vrginmost.

Na području krila Bjelovar:

12. o. mj. u selu Kometniku, kotara Podravska Slatina sukobila se jedna skupina od 40 četnika sa jednim odjelom oružnika i ustaša. U borbi poginulo je 5 ustaša i 7 četnika, a daljnjom akcijom čišćenja od četnika u selu Kometniku ubijeno je oko 150 osoba, koje su jatakovale i prikrivale četnike i komuniste¹⁷.

Noću 13. na 14. o. mj. došlo je oko 150 četnika i komunista u selo Sekulinci, kotara Podravska Slatina na području oruž. postaje Slatinski Drenovac i od tamošnjih seljaka otjerali 13 komada svinja, pokupili mnogo raznih živežnih namirnica i otišli u planinu Papuk.

16. siečnja o. g. uhapšeni su i predati kotarskom sudu u Grubišnom Polju Prodanović Nikola, Stevo, Petar i Milica iz Gakova, kotara Grubišno Polje kao jataci i odmetnici četnika, zatim Nikola i Dmitar Dančilović iz Malog Grđevca i komunista Ljuban Trbojević iz Gakova.

¹⁵ Napad na žandarmerijsku stanicu izvršili su partizani Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

¹⁶ Ovaj napad izvršili su partizani Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

¹⁷ Vidi dok. br. 48.

Za uništenje četnika-komunista koji se kreću na području oruž. postaje Voćin i Slatinski Drenovac trebalo bi uputiti jače oružane snage hrv. domobranstva, jer je oružništvo preslabo prema brojno jačim naoružanim četnicima i komunistima.

3.) O KOMUNISTIMA: Na području krila: Petrinja:

15. o. mj. u selu Buzeta, kotara Glina, Evici Krkač i njezinom sinu Ivanu, iz sela Maje, kotara, (kotara) Glina komunisti su dali letke da ih predaju ustašama u Maji. Letci nose naslov »Vjesnik narodno-oslobodilačkog fronta za Baniju« u kojima se govori o situaciji na istočnom frontu u mjesecu prosincu 1941. i siečnju ov. godine.

19. o. mj. u selu Greda, kotara Sisak u borbi oružnika sa komunistima ubijen je komunist Juraj Periček i Ivan Lapčević, koji su bili obučeni u vojničku odoru i naoružani sa puškama. Istoga dana na tavanu kuće, iz koje su pucali komunisti na oružnike, nađena je ubijena Bara Lapčević, žena Ivanova, koja je zajedno sa mužem i njegovim drugom došla iz šume Samarica¹⁸.

20. o. mj. kod sela Komareva, kotara Petrinja uhvaćen je opasni komunista Tomo Benak¹⁹ iz Crnca, kotara Petrinja. Kod njega je nađeno oružje, razni komprimitujući materijal, koji ima vezu sa nekim građanima u Sisku. Istog dana uhapšen je u svojoj kući na spavanju komunist Miško Gorički²⁰, u selu Er. Galdovo, kotara Sisak, koji je u času uhapšenja imao u jednoj ruci bombu, a u drugoj samokres, ali nije imao vremena upotrebiti oružje.

21. o. mj. uhapšen je u selu Gredi, kotara Sisak odbjegli komunist Mate Kukulić¹, koji je bio naoružan sa puškom.

22. o. mj. u selu Gor. Mlinogi, kotara Petrinja, uhvaćen je seljak Petar i Vladimir Dragaš, kod kojih je pronađen komunistički letak. Predati su kotarskoj oblasti u Petrinju.

Na području krila Bjelovar:

10. o. mj. pred općinskom zgradom u Semovcu, kotara Đurđevac uhapšen je nepoznati komunist, ubio je oruž. vodnika Franju Jurajića iz samokresa, a teško ranio oruž. vodnika Gabru Bekšića i pričuvnog domobrana Lovru Bene. Istoga dana uhvaćen je

¹⁸ Ova lica su bila borci Banijskog NOP odreda; oni su nastradali prilikom rasturanja letaka u Sisku. Vidi dok. br. 149.

¹⁹ Kurir Kotarskog komiteta KPH Sisak. Nakon hvatanja, upućen u logor i strijeljan.

²⁰ Član Okružnog komiteta KPH Sisak. Pred ustaškom policijom imao odlično držanje; kasnije upućen u logor i strijeljan.

²¹ Zbog izdajstva i saradnje s neprijateljem, osuđen 1949 godine. Njegovom krivicom poginuli su u Sisku Juraj Periček, Ivan Lapčević i njegova žena Bara.

odbjegli komunista Karlo Prpić, rodom iz Smiljana, koji je imao vezu sa ovim ubojstvom.

Kao jataci uhvaćenih komunista, uhapšeni su i to: Ivan Kolarević, općinski načelnik, Petar i Mara Kolarević, Bara Kokor, Stjepan Ivorek i Blaž Kaličanac, svi iz Šemovca, kotara Đurđevac.

12. o. mj. predao se sam vlastima komunista Ante Rončević, iz Šemovca, kotara Đurđevac.

Noću 20. na 21. o. mj. oko 10 naoružanih komunista nedaleko želj. postaje Gradec razoružali su i oružje oduzeli skretničaru pruge Tomi Doskončiću, odnievši 1 pušku sa 15 naboja, te na 6 brzoglasnih stupova žice presjekli. Idući dalje prugom, isti su napali čuvara pruge Mirka Jambreka, ali se ovaj opro oružjem, te jednog komunista ubio, dok su se ostali razbježali. Ubijenog komunista identitet nije utvrđen.

Na području krila Vinkovci:

U Vukovaru presudio je pokretni prieki sud dosada 19 osoba. Osuda je izvršena 18. o. mj. Daljnje osude očekuju se sa zešnjom po pravoslavicima. Javno mnijenje drži, da su kazne prestroge za mnoge osobe, koje nisu aktivno sudjelovale u komunističkoj promišlji.

17. siečnja o. g. u Bršadinu, kotara Vukovar našao je istomjesni seljak Zivko Zivković u jednom stogu kukuruzovine 1 nezaključani vojnički kovčeg i u njemu: 1 krugoval »Filips« sa žutom navlakom sa akumulatorom, 1 drvenu kutiju sa 28 električnih baterija, 1 malenu kom. zastavu sa natpisom »Živio SSSR«, 1 malenu kom. zastavu sa natpisom »Živio drug Staljin« i 1 poveću komunističku zastavu od crvenog baršuna, na kojoj su ušiveni srp, bat i biela ruska zvijezda. Sve je predato kotarskoj oblasti u Vukovaru.

Na području krila Brod na Savi:

11. o. mj. 11 naoružanih komunista razoružali su 2 pružna čuvara i tom prilikom odnieu 2 puške i 7 naboja".

17. o. mj. 6 naoružanih komunista odveli su iz sela Milisavca, kotara Novska seljaka Đuru Milanovića, a iz sela Radenovca, kotara Novska Mirka Pecikožu, Teodora Bjegovića i Đuru Stamboliju u šumu Ograda i tamo ih svu četvoricu ubili. Razlog je, što su se prijavili za prelaz na rim. kat. vjeru, i što su održavali vezu sa našim oblastima.

— Ove stražare razoružali su partizani iz Slavenskog Broda i okolice.

19. o. mj. u borbi između oružnika i komunista u selu Komarnici, kotara Nova Gradiška, teško je ranjen komunista Dragomanović Stjepan, a komunista Dragomanović Ivan, Klarić Stjepan, Knežević Mato i Majček Josip su pohvatani, razoružani i predati vlastima⁸³.

Na području krila Osijek:

12. o. mj. učitelj Ivan Parmač, u selu Vel. Rastovcu, kotara Našice u gostioni Nikole Prše, u selu Zdencima, kotara Našice govorio je u napitom stanju, da su Rusi naše domobrane i Njemce potjerali 500 km. natrag prema Poljskoj granici i rekao, ako to ne vjerujete, otvorite krugovalnu postaju London, pa ćete čuti. Dalje je rekao, da se četnici bore za svoja prava. Isti je uhapšen i predan sa prijavom kotarskoj oblasti u Našice.

17. o. mj. u borbi sa komunistima nedaleko sela Kondrića, kotara Našice, uspjelo je oružnicima uhvatiti komunistu Stevu Dvoka i Jovu Panića, koji su vozili na dvoje saone živežne namirnice za komuniste, dok je komunisti Andriji Sudić i nekom Jotu, neustanovljenog imena uspjelo pobjeći u šumu.

Na uhvaćenim saonama pronađeno je: 476 kg. pšenice, 13 kg. kukuruza, 62 kg. graha, 20 kg. pšeničnog brašna, 19 kg. svinjske masti, 11 kg. petroleuma, 1 prazno bure od 30 litara, 10 praznih vreća, 2 polovna muška kaputa, 1 polovni bijeli vojnički gunj, 1 vojničke cipele, 2 vojničke puške sa 57 naboja i 1 bod.

U vezi ovoga uhapšeni su: Milka Dvoka, Anka Panić, Pavao Pasler, svi iz Novog Topolja i Marija Sudić iz Starog Topolja, svi kotara Brod na Savi, Kata i Danica Bošnjaković, Josip i Julijana Vajs, Sida Fišer, Stoja Vučetić i Gašpar Andrešak, svi iz Đakova, kotara istog. Imenovani su snabdjevali komuniste sa hranom i iste sakrivali. Svi su predani kotarskoj oblasti u Đakovu.

Na ostalom području ove pukovnije komunisti rade udruženi sa četnicima, pa su njihova nedjela navedena pod točkom 2 ovog izvješća.

Napominjem, da se je veći broj četnika pretopio u komunistam, te svu inicijativu imaju kom. vođe u svojim rukama.

IV. OPCI ZAKLJUČAK

Političke prilike u hrvatskom narodu povoljno se razvijaju, ali se opaža zabrinutost radi prilika koje vladaju u krajevima, gdje su jake akcije komunista i četnika.

⁸³ Borbu su vodili partizani Četvrtog voda Psunjske čete Slavonskog NOP bataljona. U borbi je poginuo komandir voda Ivan Dragomanović, a ostali borci koji se pominju pohvatani su i nakon kratkog vremena strijeljani.

Prilike javne sigurnosti na području krila: Gospić, Ogulin, Petrinja i Bjelovar uslied jače akcije komunista i četnika, nisu povoljne, dok na ostalom području ove pukovnije su dobre.

U vlasti komunista i četnika nalaze se sljedeće oružničke postaje: Nebljusi, D. Lapac, Doljani, Srb, Zrmanja, Vrelo, Bruvno, Otrić, Bunić, Nova Kršlja, Drežnica, Krstinja, Krnjak, Vojnić i Jasenak.

Potrebno bi bilo, da se ove postaje što prije oslobode i uspostavi naša vlast.

Za točnost:	(M. P.)	Zastupa zapovjednika,
Castnik za javnu sigurnost,		pukovnik,
podpukovnik,	3. II. 1942	Pavelić
Benović		

BR. 144

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
OGULINU OD 23. SIJEČNJA 1942. GOD. O NAPADU PARTIZANA
NA ORUŽNICKO ODJELJENJE KOD SELA BRIBIRA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
I. HRVATSKE ORUŽNICE PUKOVNIJE
Z A G R E B

J. S. Broj 110/Tajni

U Zagrebu, dne 28. siječnja 1942.

Predmet: Borba između
oružnika i komunista
kod sela Bribira.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU

Z a g r e b

Krilno oružničko zapovjedništvo Ogulin sa Br. 112'Tajni od 23. siječnja 1942. javlja:

»Dne 18. siječnja 1942 zapovjednik oružničkog voda u Delnicama sastavio je na oružničkoj postaji u Fužinama jedno po-

tjerao odjeljenje od 41 oružnika i domobrana sa raznih postaja svoga voda, sa kojima je imao namjeru da provede izviđanje u kom mjestu se nalaze komunistički logori na području njegovog voda.

U noći između 18. i 19. o. mj. bio je izvršen atentat na željezničku prugu na samom izlazu iz želj. postaje Fužine prema Liču sa podmetanjem eksploziva na tračnice¹. Ovaj eksploziv eksplodirao je kod prolaza vlaka. Istoga dana oko 4 sata navedeno odjeljenje pod zapovjedništvom stožernog narednika Stjepana Smolčića krenulo je iz Fužina na mjesto atentata, gdje je izvršilo očevid i potom produžilo prema selu Liču gdje je doznalo da su u istom selu nepoznati kradljivci ukrali dva konja. Trag krađenih konja kao i ljudski vodio je od mjesta atentata, preko Liča u pravcu Bribira.

Odjeljenje se je kretalo slijedeć pomenuti trag cestom prema selu Bribiru, kotara Novi. Nedaleko pomenutog sela u jednoj šumi susrelo se istog dana oko 15 sati sa jednom komunističkom predhodnicom od kakvih 7 ljudi. Odmah kod susreta nastalo je puškanje sa obje strane, našto se je predhodnica povukla u šumu, a iza sebe ostavila jednu torbu sa 102 naboja za pušku Mauzer 7,9 mm. i jednu kapu sa crvenom petorokrakom zvijezdom.

Od ovoga mjesta pa dalje cestom odjeljenje se je kretalo u koloni po jedan u odstojanju po nekoliko koraka. Kada je došlo iznad sela Bribira udaljeno 4 km. tu je stožerni narednik Smolčić skupio cijelo odjeljenje i dao je momčadi uputstvo za dalnji rad i kretanje.

Kada je odjeljenje krenulo oko 200 metara od navedenog mjesta, sa jedne visoke pećine bilo je napadnuto jakom puščanom i strojopuščanom vatrom. Odjeljenje je vatru uzvratilo koja je trajala 1 sat i pol.

U ovoj borbi i to odmah u početku poginulo je 14 oružnika i domobrana, a 7 ih je ranjeno dočim 16 njih je zarobljeno.

Među mrtvima su: stožerni narednik Smolčić Stjepan, narednik Maras Petar i narednik Vuković.

Ranjeni oružnici i domobrani upućeni su u bolnicu Crikvenica i Ogulin, a zarobljeni su razoružani i svučeni, te po komunistima 21. ov. mj. pušteni na slobodu.

Talijanska vojska iz mjesta Novog pošla je u potjeru i došla na 300 metara do mjesta borbe i iz nepoznatih razloga vratila se natrag tako da mrtvi nisu mogli biti pokupljeni već su ostali na mjestu borbe.

Za mrtve i ranjene na strani komunista nije ništa poznato.«

¹ Ovu diverziju i napad izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62.

Podnašam prednje izvješće time, da sam krilnom zapovjedniku izdao nalog, da se odmah stavi u sporazum sa našim i talijanskim vojnim vlastima radi organiziranja jedne jake akcije čišćenja u tom kraju, te da se odmah upute jake kombinirane jedinice kako bi se lješine poginulih oružnika i domobrana pronašle.

ZA TOČNOST:

častnik za javnu sigurnost,
potpukovnik, Benović

Zast. zapovjednika, pukovnik,
Pavelić, s. r.

BR. 145

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNICKOG KRILA MAKARSKA OD 27 SIJEČNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽNICKU POSTAJU GRADAC

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

V R H O V N O

ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO

J. S. Broj 839

U Zagrebu, dne 29. siječnja 1942.

Predmet: napad komunista na
oružničku postaju Gradac

1. GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA (Očevidni odjel)
2. GLAVNOM-STOŽERU DOMOBRANSTVA (Operativni odjel)
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Zapovjednik oružničkog krila Makarska, sa Taj. brojem 47 od 27. siječnja 1942. brzojavno javlja:

»Dne 24. ovog mjeseca oružnička postaja Gradac napadnuta od 200 komunista puščanom paljbom. Do danas jedan pokusni oružnik umro od rana.

Jedan oružnik zarobljen. Tri komunista ubijena, a tri teško ranjena. 26. ovoga mjeseca upućen na lice mjesta vodni zapovjednik sa pet oružnika postaje Makarska i dvadeset talijanskih vojnika. Vojnici su se isti dan vratili, a vodnik sa oružnicima ostao. Brzobjavne i brzoglasne linije prekinute, a saobraćaj također uslied porušenih dvaju mostova.

Povod je uhićenje sedmorice neposlušnika koje oružnici nisu htjeli pustiti na slobodu na traženje komunista. Radi se o neodazvanim domobranima. Izvještaj primljen tek noćas, poslan od vodnika. Oružnička postaja se i dalje brani. Na licu ima još sedam oružnika. Molim žurno pojačanje oružničkom pričuvom. Tri oružnika čuvaju samostan u Zaostrogu. Povučiću devet oružnika sa postaje Imotski, Zadvarje i Baška Voda i uputiti kao prvo pojačanje¹.

Podnašam gornje izvješće time, da će preduzeti potrebno zapovjednik pukovnije, koji je po ovome izvješćen.

(M. P.) Zapovjednik, general:
(Mizler)
Mizler

¹ Prema direktivi Okružnog komiteta KPH Makarska, uslijed pomankanja sredstava za ishranu, povratila se u Gradac grupa od 18 partizana. Na prijavu jednog špijuna, 22 siječnja 1942 god. uhapšeno je 7 drugova iz ove grupe. Iste noći, partijska organizacija u Gradcu sakupila je preostale pripadnike grupe i pripremila ih za oslobodenje uhapšenih. Istovremeno, dat je zadatak svim ostalim grupama u općini Gradac da se naoružaju, presijeku telefonsko-telegrafске veze, poruše ceste, postave zasjede i spriječe pristizanje pomoći žandarima. Ujutro, 23 siječnja, razoružana je financijska stanica u Gradcu. Zaplijenjeno je 7 pušaka, jedan žandar ubijen, jedan zarobljen, te ubijen poznati ustaški zlikovac Jozo Medar. U Drveniku razoružana je žandarmerijska stanica, zaplijenjene su 4 puške. Gradačka partizanska grupa vršila je u Gradcu napad na žandarmerijsku stanicu u koju su zatvoreni pohapšeni drugovi. Prilikom napada poginuo je jedan omladinac. Da bi demoralizirali napadače i zatvorenike, žandari su bacili kroz prozor trećeg sprata Milorada Štapića. Ostali zatvorenici su se pobunili, i žandari su ih tako izranjavili, da je ranama podlegao Andrija Andrijašević. Ova blokada trajala je tri dana, za koje vrijeme vlast na području cijele općine bila je u rukama ustanika. Cijeli narod općine Gradac i okolnih sela učestvovao je u rušenju cesta i mostova u selima Zivogošće, Drvenik, Zaostrog, Brist i Bačina. Posjećeno je oko 100 telefonsko-telegrafskih stupova.

Pri napadu na Gradac zaplijenjen je motorni jedrenjak »Merkur« sa 120 tona hrane (vidi dok. br. 151). Uz učešće cijelog naroda, hrana koja je bila predviđena za partizane prebačena je u planinu Biokovo. Na taj način stvorena je materijalna baza za proširenje ustanka.

BR. 146

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ OPĆEG UPRAVNOG POVJERENIŠTVA NA SUŠAKU OD 27 SIJEČNJA 1942 GOD. O STRIJELJANJU TALACA U SPLITU ZBOG ATENTATA NA TALIJANSKE OFICIRE

Obće upravno-povjereničtvo na Sušaku javlja 27. I. o. g. (brzoglasno javio dr. Ružić — primio Omrčanin), da su u Splitu u nedjelju strijeljana petorica Hrvata — taoca, radi toga što je u častničku menzu u Splitu bačena jedna bomba od koje je bilo ranjeno osam častnika¹.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA U ZAGREBU

Primljeno: 28 I 1942

BR. 147

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA PULA OD 28 SIJEČNJA 1942 GOD. O GUBICIMA TALIJANA U BORBİ PROTIV PARTIZANA NA POLOŽAJU LJLBOVO—SERDARI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBĆE UPRAVNO POVJERENICTVO
KOD DRUGE ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

Broj: Pov. 1107/1942.

Sušak, dne 2. veljače 1942.

Predmet: Čišćenje terena od pobunjenika.

Ministarstvo Vanjskih Poslova, Zagreb,
Ministarstvo Unutarnjih Poslova, (Taj.) Zagreb,
Ured Poglavnika, Zagreb,
Ured Vojskovođe, Zagreb.
Poslanstvo N. D. H. Rim

Veza ovomašnjeg Pov. br. 832/42. od 25. I. 1942.,

Zapovjedništvo oružničkog krila Pula pod br. 857 i 889 od 28. I. t. g. dostavlja slijedeći izvještaj:

»Savezno izvješću ovoga krila br. 857 od 27. o. mj. u vezi sa komunističko-četničkom akcijom na području ovoga krila izvješćujem slijedeće:

¹ Tu akciju je pripremio Mjesni komitet KPH Split.



NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBĆE UPRAVNO POVJERENIČTVO
 KOD DRUGE ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

lloš
 Broj: Pov. 1107-194 2.

Dužak, dan 7. veljače 1942.

Prilog: Čišćenje terena od neprijatelja.

J. Prerad

Ministarstvo Vanjskih Poslova, Zagreb,
 Ministarstvo Unutarnjih Poslova, Taj., Zagreb,
 Ured Poglavnik, Zagreb,
 Ured Vojskovođe, Zagreb,
 Poslanstvo N. D. H. Rim.

Vozna ovomnijep. pov. br. 832/42. od 25.1.1942.

Zepovjedaništvo oružničkog krila pule pod br. 857 i 859 od 28.1.1.g. dostavlja slijedeći izvještaj:

Severno izvješću ovoga krila br. 857 od 27.1.1942. u vezi sa komunističko-četničkom akcijom na području ovoga krila izvješćuje se slijedeće:
 Prilikom akcije talijanske vojske dne 23. i 24.1.1942. protiv komunističko-četničkih bandita na položaju Ljubove-Bardari, kotara Gospić, područje ružičke postaje Široka Kula, u kojoj je akciji učestvovalo oko 800 talijanskih vojnika, dok se jačina bandita nije mogla utvrditi, talijanska vojska prema dobivenim podacima sa sjeverne strane, imala je slijedeće gubitke u materijalu i ljudstvu, a koji su materijal banditi za lijenili, i to:
 4 topa,
 2 tanka,
 4 bačaka mina,
 9 teških strojnica,
 450 komada topovskih granata,
 300 komada mina,
 55.000 komada nabojna za strojnice i puške,
 165 komada pješačkih pušaka, dok su od ljudstva talijanske jedinice izgubili, i to:
 80 mrtvih vojnika, od kojih 9 čestnika,
 65 ranjenih,
 70 zarobljenih i
 290 smrznutih vojnika.

Ovi podaci primljeni su iz privatnog izvora, pošto talijanske vojske vlasti o svojim gubitcima ne žele da daju nikakvih podataka. -
 U mjestu Gospiću među građanstvom konose se vijesti, da bi prednji gubitci talijanske vojske u materijalu mogli biti u vezi sa zarobljavanjem zapovjednika talijanske postaje u Gospiću pukovnika P. Boddu-a, sa kojeg su banditi tražili veću količinu oružja i strajiva kao otkup za njegovo puštanje na slobodu, ali ove vijesti nisu provjerene i točne. -

Gornje dostavlja se informacije radi. --

Ke Don - Spreman!
 Obći Upravni Povjerenik:

[Signature]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
 MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA I ZAGREBU
 PRIMLJENO - 7. II. 1942.

IV 1271	broj lista	listovi	izvješćujuć



Prilikom akcije talijanske vojske dne 23. i 24. o. mj. protivu komunističko-četničkih bandita na položaju Ljubovo—Serdari, kotara Gospić, područje oružničke postaje Široka Kula, u kojoj je akciji učestvovalo oko 800 talijanskih vojnika, dok se jačina bandita nije mogla utvrditi, talijanska vojska prema dobivenim podacima sa mjerodavne strane, imala je sljedeće gubitke u materijalu i ljudstvu, a koji su materijal banditi zaplijenili, i to:

4 topa,
2 tanka,
4 bačaća mina,
9 teških strojnica,
450 komada topovskih granata,
300 komada mina,
55.000 komada naboja za strojnice i puške,
165 komada pješačkih pušaka, dok su od ljudstva talijanske jedinice izgubile, i to:
80 mrtvih vojnika, od kojih 9 časnika,
65 ranjenih,
70 zarobljenih i
290 smrznutih vojnika¹.

Ovi podatci primljeni su iz privatnog izvora, pošto talijanske vojne vlasti o svojim gubiticima ne žele da dadu nikakovih podataka. —

U mjestu Gospiću među građanstvom pronose se vijesti, da bi prednji gubitci talijanske vojske u materijalu mogli biti u vezi sa zarobljavanjem zapovjednika talijanske posade u Gospiću pukovnika g. Soddu-a, za kojeg su banditi tražili veću količinu oružja i strijeljiva kao odkup za njegovo puštanje na slobodu, ali ove vijesti nisu provjerene i točne. —«

Gornje dostavlja se informacije radi.

Za Dom — Spremni!

Obći Upravni Povjerenik

(M. P.) Dr. V. Karčić

¹ Napad na Talijane kod Ljubova izvršili su partizani Drugog bataljona Prvog ličkog odreda »Velebit« i jedna četa bataljona »Ognjen Prica«. Vidi dok. br. 38 i 82.

OPERATIVNI DNEVNIK PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA U
SISKU ZA MJESEC SIJEČANJ 1942 GODINE

I. D I O

OPERACIJE I AKCIJE

u kojima su učestvovala pojedine čete na području I DS. u toku mjeseca siječnja 1942. sa stečenim iskustvima i uočenim nedostacima i griješkama.

1. I. 1942. Novski posadni sat iz Suhače: akcija radi oslobođenja posade u Budimlić Japri. Uslijed premoći pobunjenika akcija nije uspjela.
Naši gubitci 5 domobrana poginulo i 2 ranjena.
2. I. 1942. Odred Ljubije i Novski posadni sat iz Suhače: ponovna akcija radi oslobođenja posade Budimlić Japre. Akcija preduzeta istodobno iz B. Novog i Ljubije. Odred iz Ljubije zaustavljen kod Antonie Brda (2 km. i. od Bud. Japre) i zbog premoći pobunjenika se morao vratiti. Novski posadni sat po povratku iz Bud. Japre napadnut sa Crnog Vrha.
Akcija uspjela djelomično.
Naši gubitci 5 mrtvih i 2 ranjena.
Protivnik oko 20 mrtvih.
2. I. 1942. Petrinjska doknadna bojna: napadnuta straža na željezničkoj postaji Vlaović, te je navedena bojna pružila pomoć, ali bez osobitog uspjeha, jer su se napadači razbježali. Napadači se povukli u pravcu Šamarice¹.
Naši gubitci 2 mrtva i 12 ranjenih.
3. I. 1942. Petrinjska doknadna bojna: akcija radi čišćenja u pravcu s. Drenovac—Bijele Vode i u pravcu Malog Gradca. Pobunjenici dali otpor jedino u s. Drenovcu.
Pobunjenici odbijeni, gubitaka nije bilo².

¹ Napad na stražu izvršili su partizani Druge čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

² Na ovom sektoru nalazili su se partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

4. I. 1942. Zapovjedništvo osiguranja željezničke linije: Izvršen vatreni napad na željezničku postaju Rudence. Napad odbijen intervencijom oklopnog vlaka i uspostavljen mir.
5. I. 1942. Jedan vod 10. sata 3. pješ. pukovnije: Kao posada u s. Krnjaku bio opkoljen i uspio pod vatrom se probiti i povući u s. Barilović³.
- 5 6. I. 1942. 7. sat. 12. pješ. pukovnije: od strane odmetnika izvršen napad na stražu, koja je čuvala željezničku postaju Blagaj. Napad izvršen sa svih strana. Jačina napada oko 500 naoružanih bandita sa 4 teške strojnice i više od 10 strojopušaka i 1 bacačem mina. Borba je kratko trajala, ali žestoko oko 40 minuta u kojoj su se domobrani hrabro držali, ali uslied velike nadmoćnosti napadača podlegli. Naši gubitci 3 mrtva, 2 ranjena, zarobljeno 26 koji su se vratili, osim 1. Pobunjenici imali su oko 40 koje mrtvih koje ranjenih, koji su sa pobunjeničkom komorom, koja je išla neposredno pozadi napadača, odvučeni⁴. Naši domobrani su se hrabro borili do posljednjeg naboja.
9. I. 1942. 1. sat Petrinjske doknadne bojne: napadnuta straža u Gređanima sa više strana. Jakom vatrom straže napadaj odbijen⁵. Gubitaka nema.
10. I. 1942. Udarni vod Bjelovarske doknadne bojne i koturaška bojna: u s. Šemovcu (5 km j. od sela Virje, kotar Đurđevac — oružništvo i redarstvene vlasti vršile su pretres sela, te su navedene jedinice učestvovala u toj akciji. Gubitaka nije bilo.
11. I. 1942. Odjeljenje sastavljeno iz 21. i 24. sata V. bojne 2. p. p.: cilj — obskrba hranom posade Ripač. Povez hrane napadnut kod Bijelog Brda od strane jačih pobunjeničkih snaga i povez uništen. Naši gubitci 2 poginula, 2 ranjena, 4 nestala. Odmetnici su zatim krenuli u manjim skupinama od s. Hrgari preko Tihotine za Bijelo Brdo u cilju napada na Ripač. I ova posada je dala otpor.

³ Vidi dok. br. 54 i 143.

¹ Ovaj napad su izvršili dijelovi Kordunaškog NOP odreda.

⁵ Napad na željezničku stražu izvršila je Druga četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

11. I. 1942. Djelovi 12. p. p. — ponovni pokušaj opskrbe hranom posade Ripač. Povez napadnut i opet uništen. Naši gubitci 1 častnik poginuo, domobrana 5 poginulo, 6 ranjenih i 3 nestala.
12. I. 1942. 7. i 8. sat 2. p. p. i III. bojna 3. p. p.: Napad na posadu Vojnić. Koncentrični i dobro pripremljeni napad, kojom prilikom je posada zarobljena i razoružana. Naši gubitci: poginuo 1 častnik, 3 domobrana ranjena⁶.
12. I. 1942. Štrafunski vod 12. p. p. — U cilju opravke bb. linije Bihać—Ripač. Akcija uspjela i popravak linije izvršen i ako je bilo odsječeno 5 bb. stupova.
14. I. 1942. III. bojna 2. p. p. — Jak napad na željezničku postaju Ravnice i okolinu. Pobunjenici rušili nekoliko bb. stupova. Na našoj strani 2 ranjena domobrana. V. bojna 2. p. p. — U cilju opskrbe hranom posade u Ripču, napad na povoz iz Bihaća kod s. Golubića (j. od Bihaća). Povez uništen i ako sa jačim osiguranjem. Pobunjenici se utvrdili na položaju iznad Bijele Vode i Pritoke i kod Lahovskih Brda sa dovoljno strojnica i strojpuški.
16. I. 1942. Slunjski dobrovoljački sat — Izvršen napad na našu ophodnju na putu Slunj—Rakovica kod mjesta Bročanac—V. Prisjeka. 3 domobrana poginula⁷.
17. I. 1942. Oruž. nauč. bojna, poluvod s strojnicama V. bojne 2. p. p. štrafunski vod 12. p. p. polubitnica III. top. sklopa, 13. i 14. sat 12. p. p. — akcija u cilju oslobođenja i povlačenja posade iz Ripča. Naše snage nastupaju u dvije kolone i to desnom i lijevom stranom r. Une. Pobunjenici daju snažan otpor, naročito jakom strojničkom vatrom iz s. Ripča i s. Bijelo Brdo, tako da svaki pokušaj probijanja ne uspjeva. Upućivanjem jednog brdskog i jednog protuoklopnog topa u sam streljački lanac ušutkaju se

⁶ Vidi dok. br. 20, 54 i 141.

⁷ Ovaj napad izvršila je jedna četa Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda.

djelomično strojnice i na taj način uspeva posadi Ripač oko 17,30 sati prebaciti se jednim čamcem na lijevu obalu Une.

Na ovaj način izvučena je posada iz Ripča.

17. I. 1942. 10. sat III. bojne 2. p. p., 5. sat Bjelovarske doknadne bojne i 9. sat III. bojne 2. p. p. — u cilju opskrbe hranom posade u Lješljanima.

Kod sela Kalinića" sačekani i opkoljeni. Obasuti vatrom sa svih strana i pošto su bili opkoljeni se morali povući.

Upućeno pojačanje (5. sat Bjelov. dok. boj. i 9. sat III. bojne 2. p. p.) i pomoć u pravcu lijevog krila. I ovo pojačanje dočekano je sa vatrom, ali se je većina napadača, po prilici oko 60, već daleko povukla u istočnome pravcu.

Na licu mjesta nađen je mrtav nadporučnik Benčić i 5 domobrana, 6 ranjenih i 3 nestala.

18. I. 1942. 2. vod 5. sata Petrinjske doknadne bojne — izvršen vatreni prepad na Banjski Grabovac (12 km južno od Petrinje). Napad odbijen, gubitaka nije bilo.

18. I. 1942. 5. sat Varaždinske doknadne bojne — Napad na stražu na željezničkoj postaji Hrastovac (4 km južno od Sunje). Željeznička postaja zapaljena, straža zarobljena, 1 ranjen⁹.

19. I. 1942. 2. vod 5. sata Bjelovarske doknadne bojne sa 6. ustaškim satom — u cilju ponovnog pokušaja dotura hrane u Lješljane — povoz napadnut sa svih strana jakom vatrom i povoz se morao povući.

Pokušaj nije uspio. Naši gubitci 3 poginula, 8 ranjenih, 26 nestalih.

20. I. 1942. Zapovjedništvo osiguranja željezničke linije Sunja—Svodna, B. Novi—Bihać.

Oklopni vlak koji je išao od Bihaća prema B. Novom po izlasku iz postaje Blatne na km. 12.300 nailazi prvi (štitni) vagon na prvu minu, koja eksplozira. Osim male štete, koju je prouzrokovala ova eksplozija (na štitnom vagonu) drugih kvarova nije bilo. Vlak je krenuo dalje i na 300 m od mjesta prve eksplozije, dolazi do druge eksplozije. Poluoklopni vlak rastrgan je u dvije polovice i razmrskan. Ljudstvo u njemu ranjeno, poubijano i razne-

* Kuljani

» Vidi dok. br. 153.

šeno u komadima. 7 mrtvih izvučeni su iz krhotina vagona, 13 ranjenih. Među ranjenim je bio i zapovjednik osiguranja linije pukovnik Metzger, satnik Weber, satnik Husein Beg Bišćević i poručnik Stivišević. Odmah po eksploziji pobunjenici otvaraju žestoku vatru iz automatskih oružja na oklopni vlak. Oklopni vlak kroz cijelu noć paljbom držao je pobunjenike na odstojanju, jer su se pobunjenici dovikli u noći saspa blizu oklopnom vlaku i dovicima tražili da se predaju.

Istoga dana dolazi u pomoć oklopni vlak Br. II iz B. Novog i vraća se sa ranjenima i poginulima.

21. I. vraća se oklopni vlak Br. II. na mjesto nesreće sa potrebnim radništvom za popravak pruge i dizanje unesrećenog vlaka, ali na 2 km ispred mjesta unesrećenog vlaka Br. I. pošto je pruga bila porušena, isklizne sa tračnica. Lokomotiva, koja je gurala oklopni vlak, pošto je ostala na tračnicama, vraća se u B. Novi, da javi novu nesreću.

22. I. ruše pobunjenici željez. prugu na 5 km od B. Novog prema Rudicama na duljini oko 100 m.

23. I. ruše pobunjenici željeznič. prugu na 5 km od B. Novog prema Rudicama na duljini od daljnjih 200 m. Ukupno porušeno oko 300 m pruge. Istovremeno miniran je otvoreni propust 15 m duljine na km 7,357.

24. I. vrši se popravak pruge na km 5 cijeli dan. Pobunjenici stalno napadaju vatrom unatoč jakog osiguranja. Osiguranje stupa u borbu. Topnička paljba iz B. Novog podpomaže ovu akciju.

26. I. Radništvo sa jakim osiguranjem kreće na propust Rudice da ga popravi.

Pruga kod km 5 stavljena je podpunoma u red i pristupa se izvlačenju oklopnih vlakova u čemu se i uspelo.

20. I. 1942. 5. sat Karlovačke doknadne bojne — napadnuta posada Jasenak (11 km zapadno od Ogulina).

Borba trajala pola sata i posada zarobljena, svučena i nakon tri dana vraćena, osim 2 častnika i 6 domobrana¹⁰.

¹⁰ Napad su izvršili partizani Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 89.

21.—29.1. 1942. II. bojna kombinirane oružničke pukovnije, kombinirani sat 11. p. p., združak pukovnika Mraka — u cilju čišćenja prostorije j. z. od Sunje obuhvaćena između željez. pruge Caprag—Sunja — gornji i doljni tok rijeke Sunje, a na zapadu do crte doljnog toka rijeke Petrinjice, od odmetnika koji su se spustili sa Šamarice i ugrožavali označenu prostoriju i željezničku prugu Sisak—Sunja.

21. I. II. bojna oruž. kom. pukovnije nastupala je u 2 kolone. Desna preko Drljače naišla je na slabiji otpor i zanoćila kod M. Graduse. Lijeva kolona kod Rakovca naišla na jači otpor i uslijed strojničke vatre ima 8 ranjenih. Kolona zanoćila je u Svinjici.

Kom. sat 11. p. p. nastupao je od Komareva bez otpora i zanoćio u Blinju. Odred pukovnika Mraka ovog dana nije izvršio nikakav pokret.

22. I. Desna kolona izvršila čišćenje prostorije M. Gradusa—Severovac, gdje je zanoćila. Lijeva kolona izvršila je čišćenje s. Svinjice i V. Graduse, gdje je zanoćila.

Kom. sat 11. p. p. izvršio čišćenje prostorije Blinje—Bijelnik—Staro Selo, na kojoj je crti zanoćio.

23. I. Odred pukovnika Mraka nastupao preko Mlinoge—Babinog Brda i ovladao s. Jošavicom pod borbom. II. bojna oruž. kom. pukovnije nastupala je od V. Graduse—Knezovljani, koje je zauzela i tu zanoćila.

Kom. sat 11. p. p. vršio je razviđanja u pravcu juga i zatvarao sve pravce na sjever i onemogućio bježanje odmetnika tim pravcima.

24. I. odred pukovnika Mraka vršio je čišćenje prostorije Jošavica—Zilići—Pastuša. Žilić upaljeno.

Oruž. bojna zauzela je u toku dana grupni raspored na prostoru Knezovljani—Borojevići i tu zanoćila.

Kom. sat 11. p. p. u istome rasporedu prethodnog dana.

25. I. Uslijed nadolaska radnih kolona Velike Zupe Gora odred pukovnika Mraka morao je se zadržati na prostoriji, koju je dostigao prethodnog dana. Ostale čete zadržale se na mjestima prethodnog dana.

26. I. Zdrug pukovnika Mraka nastupao ka Kogovini, koja je evakuirana i zapaljena.

Ostale kolone ostale su na istim mjestima.

Pošto prostorija j. z. od Sunje, naročito od II. bojne kom. oruž. pukovnije nije detaljno pročišćena, to je naređeno, da II bojna oruž. kom. pukovnije 27. I. preduzme ponovno čišćenje pri povratku u Sunju. Početak ovog rada 28. I.

27. I. zdrug pukovnika Mraka po uspješno izvršenom zadatku vratio se u Kraljevcane.

28. I. II bojna oruž. kom. pukovnije nastupala u dvije kolone. Desna pravcem Borojevići—Zivaja—Svinjica, gdje je tog dana zanoćila. Lijeva kolona pravcem Knezovljani—V. Gradusa—M. Gradusa, gdje je zanoćila.

29. I. desna kolona produžava nadiranje pravcem Svinjica—Rakovac, a lijeva M. Paukova—Drljača—Sunja. Desna kolona imala je otpora kod Rakovca, selo je evakuirano i potom upaljeno, pa je kolona produžila preko Hrastovca za Sunju¹¹.

Ova akcija čišćenja je uspjela.

U ovoj akciji na strani pobunjenika je bilo 70—100 ubijenih.

22. I. 1942. 9. sat 3. p. p. — napad na posadu u Veljunu, koja je opkoljena još od 17. I. Napad odbijen. 2 domobrana ranjena¹².

26. I. 1942. 3. sat Petrinjske doknadne bojne — na dielu željezničke pruge između Maje—Vlaovića napadnute naše ophodnje puščanom vatrom sa pravca sela Majski Trtnik^{1*}.

Gubitaka nije bilo.

26. I. 1942. Udarni vod Bjelovarske doknadne bojne — u cilju hvatanja komunista u šumi Garjevica (kotar Čazma). Naišli na otpor, te je moralo biti upućeno pojačanje.

29. I. 1942. Ustaški zdrug pukovnika Jesenskog — akcija u cilju čišćenja terena od odmetnika oko Zrina.

¹¹ Ove borbe vođene su protiv dijelova Banijskog NOP odreda. " Napad su vršile jedinice Prvog i Drugog bataljona Kordunaškog NOP odreda. Četnik Milić Rakinić, poručnik bivše jugoslavenske vojske, proveo je neprijateljsku posadu iz blokiranog Veljuna. Kad je otkrivena njegova neprijateljska djelatnost, kao četničkog agenta, uništena je njegova četnička grupa, a Rakinić ubijen kasnije. Vidi dok. br. 133.

¹² Vidi dok. br. 48.

Nakon topničke pripreme napredovao je zdrug prema Zrinu u dvema kolonama i bez gubitaka stigle pred veče u Zrin.

Osvojeno je selo Lovče, tako da je sjeverna gromada dobila spoj sa južnom u Zrinu.

Pobunjenici evakuirali su podbrežje od Zrina do Dobrljina sa selima Dabice, Lotina, Riječani, Kovačevići, Miljković i povukli se prema Rujevcu i Gvozdanskom¹⁴.

Ova akcija je uspjela, blagodareći izvrsnom djelovanju topništva, koje je kod odmetnika prozrokovalo metež i prisililo odmetnike na bjeg.

30. I. 1942. Oružnička postaja i milicionari - četnici napali i zauzeli Tržačku Raštelu (20 km. s. z. od Bihaća) i posadu razoružali¹⁵.

31. I. 1942. III. bojna 2. p. p. — Napad na stražu sjev. od Dobrljina, koji je odbijen, ali potučena naša straža na mostu preko Strižne (između Dobrljina i Ravnice), kojom prilikom su odmetnici porušili most¹⁶.

Poduzeta akcija čišćenja od strane III. bojne 2. p. p.

B) ISKUSTVA

Kod akcija protivu pobunjenika najveći izgled na uspjeh se ima pri iznenadnim noćnim prepadima ili u ranu zoru, ali je pokret težak.

Svaki napadaj mora imati obuhvatni karakter.

Zima je bila najpogodnije vrijeme za ofanzivne akcije, jer su pobunjenici bili prikupljeni po selima i logorima.

Za svaku akciju se moraju upotrebljavati jače snage, a ne pojedini rojevi ili vodovi.

Nije preporučljivo upotrebljavati novake, jer isti nisu još dovoljno borbena izobraženi. Pobunjenici izbjegavaju borbu sa jačim jedinicama. Imaju jako dobro razvijenu obavještajnu službu i

¹⁴ Ustaški zdrug vodio je tada borbe protiv jedinica Drugog i Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda koje su se nalazile oko Zrina. Komandir Prve čete Trećeg bataljona Rudi Pečovnik bio je povezan s neprijateljem, kome je želio omogućiti opkoljavanje naših jedinica, a potom i uništenje u obruču. U ovoj svojoj namjeri, neprijatelj nije imao uspjeha. Sve čete su manevriranjem izbjegle opkoljavanje. Rudi Pečovnik je kasnije uhvaćen, osuđen i strijeljan. Vidi dok. br. 100.

¹⁵ Napad su izvršili partizani Druge čete Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48, 49 i 54.

¹⁶ Napad na stražu i rušenje mosta izvršili su partizani Dvorske čete.

široku podršku kod pučanstva, tako, da su uvijek i o svemu blagovremeno obavješteni.

Strojnička vatra ima na pobunjenike jak moralni utjecaj, ali osobito poštovanje imaju od topničke vatre.

Najveći strah imaju od bombardovanja iz zraka, te isto bi se moralo što češće upotrebljavati i u svakoj prilici, pa i u okviru manjih akcija.

Pobunjenici su obično raspoređeni po manjim skupinama, koje su međusobno vatreno jako dobro povezane.

Pri napadaju pobunjenici uvijek teže obuhvatu i opkoljavanju.

Uvijek napadaju iz zasjede ne prihvatajući borbu do odluke, već se blagovremeno povuku sa položaja na položaj pod zaštitom mraka i pogodnog terena.

Uobće uzevši pobunjenici su jako vješti i izvanredno iskorišćuju teren.

Njihova djelatnost se u najviše slučajeva ispoljava u napadajima na pojedine straže, ophodnje, posade, a također su vrlo vješti u rušenju željezničkih pruga, mostova, propusta, prekopavanju cesta i t. si.

Potrebno je da se akcije preduzimaju sa jačim snagama, jer manji dijelovi bivaju zarobljavani i uništavani iz zasjeda.

Za akcije protivu pobunjenika, obzirom na njihov način operiranja, kao i obzirom na teren, bile bi zgodnije za uporabu bitnice lakšeg kalibra, kao gorske bitnice 65 mm 0.06 i 75 mm OBr. 15 i 28 i 80 mm OBr. 5/8, kao lakše pokretljive, pa makar se gorske bitnice i vozile. Haubičke bitnice nisu podesne za ovakve akcije, jer su preteške. Ovo će se naročito pokazati opravdanim onda, kada uslijed otapljanja ovih silnih naslaga snijega, tlo postane uslijed mekoće za haubičke bitnice skoro sasvim neupotrebljivo.

Uopće pokazalo se, da je uporaba topništva u svima akcijama, dalo odličnih rezultata i treba težiti, da se svaka akcija podupre topničkom vatrom.

Obzirom da pobunjenici raspolažu sa priličnim brojem strojica i strojopušaka, potrebno je da pješачke jedinice raspolažu sa daleko većim brojem protuoklopnih bitnica (37 mm i 47 mm), radi uništenja strojničkih gnjezda, a naročito onda, kada se u toku napredovanja dođe do neprijateljskih utvrđenja, koja su u mnogo slučajeva prilične jačine. Za ovo moraju p. o. topovi raspolagati razornim granatama.

C). NEDOSTATCI I GRIJEŠKE

Zimi gorski topovi treba da se prenose specijalnim saonicama.

Ogroman manjak na častnicima veoma loše utiče na tok i rezultat svake akcije.

Oprema ljudstva u zimskom periodu treba da je naročito pripremljena. Nedostaje toplog rublja, bunde, rukavice, skije, bijeli plaševi itd.

Uvijek je priželjno da svaki odred bude naoružan i topničtvom.

Na svaku bojnu ili barem pukovnicu treba imati po 2 lake prenosne krugovalne postaje.

Komunikacije treba osiguravati stalno i jačim snagama. Pokazalo se da su sadanje snage za osiguranje željezničkih komunikacija nedovoljne i da nisu u stanju izvršiti namjenjeni im zadatak.

Pri vođenju operacija treba obratiti osobitu pozornost na krila i zaleđe, a samo napredovanje izvršiti obuhvatom.

Između pojedinih djelova je skoro u svima prilikama slabo održavanje veza. Na ovo treba obratiti naročitu pozornost.

Domobrani otvaraju vatru i onda kada ne treba, pa ovakvim radom ne samo da odaju protezanje lanca i položaj uobče, već i uzaludno troše streljivo.

Domobrani su skloni brzom napuštanju položaja i pred slabijim napadačem.

Osim toga pojedine usamljene straže nisu dovoljno oprezne i zbog toga bivaju često razoružane i zarobljene.

Za veći uspjeh poželjno je da sve jedinice raspolažu sa većim brojem strojnica i strojopušaka, nego što je to sada slučaj.

Pri izvođenju akcija čišćenja nije samo dovoljno nastupati i napredovati, već je potrebno izvršiti detaljno čišćenje terena, pa makar i napredovanje bilo zbog toga sporije.

Radne kolone Velikih Zupa trebale bi da rad oko evakuacija pojedinih naseljenih mjesta izvrše na vrijeme, te kako se ne bi zbog toga zadržavao tok same operacije, čete morale zadržavati i time dovele u pitanje iznenađenje i uspjeh same akcije.

Zapovjednik, general,
(Rumler)
Rumler

(M.P.)¹⁷

¹⁷ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Zapovjedništvo I Domobranskog Sбора.

BR. 149

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG
ZBORA U SISKU U VREMENU OD 18 DO 31 SIJEČNJA 1942
GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIČTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Br. 970/Taj.

U Sisku, dne 5. 11-1942

Predmet: doglasni izvje-
štaj za II polovinu mjeseca
siječnja 1942.

1. — Mindom — Glst — očev. odjel.
2. — Zapovjed. II. i III. D. S.
3. — Vrhovnom oružničkom zapovjed.
4. — Sastavak.

Na temelju zapoviedi Mindom — Glst — Očevidni odjel Očev. broj 4163/taj. od 17. studenog 1941. dostavljam doglasno izvješće za II polovinu mjeseca siječnja sastavljeno prema prikupljenim podatcima i primljenim dopisima u sljedećem:

I. OBĆA UNUTARNJA SITUACIJA.

1. RASPOLOŽENJE NARODA.

HRVATI: U predjelu sjeverno od Save u kojem nema pobunjeničke djelatnosti pučanstvo je dobro raspoloženo i odano sadanjem poretku.

U predjelu južno od Save u kojem je djelatnost pobunjenika unatoč velike zime zauzela opsežnijeg zamaha, pučanstvo živi u sve većoj potišćenosti jer je izloženo čestim napadajima odmetnika od kojih naše snage nijesu u stanju da ih zaštite.

U posjednutim krajevima od Talijana bojazan od konačne aneksije ovih krajeva Italiji i gladi unose još veće nespokojstvo u narod. Hrvatski dio pučanstva u ovim krajevima potišten je još u jačoj meri, pa se prema pobunjenicima osjeća zapostavljenim.

Za muslimanski dio pučanstva karakterističan je slučaj napadaja na s. Vrnograč, kotar Glina, kojom prilikom su muslimani potstreknuti od pojedinih građana muslimana iz Vrnograča inscenirali napad četnika na s. Brezovo Polje i u masi se uputili u odbranu sela Brezovo Polje, te na svom pohodu palili, pljačkali i ubi-

jali stanovništvo s. Pecka. Drenovac, Lajča¹, Poljane, Budrimić, Bojadije, Berenja. Grabčič², Urije³, Grmuša, Kurjašica, Staza i Gradina. Stanovništvo ovih sela sastojava se većim djelom samo od žena i djece jer su muškarci već ranije odvedeni ili pobijeni.

Motiv ovog napadaja od strane muslimana leži u tome, što su muslimani prema odredbi Poglavnika morali vratiti prije opljačkane imovinu grkoistočnjacima-povratnicima, pa se sada čekao momenat radi osвете, te je insceniranim napadom pobijeno većim djelom pučanstvo i ujedno ponovno opljačkana imovina, koja se sada ne bi imala kome vratiti.

Ovom prilikom je bilo navodno oko 5—600 ubijenih osoba.

Grkoistočnjaci rezervirani su prema N. D. H. i ustaškom pokretu, jer se osjećaju zapostavljenima. Primjećeno je da se pod pritiskom odmetničkih grupa priključuju istima čim im se za to ukaže mogućnost bilo iz ideoloških pobuda, bilo pod pritiskom i prijetnjom odvođenja na silu.

Grkoistočnjaci kotara Pisarovina, Vrginmost, Petrinja i zapadnog diela kotara Kostajničkog prešli su dielom odmetnicima i pobjegli u šumu.

U kotarima Pisarovina i Karlovac, u kojima ima dosta pristalica Dr. Mačeka, kao i u ostalim, vlada kod ovih pristalica priгуšeno nezadovolјstvo zbog postupaka sa grkoistočnjacima, koji su bili dobri pristalice Dr. Mačeka, pa takvi da bi i sada bili, da je s njima bio drugi postupak.

SRBI: žive povučeno i sa rezervom gledaju na razvoj događaja, tiho priželјkujući svršetak u njihovu korist.

Javno i tajno podupiru rad odmetnika kadagod im se ukaže prilika za to.

Na području V. Zupe Bribir i Sidraga (Knin) došlo je među grkoistočnjacima do previranja i osjeća se jača struja koja je volјna da napusti pobunjenike i podčini se našoj vlasti, očekujući punu zaštitu i ravnopravnost. Tome je doprinio proglas ministra unutarnjih diela i agilан rad V. župana, vraćanje učitelјa i drugih službenika koji su bili odpušteni i korektan postupak sa njima.

KOMUNISTI: Na području sjeverno od Save zapažena je jača djelatnost komunista, koja se očituje jačim širenјem komunističkih letaka i vršenјem promičbe.

Komunistima se pripisuje napad na želјezničku postaju Gradac kod Križevaca, koji je izvršen 20/21 I. t. g. koјom prilikom su napali skretnicu, presekli brzoglasne veze i kod napada na kućicu čuvara želјezničke pruge bili odbijeni.

¹ Lajša

² Grabovčići

³ Urge

U industriskim središtima — Sisak i Varaždin — veći broj radništva je komunistički nastrojen i sa njihove strane se osjeća jača djelatnost.

Djelatnost komunista, a naročito ona južno od Save, se ne može točno razlikovati i odjeliti od one koju vrše četnici, jer je jednim i drugima zajednički cilj, da napadajima na oružane snage uopće, pučanstvo i saobraćajne veze, oslabe autoritet vlasti i poremete postojeći poredak u Državi.

ZIDOVI: Žive povučeno i u strahu za njihovu dalju sudbinu.

Potajno simpatiziraju svaku djelatnost, koja je uperena protivu sadanjeg poretka u Državi u želji da sebi poprave položaj.

MANJINE: Lojalne su prema sadanjem poretku.

2. ČETNIČKA AKCIJA I PREDUZETE PROTIV MJERE.

Očekivanja da će akcija pobunjenika zbog velike studeni opasti, nisu se obistinila, nego na suprot akcija je u svakom pogledu ojačana i uzima sve ozbiljnijeg zamaha.

Djelatnost se naročito ispoljava na rušenje b. b. veza, željezničkih pruga, napadaji i uništavanje željezničkih postaja, napadaji na domobranske posade. Naročito je zapaženo da se lako pokretljivim skupinama napadaju domobranske posade i straže, kako bi došli do oružja, naročito strojnica i streljiva.

I ako se komunisti i četnici ideološki ne slažu ipak zajednički rade i u akcijama se ne može odjeliti njihova razorna djelatnost, jer im je zajednički cilj rušenje poretka i javne sigurnosti u NHD.

Četničko-komunističke snage mogu se podijeliti u sljedeće skupine:

Kordunaške snage: grupirane su u glavnome u dvije veće skupine. Jedna skupina — Šamarica — koja obuhvaća u glavnom područja kotareva G'ina, Petrinja, Kostajnica i Dvor, jačine oko 1000 odmetnika. Ova skupina ugrožava u glavnom oružničke postaje Kostajnica, Sunja, Mečenčani, Bijelnik i Kraljevčani⁴.

Druga skupina — Petrova Gora — koja obuhvaća kotareve Vrginmost, Vojnić i Cazin i cijeni se jačine do 5000 odmetnika. Ova skupina je vrlo aktivna i imade svoje sabiralište u Petrovoj šumi iz koje se dirigiraju napadaji na željezničku prugu Caprag—Karlovac, koja je zbog toga u stalnome prekidu⁵.

Pored ovih dviju glavnih skupina nalazi se jedna manja — skupina Obijaj sa sabiralištem u Orlovoj Šumi i Prolom Šumi, jačine oko 200. Ova skupina u glavnome dominira cestom Glina—Vrno-

⁴ Odnosi se na partizane Banijskog NOP odreda, koji je u svom sastavu imao oko 1000 boraca.

⁵ Odnosi se na Kordunaški NOP odred, u kom je bilo oko 1000 partizana, ali je u pojedinim akcijama i borbama masovno učestvovalo i nenaoružano stanovništvo.

grač, Glina—V. Kladuša—Slunj. Ova skupina stoji u vezi sa skupinom Petrova Gora i Šamarica⁶.

Snage oko Bihaća: o istima se ne raspolaže točnim podacima, ali prema njihovoj djelatnosti na domobranske posade (Ripač) stalni napadaji i rušenje željezničke pruge Bihać—B. Novi, može se zaključiti da su snage prilične, a pri tome vrlo aktivne i pokretljive.

Snage Korenica: cjene se na oko 8000 odmetnika sa sjedištem stožera u Krbavici, kotar Korenica⁷. Sabiralište ovih snaga jesu šume između Kamenskog i Frkašića, Bijelog Polja i Lapca, a pojedini se zadržavaju u selima, u kojima ih grkoistočnjačko pučanstvo podržava i zaštićuje. Odredi ove skupine jačine su 50—60 ljudi naoružani vojničkim oružjem i imaju 45 strojopušaka i 1 tešku strojnicu. Oružje potiče najviše od biv. Jugoslavije, koje je u tim krajevima zaostalo i sakriveno kod pučanstva, a djelomično se kupuje iz Dalmacije talijansko oružje u zamjenu sa blagom. Osim toga posjeduju i bombe vlastite izrade, kao i talijanskog porijekla, koje se kupuju najviše u Otočcu i Vrhovinama.

Ove snage dominiraju u glavnome cestom Korenica—Gospić i Korenica—Otočac.

Skupina Kozara: o istoj se ne raspolaže točnim podacima, ali je vrlo aktivna stalnim napadajima na željeznička postrojenja pruge Sunja—Prijevor.

Kao najvažnije momente u ovoj četničko-komunističkoj akciji i protivakciji naših snaga od posljednjeg izvješća do danas, navodim slijedeće događaje:

U kotaru Petrinja:

Odmetničke snage sa Šamarice uperile su svoje napadaje na ž. prugu Zagreb—Zemun i Sunja—B. Novi napadajući ž. postaju Hrastovac i približavajući se preko Majura glavnoj pruzi.

U tom cilju preduzeta je opširnija akcija čišćenja j. z. od Sijene na prostoriji Sunja—Majur—Mečenčani—Komogovina—Jošovića—Blinja—Komarevo, koja je uspješno završena.

U selu D. Mlinoga zapalili su odmetnici — oko 400 — pučku školu i izvršili pljačku i zapalili nekoliko domova⁸.

18. ov. mjeseca napadnuta je od strane četnika-komunista oružnička ophodnja postaje Bijelnik u s. M. Gradusi, kojom prilikom su 2 oružnika poginula a 4 nestala⁹.

⁶ Na ovom sektoru nalazila se Treća četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

⁷ Misli se na jedinice Grupe NOP odreda za Liku.

⁸ Ovu akciju su izvršili partizani Druge čete Drugog bataljona Banijskog NOP odreda. U većini sela banijski partizani su palili škole i druge veće zgrade, da bi onemogućili neprijatelju stanovanje i utvrđivanje u njim.

⁹ Napad na žandare izvršili su partizani Treće čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

18. o. ra. došuljao se do straže kod oružničke postaje Bijelnik 1 seljak sa namjerom da napadne stražara i otme mu pušku pa je tom prilikom ubijen.

19. o. m. napali su četnici oružničku postaju Bijelnik koju su oružnici uspješno branili sve do dolaska pomoći, kada su odmetnici odbijeni u pravcu s. Jošavice. — Gubitaka nije bilo¹⁰.

19. o. m. u blizini s. Svinjice napadnuta je oružnička ophodnja od 8 oružnika i 30 ustaša od jače odmetničke grupe. Nakon jednosatne borbe morale su se naše snage povući uslied nadmoćnosti napadača, pa su u toj borbi poginula 2 ustaše, ranjeno 7 ustaša i 1 oružnik, dok su nestale 2 ustaše i 2 dočastnika¹¹.

Noću 30/31. siječnja izvršen je napad na posadu Kraljevčani, zapaljeno s. Dragotinac i nekoliko kuća u Kraljevčanima. U Kraljevčanima četnici zapalili školu, općinu i poštu i opljačkali nešto stoke. Iste noći razrušeno je oko 200 m željezničke pruge i posječeni stubovi bb linija između Bačuge i Grabovca¹².

U kotaru Glina:

18. I. napadnuta je želj. postaja Glina, četnici su se koristili bijelim plahtama da bi se kamuflirali. Napad je pravovremeno primjećen i suzbijen. Gubitaka nije bilo, osim jednog ranjenog domobrana¹³.

23. I. ponovno je opkoljena oružnička postaja Obijaj. Upućeno pojačanje iz Gline naišlo je na jači otpor na Petrovića Brdu i u tom okršaju bilo je 3 mrtva i 7 ranjenih ustaša¹⁴.

25. I. povukla se ojačana oružnička postaja iz Obljaja u kojem je duže vrijeme bila opkoljena u Glini. Pri odstupanju napadnuta je oružnička posada kod s. Hajtić i tom prilikom imala je 1 poginulog i 6 ranjenih ustaša¹⁵.

U kotaru Slunj:

16. I. napadnuto je od strane četnika-komunista s. Bročanac na sredini puta Rakovica—Slunj i opljačkano¹⁶.

¹⁰ Vidi dok. br. 153.

¹¹ Ovaj napad izvršili su partizani Prve čete Drugog bataljona Banijskog NOP odreda.

¹² Vidi dok. br. 153, objašnjenje 10.

¹³ Napad su izvršili partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

¹⁴ ¹⁵ Ove napade na ustaše izvršila je Prva četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda, koja se nalazila u zasjedi kod s. Hajtić prilikom opsade Obljaja. Vidi dok. br. 153, objašnjenje 5.

¹⁶ Napad su izvršili partizani Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 54.

U tom kotaru razvili su odmetnici vrlo jaku djelatnost u pravcu Veljuna u kojem se nalazila oružnička postaja oko 200 ljudi sa 2 strojnice i potrebnim streljivom.

Tako 23. I. je izvršen napad od strane odmetnika na jedan odred oružnika i domobrana kod Hrv. Blagaja, kojom prilikom je 5 domobrana poginulo, a zarobljena su kola sa hranom i 5000 namojsa¹⁷.

Sa svojih utvrđenih pozicija odmetnici dominiraju cestom Slunj—Veljun, a u svojim rukama drže i kraj istočno od ove ceste kao i sjeveroistočno (Vojnić i Krnjak) i tako ozbiljno ugrožavaju Slunj, a može se očekivati i njihovo nadiranje u pravcu Perjasica—G. Dubrave u cilju prekida želj. pruge prema Sušaku¹⁸.

Ovakovo stanje i živa djelatnost odmetnika teško utiče na moral seoskog pučanstva u ovom kraju, te postoji opasnost da bi i Hrvatsko pučanstvo da sačuva goli život, moglo popustiti pod pritiskom odmetničke promičbe i stupiti u neku vezu sa odmetnicima i komunistima.

U kotaru Vrginmost:

27. I. razorena je između Topuskog i Vrginmosta željez. pruga nedavno popravljena. Između Maje i Vlahovića napadnute su naše ophodnje vatrom iz s. Majski Trtnik kojom su prilikom poginula 2 oružnika i 4 ustaše¹⁹.

Ustaški sat iz Gline intervenirao je u ovom kraju i rasčistio prostor.

Osim toga u s. V. Vranovina odveden jedan lugar.

U kotaru Pesarovina:

Na području oružničke postaje Lasinja vrši se temeljito čišćenje, pa su četničko-komunističke snage potisnute u pravcu Petrove Gore. Pojedinci se kradomice vraćaju na garišta svojih domova i tom prilikom žestoko napadaju svaku ophodnju na koju naiđu²⁰.

Noću 17/18. I. presjekli su odmetnici na putu Lasinja—Trepča brzoglasne stubove u dužini od 5 km, porazbijali izolatore i na više mjesta prekopali put²¹.

¹⁷ Zandare i domobrane su napali partizani Drugog bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 54 i 153.

¹⁸ Ovdje je djelovao Treći bataljon Kordunaškog NOP odreda.

¹⁹ Diverziju na pruzi i napad na žandarsko-ustašku patrolu izvršili su partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

²⁰ Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Četvrtog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

²¹ Telefonsko-telegrafске stupove presjekli su partizani Četvrtog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

U kotaru Cazin:

26. I. primjećeno je jako prikupljanje pobunjenika²² u Kordunskom Ljeskovcu kod Rakovice.

Osim toga izvršena je u s. Podzvizd pljačka i napad na pučanstvo.

U kotaru Čazma:

27. I. naišao je udarni vod iz Bjelovara koji je upućen u potjeru za komunistima ka Moslavačkoj Gori na otpor te mu je pritekao u pomoć ustaški pripremni sat iz Bjelovara.

U kotaru Kraljevica:

5. I. prekinute su između želj. postaje Plaše i Meja želj. tračnice te je lokomotiva koja je naišla iskočila i oštetila oko 80"m pruge²³.

12. I. između želj. postaje Plaše i Meja eksplodirao je pod teretnim vlakom eksploziv kojeg su podmetnuli odmetnici usljed čega je prekinuta jedna tračnica i saobraćaj bio prekinut 4 sata²⁴.

15. I. eksplodirao je eksploziv pod Talijanskim vojnim vlakom između želj. postaje Drivenik i Zlobin što je prouzrokovalo 4 sata prekinuća saobraćaja²⁵.

19. I. u blizini želj. postaje Fužine eksplodirao je eksploziv podmetnut od strane odmetnika pod teretnim vlakom, oštetio 4 metra želj. pruge usljed čega je saobraćaj bio 6 sati prekinut".

Osim toga izvršene su pljačke i paljevine u s. Ožljak i V. Dolci.

U kotaru Crikvenica:

19. I. sukobila se oružnička ophodnja postaje Fužine pojačana sa oružnicima susjednih postaja u jakosti od 41 oružnika kod s. Bribira sa četničko-komunističkom grupom u kojoj je borbi poginulo 14 oružnika, dok je 5 ranjeno, 7 se oružnika vratilo, a ostali su zarobljeni, svučeni i vraćeni natrag²⁷.

Osim toga izvršene su pljačke u s. V. Bašunja, Marušić i Lič.

- Odnosi se na Drugu četnu Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda.

²³ Vidi dok. br. 17.

²⁴ ²⁵ Ove diverzije izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62.

²⁷ Ovaj napad na žandare izvršili su dijelovi Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 144.

U kotarevima Knin i Grahovo:

U ovim kotarevima izvršene su pljačke, paljevine, napadi na pučanstvo u s. Ljubče i Unište.

3. KOMUNISTI.

Komunisti i ako se idejno ne slažu sa četnicima ipak su u akcijama protiv naših snaga i postrojenja solidarni jer im je zajednički cilj rušenje sadanjenog državnog poretka.

Sa pojačanom akcijom odmetnika na terenu, pojačana je i djelatnost komunista u pojedinim mjestima, a koja se očituje širenjem promičbenih letaka.

U vezi s time izvršena su u kotaru Sisak mnogobrojna hapšenja. Tako je uhićeno u Komarevu jedno lice²⁸, kod kojeg se našlo razno[og] kompromitirajućeg materijala komunističkog sadržaja namjenjen[og] izvjesnim građanima u Sisku. Zatim je prilikom službenog uređivanja oružničke ophodnje u selu Greda (Sisak) na istu otvorena puščana paljba od dvaju komunista i jedne žene koji su u borbi ubijeni²⁹. Isto tako u Glini širili su se letci »vjesnik — narodnooslobodilačkog fronta za Baniju« u kojima su se iznašale situacije na istočnome frontu u prosincu i siječnju.

Prilaže se jedan primjerak navedenog vjesnika, koji je pronađen u Čuntiću.

Pošto imaju u svojim redovima intelektualno jače ljude, to se u svojim promičbenim sredstvima služe veoma riečitim i vještim frazama i obećanjima, kojima neuki svijet lako podleagne, a pogotovo onaj koji je van domašaja naših vlasti i naše zaštite.

IV. OBĆI ZAKLJUČAK.

Obće prilike u sjevernom dijelu ovog sбора povoljne su, zapažena je samo nešto življa djelatnost komunista naročito u kotaru Sisak.

Obće prilike u južnom dijelu ovog sбора i dalje su teške, a pogotovo u pogledu javne sigurnosti i željezničkog prometa koji je skoro potpunoma ukočen.

Osobita aktivnost odmetnika pojačana je u oblasti oko B. Novog, tako da je već duže vrijeme prekinut saobraćaj sa Bihaćem, Prijedorom, a od 31. I. i sa Dobrljinom.

Isto tako znatno je porasla pobunjenička akcija u kotaru Dvor, Vojnić i Slunj.

Akcija u Kordunu zauzela je opasne razmjere.

U Lici su odmetnici još uvijek jako aktivni, naročito u kotaru Korenica, Donji Lapac, a nešto slabiji i oko Otočca.

²⁸ Tomo Benak. Vidi dok. br. 143.

²⁹ Juraj Periček, Ivan Lapčević i Bara Lapčević. Vidi dok. br. 143.

Od strane naših snaga preduzeta su čišćenja na području jugozapadno od Sunje, oko B. Novog, Dvora i Gline.

Za ugušivanje pobunjeničke djelatnosti potrebne bi bile jače snage, koje bi istodobno mogle nadmoćno operirati protiv pobunjenika u raznim smjerovima.

Osim toga potrebno bi bilo odmetničku promičbu parirati jačom vlastitom promičbom, dirigiranom iz jednog središta.

Ekonomsko stanje je teško, pa i pogoršano zimom, prekidom željezničkog prometa i pojačanom odmetničkom djelatnošću.

ZAPOVJEDNIK
general (Rumler)
Rumler

BR. 150

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA U OMIŠU O NAPADIMA
PARTIZANA OD 10 DO 14 VELJAČE 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Velika Župa Cetina
V. T. broj: 7 42

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike
župe za vrijeme od 8. veljače 1942.
do 14. veljače 1942. —

Omiš, dne 16. veljače 1942.

1. MINISTARSTVU UNUT. POSLOVA — TAJNICTVO
MINISTRA — ZAGREB
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
— ZAGREB
3. MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA — ZAGREB
4. OBC. UPRAVNOM POVJERENIKU — SUŠAK
5. UREDU POGLAVNIKA — ZAGREB
6. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
ZA GLAVNI STOŽER — ZAGREB

Savezno okružnici ministarstva unut. poslova od 15. siječnja 1942. V. T. 14-I-A-1942. podnosim sljedeći izvještaj:

ad I) Prema dosadašnjim izvještajima i dobivenim podacima pobune ima na području kotara Sinj i na području kotara Omiš. Pobunjenici se zadržavaju u četiri grupe,¹ od kojih jedna u planini

¹ Odnosi se na partizane Svilajske. Dinarske i Kamešničke čete i na partizane sa Biokova.

Svilaji, druga u planini Dinari, treća u planini Kamešnici, a četvrta na krajnjem jugu ove Velike župe u šumama i brdima više Gradca (kotar Omiš) te po svemu izgleda da nema veze sa prvim trima grupama radi velike udaljenosti.

Pobunjenici iz prvih triju grupa silaze u pogranična sela kotara Sinj i ona sela kotara Omiš koja graniče sa kotarom Sinj. Svrha im je pljačka, ubojstva i vršenje komunističke promidžbe. Ovakovi slučajevi događaju se skoro danomice te je razmjer pobune svakako velik, a broj pobunjenika iz dana u dan raste, jer usled nepoduzimanja jačih mjera proti pobunjenika sa strane talijanskih vlasti vojnih i nemogućnosti slobodne akcije naših vlasti, narod gubi vjeru u moć vlasti i sve češći su slučajevi priključivanja pobunjenicima. Pokazuju se i znakovi panike, što dokazuje okolnost da su župnici i učitelji iz ugroženih mjesta napustili svoja mjesta, a to je opet loše djelovalo na seljake, koji se učvršćuju u uvjerenju da im prijeti opasnost i da su vlasti nemoćne, čime je olakšan rad neprijateljskoj promidžbi.

Četvrta grupa pobunjenika — nakon biega u šume i brda više Gradca — ne silazi iz istih i nema slučajeva novih nasilja.

Nasilja izvršena od prvih triju grupa tokom ove nedjelje su sljedeća:

a) dne 10. veljače t. g. u 21 sat u selu Koljanima, kotar Sinj, grupa od 10 naoružanih pobunjenika napala je lugara Luku Pavića, i odnela mu lovačku pušku. Pobunjenici su lugara htjeli odvesti, ali im je isti pobjegao.

b) dne 11. veljače t. g. oko 1.20 sati čula se je eksplozija kod talij. straže u Vrlici, kotar Sinj. Bačeno je pet bombi na talijansku stražu i četiri vojnika su ranjena. Napadači su se izgubili, a vjeruje se, da je napadaj izvršila ista grupa koja je napala lugara Pavića, došavši po svoj prilici sa planine Svilaje.²

c) U noći od 11. na 12. veljače t. g. upali su naoružani pobunjenici u selo Bajagić (općine i kotara Sinj) i odveli su glavara sela Šimuna Bakovića, koji im je kasnije pobjegao. Isti pobunjenici — njih oko 20 do 30 — odneli su iz nekih kuća u selu žito, koje su natovarili na dva magarca.

d) U noći od 11. na 12. veljače t. g. u 11 sati čula se je u Vrlici (općina i kotar Sinj) pucnjava iz pušaka i detonacija, na što su talijani podigli uzbunu i odgovorili paljbom iz strojnica. Žrtava nije bilo.

e) dne 12. veljače 1941. u 1.30 sati u noći pobunjenici su minirali most zvani »Kosinac« izmedju Hana i Gale (općine i kotara Sinj) te su uništili vodovod za Sinj i mostove.³

² Talijansku stražu napali su partizani Svilajske čete.

³ Ove diverzije izvršili su partizani Kamešničke čete.

f) dne 13. veljače t. g. oko 15 sati nedaleko Omiša (kotar Omiš) na putu od Dugograta napadnuta je od jedne grupe ljudi oko 20 njih oružnička obhodnja, koja je sprovadjala četiri vojna neposlušnika. Iz revolvera teže je ranjen zamjenik oružničke postaje u Omišu, a lakše jedan domobran. Napadači su oslobodili vojne neposlušnike pobjegavši s njima prema brdu. Ranjeni službenici odpremljeni su u splitsku bolnicu. Odmah je upućena energična potraga u sporazumu s talijanskim vojnim vlastima. Napadači su vjerovatno vojni bjegunci iz sela Jesenice i Duče (općina Priko—Poljica — kotar Omiš) odakle ima dosta vojnih bjegunaca, te odakle su i oni koje su oružnici sprovadjali.⁴

Nema podataka, da bi ovi napadači bili u vezi sa bilo kojom od već spomenutih grupa.

g) dne 14. veljače 1942. u 13. sati oružnička obhodnja od 12 ljudi sa oružničke postaje Kijevo (općina Vrlika — kotar Sinj) napadnuta je od pobunjenika četnika-komunista u još nepoznatom broju u selu Cetini (općina Vrlika — kotar Sinj). U borbi ranjen je u nogu i ruku vođa obhodnje Stjepan Šimić, a domobran Dušan Tadić ubijen, dok je devet domobrana zarobljeno, a jedan preostali oružnik pobjegao.⁵

Pobunjenici oduzeli su sve oružje, streljivo i jednu strojnu pušku. Odmah je u selo Cetina upućena jedna obhodnja oružnička sa oružničke postaje Vrlika, i jedan odred talijanske vojske. Selo Cetina nastanjeno je grkoistočnjacima. Prema naknadno dobivenoj obavijesti domobrani su pobjegli pobunjenicima, nakon što su ubili čuvara, koji ih je čuvao u selu Uništu, gdje su bili odvedeni.

O gornjim događajima ova Velika župa je obavještena brzojavnim ili brzoglasnim putem, dočim detaljni izvještaji još nisu primljeni, te će se isti poslati kad budu primljeni.

ad II) Do sada još nema konkretnih činjenica iz kojih bi se dalo zaključiti, da bi postojalo razdvajanje između vođa pobunjenika i grkoistočnog življa.

ad III) Akcija čišćenja još uvijek nije započela te je inicijativa i dalje u rukama četničko-komunističkih banda, kako to dokazuju slučajevi opisani pod t. I). ovog izvještaja.

U cilju da bi se akcija čišćenja pobunjeničkih gnijezda makla sa mrtve tačke, pošao je podpisan sa podžupanom g. Stanojevićem, tajnikom g. Penavićem i stožernikom g. Markotićem u Sinj, gdje su ga kotarski predstojnik g. Kvezić, zapovjednik domobranskog popudbenog zapovjedništva u Sinju podpukovnik g. Potočnik i zapovjednik oružničkog voda u Sinju nadporučnik g. Karaman potanko upoznali sa situacijom. Sva trojica su složno izjavila da se dulje ne smije čekati, jer prijeti pogibelj da pobuna zauzme neželjene razmje-

¹ Zandare su napali partizani Omiškog kotara

⁵ Napad na žandarmerijsku patrolu izvršili su partizani Svilajske čete.

re uslied sve češćeg prebjegavanja našeg živilja pobunjenicima i sve češćih napadaja pobunjenika.

Nakon toga potpisani je u pratnji gore navedenih posjetio zapovjednika talijanske pješaačke divizije »Bergamo« u Sinju generala g. Petra Belletti-a, u njegovom uredu, gdje je zajednički razmotrena situacija u Sinjskoj krajini, a sa naše strane prikazano je teško stanje pučanstva i opasnosti koje su na pomolu te je potpisani iznio i prijedloge u pogledu mjera koje smatra uputnim da se poduzmu i to svakako sporazumno sa talijanskim vojnim vlastima.

Nakon dugoga i srdaćnog razgovora general g. Belletti napokon je pristao da se počne sa čišćenjem pobunjeničkih gnijezda. Akciju bi imale provesti zajednički naše i talijanske vojne snage u Sinju te bi se tokom sljedeće sedmice imalo početi sa uništavanjem grupe pobunjenika koja se zadržava u planini Kamešnici. Sa naše strane odmah su započele ozbiljne pripreme za ovu akciju, pak će se o rezultatu svega naknadno izviestiti.

ad IV) Naše gradjanske vlasti u svakoj prigodi gdje se radi o pitanjima javnog reda i sigurnosti pokazuju spremnost za suradnju sa talijanskim vlastima. Ništa se ne poduzimlje na svoju ruku, nego svakoj akciji predhodi savjetovanje sa predstavnicima talijanskih vojnih vlasti.

Talijanske vojne vlasti pokazuju razumievanje i dobru volju za takovu suradnju te u svakoj prigodi obećavaju svaku pomoć.

ad V) Držanje talijanskih vojnih vlasti prema pobunjenicima do sada je bilo prilićno pasivno, tako da su pobunjenici dosta nesmetano vršili svoja nasilja. Međutim dne 12. II. 42. došlo je u Sinju do sporazuma izmedju naših i talij. vojnih vlasti u pogledu zapoćimanja akcije* za likvidiranje pobunjenika, kako je to opisano pod III. toć. ovog izvještaja, pak će se iz daljnjeg toka događaja izvesti potrebiti zakljućci:

Držanje talij. vojnih vlasti prema našim gradjanskim i vojnim vlastima je korektno i prijateljsko.

Talijani se interesiraju za sva pitanja iz djelokruga naših gradjanskih vlasti, osobito komunalna, kao i ono prehrane, pa niesu rietke ni sugestije u tom pravcu, doćim su naše vojne vlasti do sada bile ogranićene na sasvim defenzivno držanje, u glavnom ćuvanje vojnih objekata. Oćekuje se poboljšanje u vezi sa akcijom najavljenom pod t. III) ovog izvještaja.

ad VI) Javna sigurnost našeg živilja na području ove Zupe zadovoljava, osim u krajevima gdje se pojavljuju pobunjenici, jer su Talijani prema istima bili neaktivni, a naše vojne vlasti nisu mogle voditi samostalnu akciju. I u tom pogledu oćekuje se poboljšanje u vezi sa akcijom najavljenom pod t. III), ovog izvještaja.

ad VII) Raspoloženje našeg naroda u slućajevima pod a), b), i c). kao i u prošlim sedmicama.

ad VIII) Obzirom na predstojeću zajedničku akciju naših i talijans. vojnih vlasti, najavljenju u t. III), ovog izvještaja, očekuju se rezultati iste, pak će se tek nakon iste staviti eventualni novi prijedlozi, napomenom da su prijašnji prijedlozi još uvijek aktuelni.

Za Dom Spremni!

Veliki župan:
(Potpis nečitak)

(M. P.)

BR. 151

UPUTSTVO MINISTARSTVA VANJSKIH POSLOVA POSLANSTVU U RIMU OD 21 VELJAČE 1942 GOD. POVODOM NAPADA NA LUKU PLOČE

Broj I. 1570'42.

Predmet: Neredi u luci Ploče.

Zagreb, 21. veljače 1942.

POSLANSTVU NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Rim

Prema obavještenjima, koje je ovo ministarstvo primilo od ministarstva hrvatskog domobranstva, učinjen je od strane četničko-komunističkih banda, koncem mjeseca siječnja, napad na luku Ploče i mjesto Gradac u donjem toku rijeke Neretve. —

Baš u času prepada nalazio se u Gradcu motorni jedrenjak »Merkur« sa nekih deset vagona kukuruza i razne hrane za otoke Brač i Hvar. —

Odmetnici su iskrcali s motornog jedrenjaka »Merkur« jedan dio robe i ukrkali je na motorni jedrenjak »Labud« te na motorne čamce mornarice »M 5« i »Nada«, koji su odmetnicima poslužili za prevoz robe morskim putem u obližnja sela. Kako pomenuti čamac mornarice služi za rad glibodera u Neretvi svaki daljnji rad s gliboderom morao je biti obustavljen.¹

Cim se za ovaj događaj saznalo upućeni su iz Makarske oružnici i jedan vod talijanskih vojnika, koji se je nakon 2—3 sata povratio u Makarsku. —

Savezno s ovim napadom ministarstvo hrvatskog domobranstva svojim dopisom od 14. veljače o. g. obavijestilo je Zapovjedni-

¹³Vidi dok. br. 48.

štvo II. talijanske armate, te je na kraju pomenutog dopisa rečeno: »Zapovjedništvo hrvatske mornarice je sa svoje strane nemoćno, te nije u stanju ustrojiti ni najskromnije redarstvo na moru, jer ne raspolaže uobće nikakvim jedinicama.

Na temelju gore iznietih podataka glavni stožer hrvatskog domobranstva moli, da talijanske jedinice vrše pomorsko redarstvo na pomenutom obalnom području, jer inače ne bi bilo moguće pomoći pučanstvu toga kraja, gdje vlada teško prehranbeno stanje. —«

Mimogred se napominje, da su motorni čamci »M 5« i »Nada« te motorni jedrenjak »Labud« vraćeni. —

Prema gornjem proizlazi dakle, da plovljenje po Jadranu nije više sigurno i da naše pomorske vlasti, radi pomanjkanja potrebitih sredstava, nisu u stanju da osiguraju i zaštite plovidbu u našim teritorijalnim vodama. —

Nije izključeno, da se na ovoj iztočnoj obali, obzirom na stanje stvari u nedalekoj budućnosti razvije neka vrst gusarstva što bi štetovalo ne samo našoj privredi i osiguranju prehrane našeg primorskog pučanstva, gdje vlada vrlo teško prehranbeno stanje nego i ugledu i reputaciji naše države. —

I ako na dielu obale, koji pripada Hrvatskoj postoje pomorske vlasti, ipak, kako se iz navedenog slučaja vidi, ove nisu u stanju, da izvrše namijenjeni im zadatak redarstva na moru, jer ne raspolažu nikakvim plovnim jedinicama. Bilo je zato nužno, da se naše ministarstvo domobranstva radi zaštite plovidbe obrati talijanskim vojnim vlastima, koje također nisu bile u stanju da spriječe ovaj događaj, a pitanje je, da li obzirom na rad na Sredozemlju mogu danas odvojiti za sigurnost Jadrana dovoljno sredstava i ljudi. —

Da bi se bar donekle popravilo ovo stanje, moli se poslanstvo, da posreduje kod nadležnih talijanskih vlasti u pravcu, kako bi nam se povratio ili predao na privremenu uporabu jedan dio plovnog parka, koji je ranije pripadao financijalnoj straži na moru. —

Naši zahtjevi mogu se svesti na to, da nam se udieli na uporabu 4 do 6 jedinica bivše financijalne flotile, tako na primjer obe veće, motorne vedete »Mosor« i »Velebit« i čamci od 12 tona novog tipa (a, b, c i t. d.). —

S ovim naravno ne bi trebalo prejudicirati eventualnoj konačnoj podjeli državnog plovnog parka bivše Jugoslavije te bi i pravna forma predaje morala biti s time usklađena. Na kraju ovo je ministarstvo mišljenja, da bi talijanskim vlastima trebalo predložiti, da se ne radi samo o našim probitcima, osiguranja i dobave hrane, nego o obostranim probitcima osobito zato, što se duž ciele dalmatinske obale nalazi i talijanska vojska, te bi ova suradnja redarstvene službe na moru bila u skladu i analogna sa suradnjom

na kopnu, u koliko se odnosi na red i sigurnost. U pogledu što uže suradnje, moglo bi se predvideti naročiti sporazum između naših i talijanskih vlasti. —

ZA DOM SPREMNI!

Po naredbi ministra:

Otpravljeno
Zagreb 23. II. 1942
Opravio Pašković

BR. 152

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE POKUPJE U KARLOVCU OD 22
VELJAČE 1942 GOD. O SNAGAMA PARTIZANA NA KORDUNU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA POKUPJE U KARLOVCU

T A J N O

Karlovac, 22. II. 1942.

Broj: 12. Taj. 1942.

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike
župe za vrijeme od 15. II. 1942. do
22. II. 1942.

- 1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA,
TAJNICTVO MINISTRA,
- 2) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
- 3) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA,
- 4) MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA,
GLAVNI STOŽER

u Zagrebu

Savezno s okružnicom ministarstva unutarnjih poslova od 15. siječnja 1942, br. V. T. 14-I-A-1942. podnosim slijedeći tjedni izvještaj:

1) Pobune postoje na području kotareva Vrginmost i Vojnić ove župe, i to gotovo u svim mjestima i krajevima, koje nastava grčko-istočno pučanstvo osim Popović Brda, Gornje i Dolnje Trebinje i Cerovca u kotaru Vojnić, koje je pučanstvo prešlo sa grčko-istočne na katoličku vjeru i ponudilo sve usluge Nezavisnoj Državi Hrvatskoj kao vjernost i odanost Poglavniku.

II) Danas više ne postoji razdvajanje između vodja pobuna i grčko-istočnog življa.

III) Ta se pobuna ne može smiriti više nikakvim sredstvima, nego oružanom silom, a ta oružana sila mora biti što jača i što efikasnija. Mora se uvažiti, da su vodjama pobune u dva ta kotara još svi preostali komunistički prvaci iz sjevernih krajeva hrvatske države, među kojima imade mnogo izvježbanih časnika, a po svim podacima raspoložu pobunjenici danas već sa više od 2000 pušaka i sada već oko 80 ako ne više što teških što lakih strojnih pušaka. Osim toga pobunjenici se nalaze na terenu, koji je njima dobro poznat i kojim pomaže cjelokupno pučanstvo toga kraja vršeći izvidničku i obavještajnu službu.¹

Mišljenja sam, da je za ugušenje ove pobune potrebno najmanje 15 do 20.000 najbolje oružane vojske i da cijeli kraj bude opkoljen sa tom vojskom i to najjačom snagom sjeverno od Karlovca, koja bi vršila udarnu akciju kao operaciona vojska, dočim bi ostale vojske morale biti na straži kod Topuskog tj. sa istočne strane, kod Bosanske Kladuše sa južne strane, a isto tako kod Slunja, te kod Ogulina sa zapadne strane.

Ove pobunjeničke komunističke bande moraju biti bezuvjetno na teritoriju ove župe uništene, da im se onemogući uzmak bilo u Bosnu, bilo u Liku, bilo u ostale naše krajeve, jer bi iste nastavile svojom razornom djelatnošću, a u protivnom slučaju dobila bi hrvatska državna vlast mnogo na svom prestižu.

IV) Suradnja naših građanskih vlasti sa zapovjedništvom talijanske vojske razvija se u duhu savezničke kurtoazije.

V) Talijanske vojne vlasti držale su se prema pobunjenicima zadnje vrijeme dosta energično, ali sada zadnjih nekoliko mjeseci ne dolaze s istim uopće u kontakt.

Prema našim građanskim i vojnim vlastima drže se talijanske vojne vlasti formalno korektno u duhu savezničke kurtoazije.

VI) Javna sigurnost na ostalom području ove župe jest vrlo dobra, ali talijanske vlasti vojne nisu ništa poduzele niti trebale poduzimati za tu sigurnost.

VII) Raspoloženje našeg naroda jest:

a) s obzirom na prilike u župi povoljno, jedino se traži maksimiranje tvorničkih proizvoda i trgovačkih predmeta, te povećanje odkupnih cijena blaga.

b) S obzirom na suradnju s talijanskim vojnim vlastima mirno i neutralno.

c) S obzirom na neprijateljsku promičbu kod radništva i seljštva mirno jedino kod gradske slavonske, slobodno zidarske i de-

¹ Na ovom terenu djelovale su jedinice Grupe kordunaških NOP odreda.

mokratske inteligencije opaža se rezerviranost i kritiziranje naših vlasti, ustaških organizacija i osovinskih velesila.

Po mojem mišljenju trebalo bi oduzimati krugovalne aparate svim manje pouzdanim osobama, a isto tako bi bilo podesno da redarstvo takovim osobama ne podijeljuje ni pod kojim uvjetima dozvole za putovanje. Po mojim obavještenjima vode se u vlakovima razne debate potaknute od protivničke promičbe, kojima naše pučanstvo nasjeda, pa bi trebalo u svakom vagonu metnuti po više konfidenata, koji bi pratili te vlakove. Osim toga trebalo bi sve židovsko naselje iz Draganića tj. one Židove iz njemačkog Reicha, koji su prebjegli bivšoj Jugoslaviji pred 3—4 godine odpremiti na drugo mjesto, jer se djelovanje tih Židova osjeća na raspoloženju naroda okolnih sela.

VIII) Dužnosnici ovdašnje ustaške organizacije često čine neprilika političkoj vlasti svojim svojevolumnim i glupim ispadima i silom. Tako je tabornik u općini Barilović, pučki učitelj Brnardić dao putem oružnika bez prethodnog dogovora sa ovom župom i redarstvenom vlasti uhapsiti 15 seljaka iz Barilovića i okolice radi tobožnjeg komunizma, ali je to napravio radi toga, da se osveti ljudima radi svadje, koju su isti imali s njegovim ocem.

Zatvaranje tih ljudi pobudilo je uzrujanost kod talijanskih vojnih krugova, jer je to imao biti po njihovom prvi simptom da se hrvatski seljaci priklanjaju komunistima.

Stavljen je prijedlog ministarstvu nastave za premještenje istog učitelja.

Potrebno je staviti pod najstrožu kontrolu izdavanje soli i duhana tako, da se pobunjenici ne mogu domoći nikako tih predmeta.

Za Dom spremni!

Nezavisna Država Hrvatska

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA U ZAGREBU

Primljeno 3. III. 1942.

Veliki župan:
(Potpis nečitak)

(M. P.)

- Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Velika Zupa Pokupje, Karlovac.

BR. 153

IZVJEŠTAJ PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE O
BORBAMA I STANJU NA TERENU PUKOVNIJE OD 5 SIJEČNJA
DO 24 VELJAČE 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIČTVO
1. HRV. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

U Zagrebu, dne 5. ožujka 1942.

Predmet: Doglasno izvješće
sa područja ove pukovnije

- 1.) VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU ZAGREB
- 2.) ZAPOVJEDNICTVU 2. HRV. ORUŽ. PUKOVNIJE KNIN
- 3.) " 3. " " " BANJA LUKA
- 4.) " 4. " " " SARAJEVO
- 5.) " VOJNE KRAJINE SARAJEVO

Na temelju zapovjedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. Broj 320/J. S. od 31. srpnja 1941., a prema prikupljenim podacima predlažem izvješće o prilikama javne sigurnosti na području ove pukovnije, za vrijeme minulih 30 dana.

I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) RASPOLOŽENJE NARODA: Hrvatski narod na području ove pukovnije, koje područje nije ugroženo od četničko-komunističkih bandita zadovoljan je političkim stanjem i poretkom u zemlji, odan je Poglavniku i upravnim oblastima. Izuzetak čine pristalice Dr. Mačeka, koji gaje nadu, da će ući u vladu N. D. H. i Dr. Maček, jer da bi se njegovim ulazkom u vladu prije postavio red i mir. Ove pristalice osuđuju postupak ustaških dužnostnika, koji su upravljali rasprodajom židovskih stvari, jer su se navodno nepravilnim radom obogatili na štetu N. D. H.

Na ostalom ugroženom dielu područja ove pukovnije od strane četničko-komunističkih bandita, hrvatski je narod u nekoliko popustio uslijed čestog napadaja četnika-komunista na mirno stanovništvo. S druge strane ima 5% Hrvata, koji su postali simpaticeri komunista i prepuštaju šutke događaje svom toku, dok jedan mali dio povukao se je, bojeći se promjene stanja.

Općenito je hrvatski narod zabrinut, kako će se svršiti rat na istoku i kako će se prilike srediti u našoj državi obzirom na rad

protivu četničko-komunističkih bandi. Nadalje je narod dosta indiferentan i pokazuje slabu volju za suradnju sa vlastima, više je zauzeo kritički stav, najviše zbog toga, što svoje proizvode nemože da prodaje iz slobodne ruke.

Zidovi su povučeni i nepovjerljivi, zabrinuti su za svoju sudbinu, svoje nezadovoljstvo ne ispoljavaju, nekoji su zadovoljni što se nalaze na području N. D. H., jer su protiv njih blažija sredstva, nego što je to u Srbiji ili Mađarskoj. Imenovani se drže pod paskom oružništva.

Ostale narodne manjine lojalne su i surađuju sa hrvatskim oblastima.

2.) ČETNIČKA AKCIJA: Na području krila Petrinja:

5. siečnja o. g. u selu Obijaju, kotara Glina oružnici u zasjedi zaustavili su oko 20 nepoznatih ljudi¹, koji na poziv nisu htjeli stati, pa su oružnici na njih pripucali, te ubili Baljaka Jovu i Štulu Stevu, koji su nosili hranu za četnike u šumu.

Noću 7. na 8. o. g. u selu Obijaju četnici su zapalili školsku zgradu, crkvu i parohijski stan.

18. siečnja o. g. oko 18.30 sati oko 30 četnika napali su vojničku stražu na želj. postaji Hrastovac, kotara Petrinja, 5 domobrana zarobili, 1 domobran ranjen pobjegao, oduzeli 7 pušaka, 1 strojnicu, 2 sanduka naboja, nekoliko bombi, gunjeve, šatorska krila i šljemove, a zatim zgradu zapalili.²

U razdoblju od 10. do 15. siečnja o. g. otišli su od svojih kuća i pridružili se četnicima u Bosni, Jovo Popović iz sela Zivaje, Jovica Buljak iz sela Slabinje, Duro Vranješević i Nikola Sevatija iz Dubice, svi kotara Kostajnica.

Noću 17. na 18. siečnja o. g. u selu M. Gradusi, kotara Petrinja četnici su zapalili općinsku zgradu sa svim namještajem i pismohranom, te blagajnom u kojoj je bilo 1.500 kuna. Sve je izgorelo. Šteta je 500.000 kuna.³

18. siečnja o. g. oko 18 sati nedaleko sela Gledići, kotara Vrginmost, četnici su napali oružničku ophodnju od 5 momaka. Tom pri-

¹ Odnosi se na seljake Glinskog kotara koji su pribavljali hranu za partizane u Baniji.

² Partizani Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda, preobučeni u seljačka odijela, a jedan od njih obučen u ženske haljine kao nevjesta, imitirali su svatove i tako došli do stražare na željezničkoj stanici. Koristeći se iznenađenjem neprijatelja, uspjeli su da razoružaju stražu.

³ Nekoliko partizana Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda zapalilo je općinsku zgradu i razoružalo 4 ustaše.

likom poginuo je pok. oružnik Mikulić Ivan i Škorić Luka. Četnici su od ubijenih oduzeli oružje i streljivo, te svukli sa njih odoru.⁴

Od 18. do 23. siečnja o. g. četnici su opkolili oružničku postaju u Obijaju, kotara Glina. Na vojarnu su stalno pucali i bacali bombe. Izbacili su na vojarnu 38 tromblonskih bombi, uslijed čega se zapalila štala i drvarnica, krov na zgradi je razrušen i svi prozori polupani. Dne 23. siečnja o. g. prispjele iz Gline 3 ustaške satnije oslobodile su postaju od četničkog obruča, a 25. siečnja o. g. svi su skupa napustili Obijaj i ljudstvo postaje se nastanilo u Glini. Gubitaka na našoj strani nije bilo.⁵

18. siečnja o. g. u selu Bijelnik, kotara Petrinja, četnici su napali oružničku postaju. Tom prilikom poginula su tri oružnika i tri domobrana, dok na protivnoj strani ubijena su 4 četnika, a 4 jataka uhvaćena. Četnici su od ubijenih oduzeli sve oružje i streljivo i svukli im odoru.⁶

20. siečnja o. g. jedna ustaška satnija uz pomoć oružnika vršila je pretraživanje zemljišta kod sela Botura, kotara Vrginmost, ovom prilikom od strane četnika poginuo je pok. oružnik Mato Blažetić.

20. siečnja o. g. između 4 i 5 sati u selu M. Gradusi, kotara Petrinja, četnici su zapalili školsku zgradu, koja je do temelja izgorila. Šteta je oko 400.000 kuna⁷.

Noću 26. na 27. siečnja o. g. kod sela Blatuše, kotara Vrginmost, četnici su razorili želj. prugu u duljini od 300 m. porušili 50 b. b. stubova i žice isprekidali. Odmah iza toga sukobio se 1 odjel ustaša i talijanske vojske sa četnicima, u ovoj borbi poginuo je 1 ustaša, 2 su ranjeni, dok je poginulo više četnika i 1 je živ uhvaćen⁵.

27. siečnja o. g. u selu Majski Trtnik, kotara Glina, sukobila se oružnička ophodnja sa četnicima. Ovom prilikom poginuli su: pokus, oružnik Roko Vuković i Jure Toljan, i 4 ustaše. Četnici su

⁴ Zandare su napali partizani Kordunaškog NOP odreda.

⁵ Žandarmerijsku kasarnu opkolili su partizani Treće čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda, ojačani konjičkim vodom Prvog bataljona. U zasjedi u s. Hajtić nalazila se Prva četa Prvog bataljona, a u Orlovoj Šumi, pravcem prema Topuskom, — Druga četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. U ovoj akciji djelovao je banijski partizanski top, napravljen u radionici odreda u s. Dangubi; djelovao je na 300 m udaljenosti, gađajući zgradu žandarmerije direktnim pogocima. Kasnije, ustaše su prodrle od Topuskog, oslobodile posadu i krenule prema Glini. U toku posljednje noći, partizani Prve čete su sačekali ustaše, koji su se nalazili u zasjedi u s. Hajtić. Vidi dok. br. 149, objašnjenje 14.

⁶ Napad su izvršili partizani Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

⁷ Zgradu su zapalili partizani Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

⁸ Ovu diverziju izvršio je Treći bataljon Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

odnieli 2 karabina, 200 naboja, 2 nabojnjače, 2 noža, 1 kabanicu, 1 haljinac, 1 hlače, 1 par cipela i 2 kape¹.

28. siečnja o. g. oko 12 sati u blizini sela Štipan, kotara Pisarovina oružnička ophodnja sukobila se sa četnicima i ubila 4 četnika.

Noću 30. na 31. siečnja o. g. četnici su napali oružničku postaju u Kraljevčanima, kotara Glina, ali im nije uspjelo osvojiti vojarne. Na strani oružnika nije bilo gubitaka, dok na strani četnika po tragovima krvi bilo je žrtava. Prilikom ovog napadaja četnici su zapalili općinsku i školsku zgradu¹⁰.

30. siečnja o. g. oko 15 sati blizu sela Vidovića, kotara Pisarovina sukobila se oružnička ophodnja sa četnicima, kojom prilikom je ranjen pok. oružnik Stjepan Kraljević, koji je kasnije na postaji umro.

30. siečnja o. g. kod sela Lasinjsko Dugo-Selo oružnička ophodnja bila je napadnuta od strane četnika, koja je pratila oduzeto sieno od grčko-istočnjaka. Ophodnja je četnike rastjerala. Žrtava nije bilo.

31. siečnja o. g. otišli su od svojih kuća iz Dubice, kotara Kostajnica, Draginja Bijuković i Jelena Stanisavac, stare po 17 godina i priključile se četničko-komunističkoj bandi.

6. veljače o. g. oko 3 sata nekoliko stotina četnika napalo je mjesto Lasinju kotara Pisarovina. Za vrijeme borbe zapaljeno je općinska zgrada i oružnička vojarna, koje su izgorile. Poginuo je 1 oružnički narednik, 2 domobrana, i 1 domobran ranjen. Na strani napadača bilo je takođe gubitaka nepoznati broj¹¹.

6. veljače o. g. u 9.30 sati u selu Vlahoviću, kotara Glina u sukobu sa četnicima poginuo je domobran Kropljan Stjepan sa straže na želj. postaji Vlahoviđ¹³.

7. veljače o. g. 11 ustaša iz Gline otišli su po drva u Donje Selište, kotara Glina, gdje su oko 10 sati bili napadnuti iz busije po banditima. Tom prilikom poginula su 2 ustaše, a 2 su teško ranjeni¹³.

6. veljače o. g. kod napadaja bandita na Lasinju, zapalili su općinsku zgradu, poštu, vatrogasni dom, oružničku vojarnu i zgradu bivšeg trgovca Relje Vujičića. Opljačkali su od seoske straže 4 voj.

⁸ Zandarmerijsku patrolu su napali dijelovi Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

¹⁰ Napad su izvršili partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

¹¹ Lasinju su napali partizani Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

¹³ Domobrane su tada napali partizani Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

¹⁵ Napad na ustaše izvršili su partizani Druge čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

puške iz općinske zgrade 20.000 kuna, iz pošte 400 kuna, iz oruž. vojarne 7 voj. pušaka i 1 neispravnu tešku strojnicu i sve stvari iz trgovine Luke Kovačevića i još iz nekih privatnih kuća. Poginuli su oruž. narednik Zivičnjak August, i pričuvni domobran Terzić Marko i Budaj Josip, a ranjen domobran Parmačević Antun, koji je u bolnici kasnije od zadobivenih rana umro. U jutro su četnici odvezli pune saonice mrtvaca u selo Cvetikovac¹⁴.

7. veljače o. g. su pohvatani i vlasti predani Ilija i Petar Ostroman¹⁵ iz sela Borojevići, Vlado i Simo Dabić i Joso Milosavljević iz sela Komogovine, kotar Kostajnica, jer su pomagali četničko-komunističku propagandu, dok su se nalazili u selu Komogovini.

7. veljače o. g. je potpuno spaljeno selo Komogovina, kotar Kostajnica od strane naših snaga, jer su se tu najviše zadržavale četničko-komunističke bande iz planine Šamarica¹⁶.

9. veljače o. g. oko 21 sat četnici su iz sela Bačvana, kotara Bos. Dubica preko rijeke Une, uputili u selo Slabinje, kotar Kostajnica 17 domobrana. 6 satnije, 11 pješачke pukovnije, koje su četnici 4. o. mj. zarobili na osiguranju željez. pruge između Piskavice i Omarske. Domobrani su bili obučeni u stara seljačka odijela.

U noći 8. na 9. veljače o. g. pušten je iz ropstva natporučnik **10. satnije, 11. pješачke pukovnije Mareiić Dragutin, koji je sa svojom satnijom bio zarobljen kod Svodne.** Prebačen je preko Une između sela Bačvana i Slabinje do željezničke postaje Zivaja, gdje je uhapšen od domobranske straže, **sproveli su ga četnik Mečava Jovo uz pomoć četničkih pomagača Božića Petra i Jakšića Nikole iz Slabinje i Đure, Steve i Jove Popovića iz Zivaje. Mečava je pobjegao natrag u Bosnu, a ostali su uhapšeni i predati kotarskoj oblasti u Kostajnicu.**

10. veljače o. g. zrakoplovni namjesnik odreda pukovnika Mraka iz Kraljevcana, kotar Glina, Jančijev Ivan, došao je sa 12 ustaša u selo Šušnjar, kotar Glina radi kupljenja životnih namirnica. U selo su došli potpuno neosigurani i **iz kuće su napadnuti od četnika, te su ubijeni na mjestu Jančijev i ustaše Jozo Žestoki iz sela Slane. Mijo Bezić iz sela Križa, kotar Petrinja. Josip Maglić iz Lukavca, Karlo Horvatić iz Plješčenice, i Ivan Pelajić iz Suvaje, kotar Sisak. 3 ustaše su zarobljeni, a 4 su pobjegla u Kraljevcane**¹⁷.

¹⁴ To su izvršili partizani Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. U ovoj borbi 3 partizana su poginula i 2 lakše ranjena. Vidi dok. br. 48.

¹⁵ Iliju Ostromana, Petra Ostromana i Josu Milosavljevića ustaše su strijeljali, a Vladu Dabića su pustile kao svog špijuna, kojeg su kasnije partizani Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda uhvatili i strijeljali.

¹⁶ Odnosi se na partizane Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

¹⁷ Ovaj napad izvršio je jedan vod Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 100.

13. veljače o. g. oko 9 sati na pruzi Petrinja—Glina, kod sela Vlahovića, kotar Glina, od strane četnika napadnuta je ophodnja domobrana sa straže na željezničkoj postaji Banski Grabovac. Ubijeno je 5 domobrana i 1 ranjen¹⁸.

U noći 13. na 14. veljače o. g. pobjegli su iz zatvora kotarske oblasti u Glini i pridružili se četničko-komunističkoj bandi, Marko Josip i Ivan Medved, Stjepan Klobučar, Duro Stajduhar, svi iz Gline, Pavao Fratrović iz Donjeg Selišta, Ante Goršeta iz Skele i Mara Crevar iz Šušnjara, kotar Glina¹⁹.

18. veljače o. g. u selu Drljače, kotar Petrinja, uhapšeno je 12 lica, koja su sudjelovala u paljenju škole na 19. siečnja o. g. i pomagali četnicima²⁰.

Noću 22. na 23. veljače o. g. oko 0.30 sati u selu Donjoj Mlinogi, kotar Petrinja, dok se je nalazio na straži, ranjen je u podlakticu lijeve ruke domobran novak 5. sata. Zdruga pukovnika Mraka Ribarić Vjekoslav. Otpremljen u bolnicu.

24. veljače o. g. ophodnja kombinovana iz oružnika i domobrana Zdruga pukovnika Mraka, napadnuta je u selu Dodoši, kotar Glina od četničko-komunističke bande i u ovoj borbi poginuli su oružnik Mile Markovinović, pokus, oružnik Ivan Dobrinić, dok je pokusni oružnik Đuro Jurčević nestao, nadalje poginuli su domobrani Stjepan Šebelić, Josip Mikojević, a od zadobivenih povrieda umrli su u bolnici u Petrinji domobrani novaci Klišan Petar i Kulišić Mato. Iz Zdruga pukovnika Mraka poginuo je jedan domobran²¹.

23. veljače o. g. u selu M. Šušnjar, kotar Glina u borbi sa banditima ranjeni su domobrani, novaci Kolek Milan, a 25. o. mj. domobrani novaci Cvitak Juraj i Stjepan Čvorak²².

Na području krila Ogulin:

20. siečnja o. g. oko 400 naoružanih četnika napali su i zauzeli oružničku postaju Jasenak, kotar Ogulin, sve ljudstvo postaje od 72 oružnika i domobrana razoružali. Od zarobljenog ljudstva četnici su pustili na slobodu 40 domobrana i pomoćnih oružnika, koje su presvukli u građanska potrgana odijela. Tom prilikom četni-

¹⁸ Napad na domobrane izvršili su partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 100.

¹⁹ Redakcija nije mogla ustanoviti šta je dalje bilo sa ovim drugovima.

²⁰ To su bili seljaci na koje su ustaše sumnjale da su pomagali partizane u akcijama.

²¹ Ovaj napad izvršili su partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

²² Napade na domobrane izvršili su partizani Drugog voda Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

cima je palo u ruke: 72 puške, 2 strojne puške, 10 samokresa, oko 120 bombi i oko 15.000 naboja²³.

20. siečnja o. g. primjećena je jedna skupina četnika u jakosti od 100 ljudi na području postaje Lička Jesenica, kotara Ogulin. Ista skupina kretala se kroz selo Skrad i Štefance. Prilikom ovoga prolaza nisu nikoga napadali,

20. siečnja o. g. kod sela Donjeg Poloja, kotar Vojnić, četnici su napali naš odjel od 100 oružnika i domobrana. Tom prilikom poginuo je u borbi oružnički vodnik Dušan Vučurević i pomoćni oružnik Ivo Matanović, a ranjeni su bili oruž. vodnik Antun Rafajac, oružnik Klišanić Josip i domobran Petar Miličić. Gubitci na strani četnika nisu poznati²⁴.

22. siečnja o. g. u blizini sela Hrv. Blagaja, kotar Slunj, oko 250 četnika naoružani sa 4 strojne puške napali su naš odjel od 35 oružnika i domobrana, pa je tom prilikom na našoj strani poginulo 5, i ranjeno 5 domobrana. Tom prilikom četnicima je došlo u ruke jedna strojna puška, 12 pušaka i 4005 naboja²⁵.

24. siečnja o. g. četvorica naoružanih četnika sačekali su na putu između sela Ljubošine i Gomirja, kotar Ogulin seljaka Tata-
lović Dušana i Jovana Musulina, koji su vozili sieno za Ogulin, iste ispitali i zaprijetili im, da više ništa nesmiju voziti, jer će ih u protivnom postreljati.

24. siečnja o. g. kod vrela Dretulja, kotar Ogulin nepoznati četnici ubili su iz puške 2 talijanska vojnika i oduzeli im oružje i streljivo²⁶.

25. siečnja o. g. nepoznati četnici odveli su seljaka Miju Salopek iz Salopek sela, kotar Ogulin, kada je išao u šumu po drva, koga su nakon 24 sata pustili.

25. siečnja o. g. kod sela Liča, kotar Delnice naišla su 3 naoružana četnika na talijansku stražu, koja je čuvala željez. prugu, kojom je prilikom došlo do međusobnog puškaranja, pa je tom zgodom ubijen četnik Đuro Pavlić²⁷ iz Liča, kotar Delnice.

5. veljače o. g. kod sela Turkovići, kotar Ogulin primjećeno je da se jedna skupina četnika spustila dielom pješice, a dielom na skijama prema selu Vitunju, kotar Ogulin i prebacili se u smjeru

⁵³ Napad su izvršili partizani Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 89.

⁵⁴ Oružnike i domobrane napao je jurišni vod Prve čete Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 54.

²⁵ Napad je izvršila jedna četa Drugog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

Ove talijanske vojnike ubili su partizani Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda.

²⁷ Član Kotarskog komiteta KPH Delnice; s njime su bili partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

Ljubošine, područje postaje Gomirje. Prilikom ovog prolaza nisu nikog napadali²⁸.

U noći 6. na 7. veljače o. g. provalila je jedna skupina četnika komunista u željeznički vodovod, koji se nalazi na vrelu Dretulja 2 km. udaljeno od Plaškog, kotar Ogulin, razbila sve motore i sprave za crpljenje vode, a poslije toga odveli su nepoznato kuda radnika ovog vodovoda Štrucelj Jurja, iz sela Erjavca, kotar Karlovac, za čiju se sudbinu nezna²⁹.

8. veljače o. g. oko 16 sati kod zaselka Janjanini, kotar Ogulin komunisti su zarobili domobrane sa postaje Gornje Dubrave, Franju Brletića, Stjepana Rebrovića, Nikolu Cavraka, Mirka Capana, Ivana Pribanića, koje su razoružali i nakon 2 sata pustili na slobodu³⁰.

Istog dana oko 18 sati na putu između sela Mikašinovići i Kaluđerova četnici-komunisti napali su tri domobrana, koji su išli iz Gornjih Dubrava, koji su primili borbu, njima je uspjelo u borbi se povući i izbjeći robstvo. Gubitaka nisu imali³¹.

13. veljače o. g. oko 13 sati na putu kod zaselka Mikašinović, kotar Ogulin naš odjel jačine od 17 momaka napadnut je od strane četnika-komunista pušćanom vatrom, naši su borbu primili. U ovoj borbi poginuli su oruž. vodnik Farkaš Dominik, pokus, oružnik Tomac Anton i pričuvni domobran Amadori Mijo, dok su ranjeni oruž. vodnik Matijević Luka, pričuvni domobran Viktor Turek i Petar Kveštek. Ostali su zarobljeni, prethodno razoružani i snjih vojnička odora skinuta. Banditi su ranjene oružnike u saonicama otpremili na oružničku postaju Gornje Dubrave, a otuda upućeni u bolnicu u Dugu Resu na liječenje. Iste večeri su ostali zarobljenici pušćeni na slobodu³¹.

18. veljače o. g. oko 12 sati ophodnja u jačini od 11 momaka upućena je na osiguranje puta Gomirje—Ljubošina, kotar Ogulin kao na dan sajma u Ogulinu, imala se povratiti istoga dana u 20 sati, koja se do sada nije povratila, i svaki trag joj se izgubio, vjerovatno je pala u robstvo kod četnika-komunista³³.

24. veljače o. g. pod pritiskom jakog četničko-komunističkog napadaja evakuisana je oružnička postaja Primišlje i među-postaja

²⁸ Odnosi se na partizane Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda, koji su se tada kretali na skijama.

²⁸ Ovu akciju izvršio je Treći vod Treće čete Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

³⁰ Ove domobrane zarobili su partizani voda Dubrave iz Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48 i 104.

³¹ Domobrane su napali partizani voda Dubrave iz Drugog kordunaškog NOP odreda.

³³ Napad su izvršili dijelovi Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda.

³⁵ Ovu patrolu zarobio je jedan vod partizana Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62.

Tržić na oružničku među-postaju Kamenica. Na našoj strani ima nekoliko gubitaka. Točnih podataka još nema. Temeljiti podaci iznieće se u budućem sljedećem izvješću³⁴.

Na području krila Gospić:

19. siječnja o. g. oko 5 sati, oko 150 četnika komunista napali su selo Ličko Lešće, kotar Otočac, kojom prilikom je ranjen seljak Joso Banić i otac mu Anton, iz istog mjesta, zapaljene su dvije štale. U ovoj borbi bilo je ranjeno nekoliko bandita, dok na našoj strani nije bilo gubitaka. Napadaj je odbijen³⁵.

23. siječnja o. g. oko 4 sata četnici komunisti napali su oružničku postaju Dabar, kotar Otočac. Borba je trajala 6 sati. Napadaj je odbijen³⁶. U borbi je ubijen vođa bandita Franjo Jelić Markov³⁷, poznati komunista, rodom iz Brod n/Savi.

26. siječnja o. g. oko 3.15 sati između željez. postaje Javornik—Rudopolje, kotar Otočac banditi su napali vojni talijanski vlak kao i njihovu stražu, koja je čuvala prugu među prostora. Od eksplozije ranjeni su 5 talijanskih vojnika. Talijanska vojska uhapsila je oko 40 osoba, od kojih su 10 streljani, a ostali se nalaze u zatvoru³⁸.

27. siječnja o. g. u 9 sati starješina sela Čanak, kotar Korenica Ivan Naglič, od bandita primio je jedno zatvoreno pismo³⁹, u kojem pismu poziva se stanovništvo sela Čanak na predaju, te određuje rok do 29. siječnja o. g. 4 sata poslie podne.

28. siječnja o. g. oko 4 sata između željez. postaje Raduč—Lovinac, kotar Gospić, banditi su na dva mjesta oštetili želj. prugu na taj način, što su poskidali spojnice, jednu šinju nepoznato odneli, na samom mostu cijelu prugu u jednu stranu pomakli, pragove pilom prerezali, i ogradu na mostu porušili. Kraj pruge posjekli su 12 b. b. stupova. Istodobno su napali talijansku stražu, koja je čuvala želj. prugu⁴⁰.

Istog dana banditi su napali talijansku vojničku stražu, koja je osiguravala popravak pruge. Borba je trajala par sati, ali nije bilo gubitaka na nijednoj strani.

³⁴ Napade na ove žandarmerijske stanice izvršili su dijelovi Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 100.

³⁵ Ličko Lešće napalo je nekoliko partizana Otočackog bataljona, uz pomoć terenskih partizanskih radnika i simpatizera NOP-a iz samog Lešća. Napad je vršen radi hvatanja istaknutih ustaša.

³⁶ Napad na Dabar izvršili su dijelovi Otočackog bataljona.

³⁷ Franjo Jelić, zvani Brico, bio je član SKOJ-a.

³⁸ Napad su izvršili dijelovi Otočackog bataljona.

³⁹ Pismo je napisano da se narod upozori na pretstojeći napad na s. Čanak.

⁴⁰ Prugu su razrušili i talijansku stražu napali partizani Prvog ličkog odreda »Velebit«. Vidi dok. br. 38.

29. siječnja o. g. banditi su napali puščanom vatrom talijansku stražu kod sela Raduč, kotar Gospić, koja je osiguravala popravak pruge. Ovaj napadaj izvršen je iz kuća sela Raduča. Talijani su za odmazdu u selu Raduč zapalili 18 kuća i gospodarskih zgrada. Banditi su poslije kraće borbe pobjegli. U selu Raduč ubijene su dvije djevojke, 1 umirovljeni oružnik, a teško ranjen opasni komunist Vlado Ljeskovac, iz Metka, kotar Gospić⁴¹.

30. siječnja o. g. oko 13 sati oko 500 bandita opkolili su i napali oružničku među postaju Alan, kotar Senj, od kojih su 3 bandita obučeni u oružničku odoru ušli u vojarnu, oružnike pozdravili sa »Za dom« a kada su oružnici odgovorili »spremni« oružnici su napadnuti, svezali su 2 oružnika, a u daljnjoj borbi još 16 razoružali, dok se 17 oružnika spasio bjegstvom. Zarobljene oružnike nakon što su s njih svukli odoru su ih pustili. U ovoj borbi ranjena su 2 domobrana⁴².

1. veljače o. g. oružnička među-postaja Čanak, kotar Korenica primila je od bandita jedno pismo iz sela Trnovca, u kome se pozivaju oružnici i domobrani na zajedničku borbu protiv talijanske vojske. Pismo je pisao komunist Tomo Nikšić iz Kozjana, kotar Korenica.

2. veljače o. g. banditi su napali mjesto i oružničku vojarnu Dabar, kotar Otočac, prethodno pozvali oružnike na predaju, pa kada ovom pozivu nisu oružnici udovoljili, pokupili su banditi hrvatsko stanovništvo i odveli u kuće grčko-istočnjaka kao taoce za njihov zahtjev, ali ni ovom djelu oružnici nisu popustili, već su zatražili pojačanje⁴³.

4. veljače o. g. 10 četnika uvukli se u jednu susjednu zgradu oružničke vojarnu u Dabru, kotar Otočac, u namjeri da podmuklo napadnu vojarnu. Postaja je pravodobno saznala za njihovu namjeru, na četnike izvršila je juriš i tom prilikom ubijeno je 5 bandita, oduzeto je 9 pušaka, 1 strojna puška i oko 150 naboja. Ostalim banditima je uspjelo pobjeći.

6. veljače o. g. na putu Podlapac—Udbina, kotar Udbina na mjestu Stipčići napali su banditi 30 seljaka i 15 pomoćnih oružnika, trajala je međusobna borba oko pol sata. Seljaci i oružnici su se

⁴¹ Vidi dok. br. 82. Poginuli drug Vlado Ljeskovac bio je borac Jurišne čete Prvog ličkog odreda »Velebit«.

⁴² Ovaj napad izvršili su dijelovi Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 89.

⁴³ Napad su izvršili partizani iz Brinja i Otočca (bilo ukupno oko 60 boraca) pod rukovodstvom Stipe Ugarkovića i Milana Uzelca (umro od tifusa 1943 god.). Partizani nisu pokupili hrvatsko stanovništvo, kako to u ovom izvještaju stoji, nego samo nekoliko seljaka ustaški nastrojenih, da ne bi obavijestili neprijatelja o akciji partizana, pa im je zbog toga bilo zabranjeno izlaziti iz kuće.

razbježali i za njihovu se sudbinu nezna. U ovoj borbi je navodno poginuo jedan četnik. Banditi su oduzeli 6 volova vrijedni 40.000 kuna⁴¹.

6. veljače o. g. oko 6 sati oko 600 naoružanih bandita opkolili su i napali hrvatsko selo Čanak, kotar Korenica. Oružnici su dali otpor. Borba je trajala do 12 sati istog dana. Banditi u nadmoći uspjeli su zauzeti selo Čanak, dok je oružnicima jedva uspjelo razbiti banditski obruč, te se povukli prema selu Jurković Dol, kotar Perušić. U ovoj borbi ranjeni su 2 pričuvna domobrana, dok je na protivnoj strani bilo 12 ubijenih, i 10 ranjenih bandita. Nakon zauzeća sela Čanak, banditi su ubili 8 osoba, selo opljačkali — odnievši hranu i jedan dio stoke⁴⁵.

9. veljače o. g. banditi su napustili selo Čanak, ali dnevno izašilju svoje ophodnje u selo u jačini od 10—20 ljudi. Među banditima prepoznati su komunisti: Jure Kolak⁴¹, Dane Balenović, Milan Mandekić, Ivan Smolčić, Mile Kulaš, Joso Dasović, Nikola Milković, Martin Hećimović i Mile Obućina, svi iz Perušića, kotar isti.⁴⁷

9. veljače o. g. vođa četnika Gavro Stojanović⁴⁸, rodnom iz Užičke Požege (Srbija) sada nastanjen u selu Kukljicu, kotar Gospić došao je sa 2 naoružana četnika u posjetu svojoj ženi u selo Medak, kotar Gospić i ovom prilikom se sastao sa ondašnjim zapovjednikom talijanske vojne posade u cilju dogovora o zajedničkoj akciji protiv komunističke bande na području postaje Medak.

13. veljače o. g. oko 12 sati u selo Medak, kotar Gospić umarširala je skupina od 40 naoružanih četnika pod vodstvom četnika Gavre Stojanovića, koja je skupina došla iz sela Počitelj. Kroz selo Medak ispred oružničke vojarne četnici su pjevali srpske nacionalne i četničke pjesme, a kad su stigli pred talijansko posadno zapovjedništvo, dočekao ih je zapovjednik talijanske posade sa svojim časticima i vojnicima, tu su bili počašćeni vinom, a zatim se razišli po selo Medak. Vođa četnika Stojanović zadržan je na ručku kod talijanskog zapovjednika posade.

16. veljače o. g. ujutro, navodno su talijanski vojnici provalili u vagon kod željez. postaje Raduč, kotara Gospić, u kome se vagonu nalazilo vino i druga trgovačka roba. Vojnici su odnijeli izvjesnu količinu vina i robe, isto su to učinili i četnici, kao i ostali seljaci sela Kruškovca, kotar Gospić.

⁴⁴ Žandare su napali partizani bataljona »Ognjen Priča«. Svi žandari su pohvatani i strijeljani, osim žandara Rukavine, za koga su seljaci podnijeli dokaze da je pošten.

⁴⁵ Vidi dok. br. 82.

⁴⁶ Tada član Okružnog komiteta SKOJ-a za Liku. Ubijen od ustaša 1944 godine.

⁴⁷ Odnosi se na borce Druge čete bataljona »Ognjen Priča«, Pete čete Drugog bataljona Prvog odreda i Lapačke čete.

⁴⁸ Vidi dok. br. 82.

Istoga dana oko 10 sati željez. prugom iz Gospića naišli su oružnik Mate Domšić i domobran Jure Kovačević na četnike, koji su nosili robu iz napred spomenutog vagona, četnici su na oružnike pripucali, ubili domobrana Kovačevića, a oružnika Domšića razoružali, odoru mu svukli i pustili ga.

16. veljače o. g. oko 15 sati u selu Klenovcu, kotar Gospić, banditi su napali jedan odjel talijanske vojske-skijaša. Talijanski zapovjednik posade iz Široke Kule poslao je pomoć napadnutom odjelu od 100 vojnika i 10 oružnika, ali su se banditi razbježali. U ovoj borbi ubijena su 3 četnika, a trojica su živi uhvaćeni, koji su kasnije u Širokoj Kuli streljani. Na strani Talijana ranjen je 1 vojnik. Talijani su zapalili 3 kuće u selu Klenovcu, iz kojih su banditi pucali⁴⁹.

20. veljače o. g. oko 400—500 komunista napali su selo Medak, kotar Gospić, kada su ih četnici primjetili, povukli su se iz kuće bivšeg parohijalnog stana u Medku, gdje su imali svoj štab. Nakon što su se četnici povukli, komunisti su zapalili zgradu parohijskog zvanja sa svim namještajem.

Istoga dana oko 12 sati u selu Medku talijanska vojska u suradnji sa četnicima potisnula je komuniste iz sela Medka u obližnji zaselak Papuča. Ovom prilikom ubijeni su 2 komunista.

21. veljače o. g. talijanska vojna vlast u suradnji sa četnicima ponovno je poduzela akciju protiv komunista u okolini sela Medak, kotar Gospić, ovom prilikom ubijeni su 4 komunista kod same crkve, a četnici između sela Počitelja i Medka ubili su 2 komunista. Istog dana komunisti su opljačkali trgovinu Nikole Grbića, u Medku i ubili bivšeg državnog lugara Miću Grbića. Četnici izrazuju želju suradnje sa oružništvom i našim domobranima, dočim sa ustašama za sada odbijaju svaku suradnju.

21. veljače o. g. u 16 sati u selu Lučanima, kotar Brinje, napali su banditi ophodnju oruž. postaje Brinje, koja je bila u sastavu jednog talijanskog odjela. U borbi poginula su 2 domobrana, a 1 teže ranjen. Od Talijana poginulo je 8 vojnika i jedan častnik. Ovom prilikom poginuo je bilježnik općine Brinje Pavao Majstorić. Bandita je bilo oko 400. Gubitci na njihovoj strani nisu poznati⁵⁰.

Na području krila Bjelovar:

Od posljednjeg dostavljenog izvješća do danas četnici nisu nigdje napadali. Isti su se ulogorili u šumskim barakama iznad sela Sekulinci, područje oruž. postaje Slatinski Drenovac.

⁴⁹ Napad su izvršili dijelovi bataljona »Ognjen Priča
Akciju su izveli dijelovi Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 89.

6. veljače o. g. zapovjednik oruž. krila Bjelovar, Osijek i SI. Brod u suradnji sa ustaškim i vojnim postrojbama poduzeli su akciju protiv bandita na području oruž. postaje Voćin i SI. Drenovac, koja akcija još nije završena i nema podataka o rezultatu.

8. veljače o. g. poduzetom akcijom na području postaje Voćin i SI. Drenovac protjerani su banditi iz šumskih baraka tvrđke »Gutman« i sada se nastanili u Ravnoj Gori iznad sela Zajle, kotar Pakrac na brdu zv. »Kik«, područje kotara Našice.

Ugrožena sela na području oruž. postaje Voćin i SI. Drenovac, osigurana protiv napadaja bandita i da im se onemogući snabdijevanje životnim namirnicama dok se snieg slegne nakon čega će se poduzeti akcija njihovog uništenja.

Na području krila Vinkovci:

3. veljače o. g. oko 6 sati oko 80 naoružanih četnika iz Bosne prešli su preko zamrznute rieke Save, opkolili oružničku ispostavu na »Domus Skeli«, kojom prilikom je došlo do žestoke borbe. Četnicima je uspjelo potisnuti oružnike, zatim su provalili u nastanbu, pokupili sve do čega su došli, a zatim zgradu ispostave zapalili, i preko Save prema D. Crnjelovu (Bosna) pobjegli. U ovoj borbi je ranjen jedan četnik, koga su sobom četnici odveli.

8. veljače o. g. u 15 sati vođa četnika Patković zv. (Mrakan) iz Bobote, kotar Vukovar ustreljen je u samoj Boboti po zapovjedniku tamošnje oružničke ispostave oružniku Nakiću Nikoli.

Na području krila Brod n/Savi:

31. siječnja o. g. nepoznati broj četnika prešli su pre [ko] zamrznute rieke Save na području oruž. postaje Stara Gradiška, te su kod Velikog Struga zapalili kuću i štagalj državne šumarije iz Raića. Po učinjenom djelu otišli su natrag u Bosnu.

Na području ostalih krila ove pukovnije četnička akcija nije zapažena.

3. O KOMUNISTIMA

Na području krila Petrinja:

27. siječnja o. g. u selu Greda, kotar Sisak kod kuće oružnici su uhvatili komunistu Matu Kukolića, koji je došao iz šume od komunističke skupine. Imao je kod sebe pušku i 57 naboja.

22. siječnja o. g. u selu Galdovu, kotar Sisak, oružnici su uhvatili komunistu Miju Gorički iz istog sela. Kod njega je nađen 1 samokres, 1 bomba i komunistička literatura.

22. siečnja o. g. u Gor. Mlinogi, kotar Petrinja uhapšen je seljak Petar Dragaš, kod koga je pronađen komunistički letak, u kojem se letku piše o stanju na frontama.

23. siečnja o. g. u Dugoj Resi, kotar Karlovac oružnici su uhapsili radnika tamošnje tvornice Augusta Borovca iz sela Mračine, i Petra Mihalića iz sela Gerovca, oba kotar Karlovac, koji su nekim vojnicima govorili da se ne treba boriti, neka se bore ustaše, zašto jedna sirotinja da drugu tuče, da je najbolje ići u šumu, jer da tamo idu i fina gospoda.

25. siečnja o. g. napustila je svoje mjesto službovanja u Pokuškom, kotar Pisarovina poštanska službenica Glavačević Zora, rođena u selu Beravci, kotar Brod n'Savi. Sumnja se da je otišla komunistima.

28. siečnja o. g. u selu Leskovcu, kotaV Karlovac, u dvorištu Jose Laskača, pronađeni su komunistički letci, koje je netko preko noći ubacio. Letci nose naslov »Braćo Hrvati«, »Čestitka za Novu Godinu naroda sovjetskog saveza« i »radio vesti za dan 11. siečnja 1942«. i »Narodu Korduna i Banije«.

24. na 25. veljače o. g. oružnici iz Siska pohvatali su neke komuniste, sa kojima se istraga još vodi, te za ovo izvješće podatci rezultata manjkaju.

Na području krila Osijek:

Na području oružničke postaje Đakovo komunizam je zauzeo većeg maha, kojeg promičbu vrši Židov Reginald Weis, koji se nalazi u bjegstvu i za kojim je raspisana tjeratica. Imenovani je organizirao komunističke ćelije u mjestu Đakovu, Vel. Nabrđu, Slobodnoj Vlasi i Starom Topolju.

17. siečnja o. g. poslao je nekog Jotu Funarića, za koga se nije još utvrdilo da li mu je to pravo ime, nadalje Andru Sudića iz Starog Topolja, Stevu Dvoku i Doku Panića iz Novog Topolja, naoružao ih sa vojničkim puškama u mjesto Đakovo radi prevoza životnih namirnica za komunistički logor.

Oružnici iz Đakova dali se za ovim u potjeru, ali su komunisti na oružnike otvorili puščanu vatru.

Rezultat borbe je bio taj, da su uhvaćeni komunisti Jovo Panić i Stevo Dvoka sa 2 saonice i u njima razne životne namirnice, dok su ostali pobjegli i za njima se traga.

Povodom ovoga uhvaćeni su jataci: Pavao Pasler, Anka Panić, Milka Dvoka, svi iz Novoga Topolja, Marija Sudić iz Starog Topolja, Kata Bošnjaković, Danica Bošnjaković, Josip Weis i Julijana, Sida Fišer, Stojan Vučetić, Gašpar Androšek, Gabriel i Ruža Hes, svi iz Đakova, kotar isti, Đuro Sei, Pajo Dimić, Dušan Radonić, Bude Banjeglav, svi iz Vel. Nabrđa, kotar Đakovo, Mitar

Vukadinović, Pavao i Ljubica Vukadinović i Mitar Galužčinski, svi iz Slobodne Vlasti, kotar Đakovo. Svi su uhapšeni i predani župskom redarstvenom ravnateljstvu u Osijeku.

11. siječnja o. g. seljak Mijo Mikić iz Velike Kopanice, kotar Đakovo u gostioni gostioničara Zivka Ilakovac rekao je pred svjedocima, da je on komunista bio i ostat će. Imenovani je uhapšen i predan kotarskoj oblasti u Đakovu sa dovoljnim dokazom za njegovu krivnju.

Na području krila Bjelovar:

26. siječnja o. g. uhvaćeni su napadači na željez. prugu kod Gradeca i to: Milan Čubra, Milan Rakić, Savo Milanković, Mihajlo Ilić, a kao jataci uhapšeni su Milan Manojlović i Duka Čubra. Svi iz sela Hrv. Kapela, kotar Bjelovar.

26. siječnja o. g. u Ferdinandovcu, kotar Đurđevac uhapšena je Marta Dođ, rodnom iz sela Blata, kotar Đurđevac, zato, što je pjevala komunističku pjesmu.

2. veljače o. g. uhapšen je zidarski radnik Pošta Stjepan, rodnom iz Drnja, kotara Koprivnica, zato, što je širio Sovjetsku i Englesku promičbu među narodom, koju je slušao preko svoga krugovalu.

U mjesecu veljači o. g. oružnici iz Grubišnog Polja uhapsili su Kundak Ljubana i Đuru, seljake iz Turčević Polja, kotar Grubišno Polje, što su u svom selu među stanovništvom širili komunističku promičbu, propovjedajući, da će komunizam zavladatai celim svijetom, da Rusi na skijama gone Niemce, koji bježe glavom bez obzira, da će se naskoro uspostaviti velika Srbija, a nseljenici i ostali katolici Hrvati, da će biti sitniji od mravi.

Na području krila Vinkovci:

5. veljače o. g. uhapšen je Boško Bogdanović iz Adaševaca, kotar Šid, jer su kod njega pronađene knjige »Ustav SSSR. i »Poljoprivreda u SSSR«. Isti se izgovarao da su to znanstvene knjige.

1. veljače o. g. oko 22.30 sati pokušali su Turoman Zika, Malešević Bogdan i Obradović Sava iz Bosuta, kotar Hrv. Mitrovica preći zamrznutu Savu kod »Nićinove Bare« tik Bosuta. Turoman bio je naoružan vojničkom puškom, te je na oružničku ophodnju ispalio nekoliko hitaca, a nakon toga preko Save prešao. Ostala dvojica nenaoružani, uhapšeni su i predani kotarskoj oblasti Hrv. Mitrovica. Gubitaka nije bilo na nijednoj strani.

18. veljače o. g. oko 20 sati u selu Jarku, kotar Hrv. Mitrovica odupro se uhapšenju komunista Vaso Vračarić, koji je otvorio vatru iz strojnice na oružnike i ustaše. U ovom sukobu je Vračarić

ubijen, a brat mu je pobjegao ranjen. Vračarić Ratko prilikom bjega ranio je jednog ustašu.

Povodom ovoga daljnjom je istragom otkrivena komunistička organizacija u selu Jarku, a glavno središte je u Rumi. Organizacija je održavala vezu sa mjestom Šašinci i Hrv. Mitrovicom. Svi su članovi bili zaprisegnuti. Do sada je uhapšeno 20 osoba, i kod njih je pronađeno 3 strojnice, 40 bombi, 2 pištolja N. F., jedna puška sa više naboja, 30 okvira za strojnicu napunjeni nabojima, 1 motor bicikl, 2 poljska brzoglasna aparata, zatim više komunističkih knjiga, letaka i brošura.

Na području kotara Hrv. Mitrovica vrši se uhapšenja istaknutih komunista, pa je takovih do sada uhapšeno oko 140 osoba.

4. veljače o. g. pobjegli su ispred uhapšenja Gaboš Savo, đak 5. razreda gimnazije i sestra mu Gaboš Jovanka, đak svršenih 8 razreda gimnazije iz sela Martinaca, kotar Hrv. Mitrovica, koji se do danas nisu povratili, a niti su pronađeni. Sumnjivi su [zbog] komunizma.

15. veljače o. g. oko 13 sati državni lugar manastira Beočin Đuraković Petar i seljak Malešević Stevan iz Beočina, kotar Ilok, u šumi Sančine, udaljeno 1 km. od manastira opazio je bivšeg igumana Milenka sa još jednom osobom, obojica su bili naoružani.

Na području krila Zemun:

Na području kotara Rume i Iriga vode se izvidi protiv otkrivene komunističke organizacije. Do sada ima pritvorenih oko 160 osoba. Još je istraga u tečaju.

20. siečnja o. g. Blagojević Rista i Cvrgić Pantelija oba iz Bosne, a sada radnici u kamenolomu Rakovac širili su stranu promičbu i govorili da treba sve Hrvate potući, te da će doći Rusi i četnici, počistiti sve Hrvate, Švabe i Turke, da će jovogodišnji Uskrs biti slab za Hrvate, jer da će vaskrsnuti Srbima, da je lanjski Uskrs bio sretan za Hrvate. Imenovani su uhapšeni i sa prijavom predani kotarskoj oblasti u Hrvatskim Karlovcima.

10. veljače o. g. komunisti su izvršili napadaj na oružničku ophodnju postaje Irig, ubili narednika Jakova Čondića i dva domobrana, koji su pratili 1 četnika i komunistu iz Iriga u Rumu, i na taj način obojicu oslobodili.

Povodom ovoga do sada je uhapšeno oko 250 osoba. Izvide vodi redarstvo Vel. Zupe iz Vukovara.

Na području krila Brod n/Savi:

15. veljače o. g. u poštanskom kovčegu, koji se nalazi pred poštom u Lipiku, pronađen je jedan komunistički letak pod naslovom »Radnici, seljaci, intelektualci, svi rodoljubivi i slobodo-

ljubivi sinovi Hrvatskog naroda«. Pisac ovog letka još nije pro-
nađen, kao ni raspačavatelj.

23. veljače o. g. u podnožju planine Psunj, komunisti, su zaplje-
nili 2 šumske mašine, koje prevoze drva iz Psunja u Okučane i sa
njima se odvezli prema Psunju. Potjera u zajednici sa vojskom vodi
se no rezultat do sada nije poznat. Komunisti je bilo oko 30⁵¹.

26. siječnja o. g. oko 30 komunisti napali su selo Poljansku,
kotar Požega, ali su mještani ovog sela dali otpor, u borbi ubijeni
su 2 komunisti, dok na strani mještana je bio 1 mrtav i 5 ra-
njenih⁵².

29. siječnja o. g. na mjestu zv. Vasino Brdo, kotar Požega ne-
poznati broj komunisti napali su oružničku ophodnju postaje Lje-
skovica, borba je trajala kratko vrijeme. Banditi su pobjegli. Žr-
tava nije bilo na nijednoj strani⁵³.

6. veljače o. g. u selu Gromačniku, došlo je do borbe između
oružnika i ustaša sa jedne strane i komunisti s druge strane, borba
je trajala kratko vrijeme. U ovoj borbi poginuo je 1 ustaša i 1 do-
mobran, a ranjeni su: 1 oružnik, 2 redara, i 2 domobrana. Na strani
komunisti nije bilo gubitaka. Uhvaćen je 1 komunisti i 8 njihovih
jataka⁵⁴.

Na području ostalih krila ove pukovnije akcija komunisti je
zajednička sa četnicima, pa su dalje iznešeni pod točkom 2 ov. izv.

IV. ZAKLJUČAK

Političke prilike u Hrvatskom narodu povoljno se razvijaju,
ali se opaža zabrinutost radi prilika, koje vladaju u krajevima gdje
su jake akcije komunisti i četnika.

Prilike na području krila Gospić, Ogulin, Petrinja i Bjelovar
uslijed jače akcije komunisti i četnika nisu povoljne, dok na osta-
lom području ove pukovnije su dobre.

U vlasti komunisti i četnika nalaze se sliedeće oružničke po-
staje: Nebljusi, Donji Lapac, Doljani i Srb, kotara Donji Lapac,
Zrmanja, Vrelo, Otrić i Bruvno i Gornja Ploča, kotar Gračac i Bu-
nić, kotar Korenica, Nova Kršlja, Veljun, Perjasica, kotara Slunj,
Krstinja, Krnjak, Vojnić, kotar Vojnić, te Jasenak i Drežnica, ko-
tara Ogulin.

⁵¹ Odnosi se na partizane Psunjske čete Slavenskog NOP bataljona.

⁵² Napad su izvršili partizani Papučko-krndijske čete Slavenskog
NOP bataljona. Neprijatelj je dao tako jak otpor, da su se borci morali
povući. U borbi je poginulo 6 partizana.

⁵³ Žandarmerijsku patrolu napali su partizani Papučko-krndijske
čete Slavenskog NOP bataljona.

⁵⁴ Ovaj napad izvršili su partizani iz Slavenskog Broda i okolice.

kovnije zadovoljstvo Hrvata nije na dostojnoj visini, a ovo potiče iz raznih razloga; kao: većim djelom ugroženost od strane četničko-komunističkih bandita, do sada vrlo slab rad od strane savezničke vojske na čišćenju, zatim veoma loše prehranbene prilike i na poslietku ilegalna promičba od strane nezadovoljnika, koji na svaki način nastoje pridobiti za sebe što viši broj Hrvata, radi lakšeg provadanja svojih ciljeva, što im je donekle i uspjelo.

Kod grko-istočnjaka o zadovoljstvu nema ni govora. Ovi se mahom ne slažu sa današnjim stanjem, ne priznaju Hrvatsku državu niti njezinu upravu, a najmanje hoće da čuju za ustaška načela, na kojima se i temelji današnje političko stanje.

S jedne strane grko-istočnjaci, a s druge strane zalutali Hrvati, formirali su u raznim predjelima bande, te ove povremeno vrše napadaje na sela, koja im se ne pokoravaju ili brane, te još uvijek ovi nezadovoljnici narušavaju red, i mir, i sigurnost.

Razlozi zbog kojih se ove bande ne umanjuju, već na protiv povećavaju jesu, vrlo oštra zima, veliki snijeg, te prema tome stvarna nemogućnost poduzimanja opsežnijih akcija od oružanih snaga na terenu, te što su stalno do sada savezničke oružničke snage gotovo tolerirale svaku nezakonitost od strane grko-istočnjaka, pak će trebati kada to dozvole vremenske prilike, poduzeti vrlo ozbiljne akcije da bi se ovome zlu stalo na kraj.

U posljednje vrijeme zapaženo je i utvrđeno, da u pojedinim mjestima nezadovoljnici grko-istočnjaci, sklapaju neke sporazume sa pojedinim djelovima talijanske vojske, sa ovima skupa surađuju navodno protiv komunista. Talijani naoružavaju grko-istočnjake, ali je još uvijek nejasno, što se sve sa ovakvim potezima Talijana hoće, te je teško donieti zaključak, da li će na posljetku podvaliti Talijani Srbima — dosadanjim četnicima, ili će biti obratno. Poznato je i to, da su Talijani odjeli u uniforme talijanskih častnika pojedine četničke prvake, ovima omogućavaju dolazak u sam grad Gospić, kao što je to bio slučaj dne 5. i 6. o. mj. kada se je nalazio u Gospiću vođa četnika iz sela Medka, kotara Gospić, Gavro Stojanović, koji je dolazio u Gospić u uniformi talijanskog poručnika i osiguravan je bio od strane talijanske vojske.

Zidovi su povučeni i nepovjerljivi, zabrinuti su za svoju sudbinu, svoje nezadovoljstvo ne ispoljavaju. Imenovani se drže pod paskom oružništva.

Ostale narodne manjine lojalne su i surađuju sa hrvatskim oblastima.

Na području krila Ogulin:

6. ožujka o. g. u 22 sata kod željez. postaje Plaše, kotara Kraljevica na željez. prugi pod strojem nadošlog italijanskog vojnog

teretnog vlaka eksplodirao je pakleni stroj. Stroj vlaka je iskočio i malo je oštećen¹.

I na području ovog krila sva opisana djela izvršena su sa strane četnika i komunista zajednički.

Na području krila Petrinja:

26. veljače o. g. oko 23 sata na pruzi Petrinja—Glina ispod sela Majski Trtnik, kotar Glina, četnici su razorili željez. prugu u duljini 90 m., 5 b. b. stupova prepilili, i žice pokidali².

Noću 23. na 24. veljače o. g. u neposrednoj blizini Vrginmosta, kotara isti, iz kuće Marice Kozmec i Janje Polimac su odnели sve živežne namirnice i sobom odveli 1 talijanskog narednika, koji je bio tu na spavanju.

Noću 28. II. na 1. III. o. g. oko 200 četnika razrušili su eksplozivom most na rieki Maji, prelaz željez. pruge Maja—Glina³.

1. ožujka o. g. oko 4 sata oko 100 četnika napalo je domobransku stražu na željez. pruzi Sunja—Maja, kod sela Hrastovca, kotara Kostajnica. Jednog domobrana zarobili i svukli, i pustili, a stražaru zapalili.

Noću 4. na 5. ožujka o. g. oko 400 četnika⁴ napalo je na selo Skelu, kotara Glina, tom prilikom su oduzeli od Petra Vrbanca 1 sat, 1 civilnu pušku i sobom odveli ustašu Ivana Rafa, koji je bio naoružan vojničkom puškom.

6. ožujka o. g. u selu Starom Selu, kotara Petrinja četnici su napali oružničku ophodnju od 16 oružnika i pričuvnih domobrana. U ovoj borbi poginuo je pokus, oružnik Stjepan Gajski, a teže je ranjen pokus, oružnik Ivan Ogrizek, dok se za 7 oružnika i pričuvnih domobrana sudbina nije poznata⁵.

Na području krila Osijek:

Od 18. do 22. veljače o. g. iz sela Kokočaka pobjeglo je 5, a iz sela Krajne 3 seljaka, te se priključili četničko-komunističkoj bandi u šumi Krndija. Svi su iz općine Orahovica, kotara Našice.

28. veljače o. g. oko 22 sata oko 80 četnika-komunista⁶ došli iz Planine Krndija, te upali u selo Pištanu, kotara Našice, opljačkali

¹ Diverziju su izvršili partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog odreda. Vidi dok. br. 102.

² Ovu i slične diverzije vršili su seljaci iz kotara Glina.

³ Diverziju su izvršili partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 87.

⁴ Napad su izvršili partizani Prve i Druge čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 87 i 100.

⁵ Napad su izvršili partizani Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 100.

⁶ Odnosi se na partizane Papučko-krndijske čete Slavenskog NOP bataljona, koji su sakupljali hranu za četnu.

oko 15 seljačkih kuća, tom prilikom su odneli 110 kg. graha, 10 kg. suhog mesa, 70 kg. kukuruznog brašna, 15 kg. bijelog brašna i 50 kg. krumpira.

5. ožujka o. g. odmetnik Jovo Stanojević iz sela Gornje Pištane kotara Našice predao se oružničkoj ophodnji postaje Orahovica, koji je izjavio, da su banditi pošto su otkriveni njihovi logori u planini Papuk napustili dosadanje i otišli u drugo nepoznato logorište.

28. veljače o. g. u selu Orahovica, kotara Podravska Slatina ustaše su uhapsile seljaka Savu Radulovića i njegovu prilježnicu Draginju Vučićević iz Donje Bazje, kotara Podravska Slatina, jer su bili jataci i sakrivači odmetnika.

Na području krila Bjelovar:

Noću 26. veljače o. g. oko 22 sata u selo Pušine, kotara Podravska Slatina naišlo je 5 naoružanih bandita radi uzimanja hrane, gdje su u zasjedi sačekani od ustaša, u borbi je ubijen bandit Lazo Milaković, iz Pušine, koji je bio naoružan vojničkom puškom sa 75 naboja i ručnom bombom. Ostali su koristeći mrak pobjegli.

2. ožujka o. g. u selu Pivnice, kotara Virovitica opažena je jedna skupina od 5 bandita, ustaše i oružnici su ih stigli i stupili s njima u borbu, ubijena su 2 bandita, 7 je ustaša poginulo, a 3 su ustaše ranjeni.⁷

3. ožujka o. g. u selu Turčević Polju, kotara Grubišno Polje sukobio se sa oružnicima i ustašama razbojnik i četnik Bogdanović Gedeon, u borbi je ubio dvojicu ustaša, a jednog ustašu i 1 oružnika ranio i pobjegao. Na području ostalih krila akcija četnika nije zapažena.

3. O KOMUNISTIMA:

Na području krila Gospić:

U toku mjeseca veljače o. g. odmetnulo se u šumu sa područja općine Bribir, kotara Novi 43 muškarca, većim djelom oni, koji su dobili pozive za vojnu vježbu. Isti su se pridružili komunistima.

U zadnje vrijeme u pojedinim mjestima rasturani su komunistički letci pod naslovom »U boj za uništenje fašističkih okupatora i krvave ustaške strahovlade — za jednu zaista nezavisnu, slobodnu i sretnu Hrvatsku«! sa datumom od 15. siječnja 1942. izdat od Centralnog komiteta komunističke stranke Hrvatske. Druga komunistička literatura nije primjećena.

⁷ Borbu protiv ustaša vodili su partizani Druge čete Slavenskog NOP bataljona.

Na području krila Petrinja:

24. II. o. g. u šumi blizu sela Palanjka, kotara Sisak po oružnicima postaje Sisak uhvaćen je komunista Tominac Ivan^h iz sela Hrastelnice, kotar Sisak. Istodobno su uhvaćeni i komunisti Mijo Gec i Ivan Krznarić¹¹ iz sela Hrastelnice, kotara Sisak, koji su u saonicama vozili hranu za komuniste u šumi. Kod kuće Mije Geca pronađena je jedna kožnata taška i u njoj razne ženske potrebštine i razna komunistička literatura. Roditelji Geca i Krznarića jesu uhapšeni i predani kotarskoj oblasti u Sisak.

Na području krila Brod n/Savi:

Noću 27. na 28. veljače o. g. oko 60 do 70 komunista napala je i razoružala stražu u Badljevini, k-otara Pakrac, odneli 14 voj. pušaka, 1 lovačku pušku 4 bombe i 500 naboja. U zgradi općine oštetili namještaj i odneli 24.000 kuna.¹⁰

1. ožujka o. g. u 11 sati 2 komunista naišli su na oružničku zasjedu kod sela Koturići, kotara Pakrac. U borbi je ubijen 1 komunista, a 1 je ranjen i uhvaćen.

4. ožujka o. g. kod sela Španovice, kotara Pakrac 12 naoružanih komunista napali su domobransku ophodnju, koja je sprovodila poznatog komunistu Marušića. Za vrijeme borbe uhapšeni komunista je pobjegao, a domobranci se bez gubitaka povukli.

9. ožujka o. g. neustanovljeni broj komunista ubacili su bombu kroz prozor u kuću u selu Paklenici, kotara Novska, u kojoj je bilo smješteno 8 domobrana, koji čuvaju željez. prugu. Tri su domobrana ranjeni, a komunisti su pobjegli.¹¹

Iste noći komunisti su napali u selu Voćarici, kotara Novska drugu stražu domobrana, koja čuva željez. prugu, iz puške ranili 1 razvodnika. I ovdje su komunisti pobjegli.¹²

Noću 9. na 10. ožujka o. g. jedna komunistička skupina prepilila je 59 postavljenih brzoglasnih stupova kraj puta između sela Kamenskog i Bučja, kotara Pakrac, i ovim načinom onemogućili brzoglasnu vezu sa Pakracem. Isto tako oštetila je jedan most dug

⁸ Pred ustaškom policijom izdajnički se držao: denuncirao pristalice NOP-a, koje su ustaše otjerale u logor. U logoru Jasenovac lično maltretirao logoraše; kasnije su i njega ubili.

⁹ Bio je član SKOJ-a; pred ustaškom policijom imao odlično držanje. Poginuo lipnja 1942 god., u borbi protiv ustaša kod Dvora.

¹⁰ Ovaj napad izvršili su partizani Prve čete Slavenskog NOP bataljona.

¹¹ Ovu bombu ubacili su partizani Prve čete Slavenskog NOP bataljona.

¹¹ Napad su izvršili dijelovi Prve čete Slavenskog NOP bataljona.

4 km. koji je brzo popravljen i prepilila izvjestan broj brzoglasnih stupova, vlasništvo industrijskog poduzeća SLAVEKS.¹³

Na području krila Bjelovar:

23. veljače o. g. u selu Jasenaša, kotara Grubišno Polje uhapšen je po oružnicima seljak Papić Stojan iz istog mjesta, jer je širio komunističku promičbu među svojim seljacima.

28. veljače o. g. po oružnicima uhapšen je komunista Raušel Josip iz Gornjih Gredica,¹⁴ općine Kapela, kotara Bjelovar, koji je 17. prosinca 1941, sudjelovao u napadaju na oruž. postaju Kapela. Kod njega je pronađena voj. puška sa 70 nabojâ, 1 bomba i 1 vojničko odielo. Sa Raušalom je uhapšeno još 7 seljaka iz njegova sela, koji su ga prikrivali, i

28. veljače o. g. u selu Novi Grad, kotara Koprivnica, oružnici i ustaše opkolili su kuću vojnog bjegunca i komuniste Horvatić Ivana, u kojoj se on sa još jednim nepoznatim komunistom nalazio. Opkoljeni nisu se htjeli predati, pa je nastala pucnjava. Komunisti su bacili bombu na ustaše, koji su se zbunili, komunisti su zabunu iskoristili i pored ustaša pobjegli i u mraku se izgubili.

IV. ZAKLJUČAK:

Političke prilike u Hrvatskom narodu se povoljno razvijaju, ali se opaža zabrinutost radi prilika, koje vladaju u krajevima gdje su jake akcije komunista i četnika.

Prilike na području krila Gospić, Ogulin, Petrinja i Bjelovar usljed jače akcije komunista i četnika nisu povoljne, dok na ostalom području ove pukovnije su dobre.

U vlasti komunista i četnika nalaze se sljedeće oružničke postaje: Donji Lapac, Nebljusi, Doljani, Srb, Zrmanja-Vrelo, Otrić, Bruvno, Gornja Ploča, Nova Kršlja, Drežnica, Krstinja, Krnjak, Vojnić, Jasenak, Perjasica i Primišlje, te među postaja Tržić.

Potrebno bi bilo da se ove postaje što prije oslobode i ustavi hrvatska vlast.

(M. P.)

Za točnost
Častnik za javnu sigurnost
podpukovnik
Mavrić,
Mavrić

Zapovjednik, pukovnik
Canić, v. r.
20. III. 1942

¹³ Ove diverzije izvršili su partizani Prve čete Slavenskog NOP bataljona. Srušeni most šumske pruge Pakrac—Kamensko nije bio dug 4 km, već se nalazio na 4 km.

¹⁴ G. Sređice

BR. 155

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE MODRUŠ U OGULINU O STANJU I
AKCIJAMA PARTIZANA OD 3 VELJAČE DO 13 OŽUJKA 1942
GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA MODRUŠ U OGULINU

Broj: Taj. 347—1942.

Ogulin, 15. ožujka 1942.

Predmet: Izvješće o položaju.

Na broj: 12565. od 9. XII. 1941. g.

- | | |
|---|--------|
| 1. Ustaškoj nadzornoj službi | Zagreb |
| 2. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost | Zagreb |
| 3. Obćem Upravnom povjereničtvu
kod II. Armate talijan. vojske | Sušak |

Znanja radi.

Savezno okružnici broj i predmet gornji podnosim slijedeći
izvještaj:

a) Komunizam:

Na području Velike župe Modruš primjećuje se sve to jača dje-
latnost komunističko partizanskih odreda i to kako ona terenska
(teroristička) a tako isto je pojačana i promičbena djelatnost.

Komunistički odredi i dalje imaju inicijativu u svojim rukama,
a time i sve prednosti napadača, kako one moralne a tako i voj-
ničke. Naše vojničke snage, domobranstvo i oružništvo, i talijanske
vojničke snage smatraju za osobiti uspjeh ako odbiju neprijateljski
napad.

Tu nemoć naših i talijanskih oružanih snaga pučanstvo dobro
uočava, posebno pak ono seosko, te je primorano silom prilika, da
se prilagođuje, da pravi kompromise, koji su često u vrlo oštroj
suprotnosti sa postojećim zakonskim propisima (da sudjeluje na ko-
munističkim sastancima, predavanjima i si., na pr.). —

Komunistička promičba u posljednje vrijeme osobito je dje-
latna i ne može se reći, da je bez svakog uspjeha. Nastupajući pod
krinkom — nacionalizma, komunisti vješto iskorišćuju današnje te-
žke, ratne prilike u kojima se nalazi naša država i odlučno tvrde,
da se baš oni, komunisti, bore za slobodu i istinsku nezavisnost
Hrvatske. S parolom Stjepana Radića »budimo svaki na svom, bra-

2674
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA MODRUŠ U OGULINU.

Broj: Taj. 347 - 1942. Ogulin, 15. ožujka 1942.

Predmet: Izvješće o položaju.

Na broj: 12565. od 9. XII. 1941. g.

1. Ustavnoj nadzornoj službi

S a g r e b

2. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost

S a g r e b

3. Općem upravnom povjereništvu
kod II. armate talijan. vojske

.....Znanja radi.

S u š a k

Savezna okružnici broj i predmet gornji podnesim slijedeći izvještaj:

a./ Komunisti:

Na području Velike župe Modruš primjećuje se sve to jača djelatnost komunističke partizanskih odreda i to kako ona terenska /teroristička/ a tako isto je pojačana i promišljena djelatnost.

Komunistički odredi i dalje imaju inicijativu u svojim rukama, a time i sve prednosti napadača, kako one moralne a tako i vojničke. Naše vojničke snage, domobranstvo i oružništvo, i talijanske vojničke snage smatraju za osobiti uspjeh ako odbiju neprijateljski napad.

Tu nemoć naših i talijanskih oružanih snaga pučanstvo dobro uočava, posebno pak ono seosko, te je primorano silom prilika, da se prilagođuje, da pravi kompromise, koji su često u vrlo oštroj suprotnosti sa postojećim zakonskim propisima /da sudjeluje na komunističkim sastancima, predavanjima i sl., na pr./-

Komunistička propaganda u posljednje vrijeme osobito je djelatna i ne može se reći, da je bez svakog uspjeha. Nastupajući pod krinkom nacionalizma, komunisti vješto iskorišćuju današnje teške, ratne prilike u kojima se nalazi naša država i odlučno tvrde, da se baš oni, komunisti, bore za slobodu i istinsku nezavisnost Hrvatske. S paralelom Stjepana Radića "budimo svaki na svom, branimo složne hrvatski seljački dom" komunisti pozivaju Hrvate, da se priključe "narodno oslobodilačkom pokretu protiv tlačitelja, ustaša, fašista i nacista".-

Pozivaju domobrance, da im neće ništa na šao učiniti ako se predaju, komunisti su uspjeli o sebi stvoriti famu koja je za njih vrlo povoljna i koja u posljednje vrijeme daje za komuniste dobre rezultate. Krstareći slobodne i nesmetane po selima, kako onim srbskim a tako isto i onim hrvatskim, komunisti održavaju politička predavanja, iskorišćujući pri tom protutalijanske raspoloženje hrvatskog stanovništva, a protunastaške raspoloženje pravoslavnog življa. Komunisti uvjeravaju hrvatski življaj putem letaka i predavanja kako se je komunistička partija i prije "najdosljednije borila za slobodu i ravnopravnost hrvatskog naroda" te kako je to "garancija da će borba protiv okupatora

nimo složno hrvatski seljački dom« komunisti pozivaju Hrvate, da se priključe »narodno oslobodilačkom pokretu protiv tlačitelja, ustaša, fašista i nacista«. —

Pozivaju domobrance, da im neće ništa na žao učiniti ako se predadu, komunisti su uspjeli o sebi stvoriti famu koja je za njih vrlo povoljna i koja u posljednje vrijeme daje za komuniste dobre rezultate. Krstareći slobodno i nesmetano po selima, kako onim srbskim a tako isto i onim hrvatskim, komunisti održavaju politička predavanja, iskorišćujući pri tom prototalijansko raspoloženje hrvatskog stanovništva, a protuustaško raspoloženje pravoslavnog življa. Komunisti uvjeravaju hrvatski življ putem letaka i predavanja kako se je komunistička partija i prije »najdosljednije borila za slobodu i ravnopravnost hrvatskog naroda« te kako je to »garancija da će borba protiv okupatora i njihovih frankovačkih slugu biti dosljedna, da se s pravog puta neće skretati«. —

Komunistička promičba svojim plitkim i stalno ponavljanim parolama poziva Hrvate i Srbe, da pristupe »narodno oslobodilačkom pokretu«. Komunisti su »širokogrudni« i ne pozivaju samo komuniste, nego i sve protivnike Novog poredka, sve demokrate i sve rodoljube. Svi ti elementi, i »demokrati« i »rodoljubi« i Srbi, mogu da se okupe oko partizana i da se bore za svoje ideale. Za sve njih komunisti u svojim letcima razbacuju se primamljivim frazama. Za rodoljube naročito ističu gubitak Dalmacije, Međumurja, Gorskog Kotara, Hrvatskog Primorja, te najhrvatskije pokrajine, a za »demokrate« svih boja i uvjerenja despotizam fašističkih režima. Tako isto i fraza o »slavenskoj solidarnosti« je na dnevnom redu i već poznata teza, da je »fašističkim okupatorima cilj da unište naše slavenske narode, najprije srbski, pa onda i hrvatski«. Ova promičba ima uspjeha. Ona ima uspjeha u toliko više, što se sa službene strane, iz podpuno razumljivih razloga izbjegava svaka rasprava o gubitku nacionalnog teritorija, a potom što držanje talijanskih vojničkih snaga prema mjestnom grko-istočnom življu nije neprijateljsko (misli se naravno na grko-istočno stanovništvo, koje je ostalo kod svojih kuća) nego mnogi znaci govore upravo obrnuto.

b) Židovi.

Pitanje Židova na području ove župe uobće se i ne postavlja. Ono malo židovskog življa na području ove župe podpuno je povučeno i nikakva sumnjiva politička djelatnost kod istih nije primjećena.

c) Srbstvo.

Raspoloženje srbskog življa na području ove župe daleko je od toga da bude državotvorno. Ono čak nije ni korektno. Srbsko stanovništvo živo priželjkuje povratak Jugoslavije u čije uskrснуće

ono nije prestalo vjerovati. Njihov odnos prema Talijanima (misi se na srbsko žiteljstvo koje je ostalo kod svojih kuća) je u najvećem stupnju susretljiv, pažljiv i srdačan. Srbsko stanovništvo u alternativni: Hrvatska ili Italija, svakako da bi bilo za ovu drugu. To i talijanske vojne vlasti dobro primjećuju, te se je bojati, da od toga Talijani ne pokušaju izbiti za sebe neki politički probitak.

Primjećeno je, naročito u posljednje vrijeme, da se Srbi (a i Hrvati) sve više obraćaju talijanskim vojnim vlastima u žalbenom postupku i od njih traže, da se odluke i presude naših upravnih vlasti nište ili zadrže od izvršenja. Talijanske pak vojničke vlasti rado, naročito srbskom elementu, izilaze u susret i postavljaju odgovarajuće zahtjeve na naše upravne vlasti, opravdavajući to »građanskim ovlastima« koje vrše na ovdašnjem području ili pak okolnošću, da su te odluke u suprotnosti sa mjerama pacifikacije na ovom području. Tako na pr. podržavljenjem imovine osoba, koje su se iselile iz područja Nezavisne Države Hrvatske talijanske vlasti ne dozvoljavaju izvršenje, opravdavajući to mjerama pacifikacije.

d) Četnikovanje.

U prošlom izvješću broj Taj. 142. od 31. I. 1942. izneseno je shvatanje, da na ovom području četnički postrojbi zapravo i nema. To mišljenje i dalje u potpunosti ostaje, a posljednji događaji podpuno ga utvrđuju. Četnikovanje postoji, ali samo kao vojnički terminus tehnicus za jednu određenu vrst ratovanja. Čisto četničke postrojbe sjedinile su se sa komunističkim i ovima se posljednjim podpuno podčinile. To je nesumnjivo jedan veliki uspjeh komunisti, jer su sad jači, djeluju zajednički a izbjegnute su sukobi na terenu, koji su prije bili prilično česti. Grko-istočno žiteljstvo to dobro zna, pa ipak ono u komunizmu i u njegovoj zaštitnici »majčici« Rusiji vidi jedini izlaz, jedino povoljno rješenje ne samo za srbstvo nego i za pravoslavlje.

e) Socijalno pitanje.

Najaktuelnije socijalno pitanje i dalje ostaje prehrana stanovništva. U nekim predjelima ove župe stvarno već i sada vlada glad, a u drugim pak vlada prikaza gladi. Stanovništvo sve više stiže uvjerenje, da država nije u mogućnosti snabdjeti svoje građane čak ni sa onim neznatnim količinama živežnih namirnica, koje su racionirane. Uslijed takvog stanja stvari, bolje stojeći građani kupuju sve do čega dodju ne pitajući pri tom za cieniu. Vezna trgovina cvate kao još nikada do sada, a izvršno redarstveno osoblje opterećeno drugim i važnijim poslovima (održavanje javnog reda i sigurnosti) ne dopiše, da obrati ovom pitanju onu pažnju, koju ono, po svom značenju, zaslužuje.

f) Možebitnosti.

Uz problem prehrane, drugo po redu najbolnije pitanje ove župe jest problem javnog reda i sigurnosti. Ovaj pak problem može se riješiti samo u slučaju ako mjerodavni činioци isti shvate najozbiljnije, a to znači da se započne planski utvrđenom akcijom čišćenja, jer samo fizičko uništenje komunističkih postrojbi može donijeti ovim krajevima miran život, imovnu i osobnu sigurnost, a time i povjerenje u autoritet hrvatskih državnih vlasti.

g) Kratki pregled terorističke djelatnosti komunističko partizanskih odreda u mjesecu veljači i prvoj polovici ožujka. .

1.) 3. veljače t. g. naša vojnička posada u Veljunu u jačini od 190 momaka evakuirala je mjesto Veljun, jer je prijetila opasnost da bude po partizanima zarobljena odnosno uništena.¹

2.) Dana 7. II. t. g. komunisti su zarobili petoricu naših oružnika u blizini Gornjih Dubrava, a potom ih pustili, pošto su ih predhodno razoružali.-

3.) U noći između 6. i 7. veljače jedan odred komunista napao je željeznički vodovod u blizini Plaškog, kotar Ogulin, i tom prilikom uništio sve naprave za crpljenje vode, a čuvara vodovoda Štrucelj Jurja sa sobom u šumu poveo.³

4.) 8. veljače jedna oružnička obhodnja od 5 oružnika napadnuta je od partizana na putu iz Gornjih Dubrava u selo Rebrović, zarobljena, razoružana i po tom puštena na slobodu.⁴

5.) 9. veljače jedan odred talijanskih vojnika napadnut je od strane komunista u blizini Cetingrada. U borbi je poginulo nekoliko talijanskih vojnika, a nekoliko je ranjeno, a ostalo zarobljeno. Odred je bio jak od 30 do 40 ljudi.⁵

6.) 13. II. jedan komunističko partizanski odred u jačini od 15 do 20 ljudi napao je strojarnicu sisaljke državnih željeznica u Malom Vrelu blizu Ličke Jesenice, občina Plaški, kotar Ogulin, te tom prilikom taj je odred uništio sve strojeve tako, da je pričinio veliku materijalnu štetu.⁶

7.) Dana 13. veljače jedna oružnička obhodnja u jačini od 18 momaka napadnuta je iz zasjede od komunista i tom prilikom na našoj strani su poginula tri čovjeka i tri ranjena, a ostali su dopali

¹ Vidi dok. br. 40.

⁴ Ove žandare razoružali su partizani iz voda Dubrave Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

³ Ovu akciju su izvršili partizani Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

⁵ Napad su izvršili partizani Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

⁶ Akciju je izvršio Treći vod Treće čete Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 49.

zarobljeničtva. Ranjene su komunisti odpremili s jednim kolima u bolnicu, a zarobljene pošto su razoružali i djelomično svukli pustili su ih svojim kućama

8.) 18. veljače jedna oružnička obhodnja u jačini od 11 oružnika u blizini Gomirja je od strane komunističko partizanskih odreda napadnuta, po istima zarobljena i pošto je razoružana i svučena članovi obhodnje pušteni su svojim kućama.⁷

9.) 21. veljače u borbi sa komunističko partizanskim odredima u blizini Tržića poginuo je jedan oružnik a tri domobrana su nestala.⁸

10.) 22. veljače komunisti su napali mjesto Primišlje i u borbi koja se razvila između komunističkih odreda i jednog talijanskog odreda koji je dolazio iz Slunja u cilju da protjera komuniste, komunisti su zarobili 19 talijanskih vojnika i na putu prema Perjasici ih poubijali.⁹

11.) 24. veljače talijanska vojska u jačini od 500 momaka izpraznila je Primišlje a tako isto i naši oružnici, te je Primišlje palo u ruke komunistima, a odmah potom i mjesto Tržić, koje je važno iz razloga jer se nalazi na putu između Ogulina i Slunja.¹⁰

12.) U noći između 8. i 9. ožujka jedan komunističko partizanski odred provalio je u talijanski vojni magazin u Hreljinu (Ogulinskom), koji je bio bez nadzora i iz njega odneli dvije strojne puške, 15 pušaka i nešto naboja. Nakon toga bacili su dvije bombe u magazin i učinili znatnu materijalnu štetu. Dvije satnije talijanske vojske pošle su u Hreljin i zapalile dvije kuće u Hreljinu.¹¹

Talijanska vojska prolazeći kroz selo Vitunj, občina i kotar Ogulin, zapalila je jednu trećinu kuća u Vitunju zbog toga što se je iz mjesta Vitunja na talijansku vojsku pucalo.

13.) 9. II. 1942. napadnut je Vojnovac, občina Josipdol, kotar Ogulin, po jednom komunističko partizanskom odreda. Komunisti su odbijeni, a ima ih i nešto zarobljenih.¹²

14.) Noću između 1. i 2. ožujka oko 24. sata 3 komunisti, od kojih dvojica obučena u domobranksku uniformu a jedan u talijansku, naoružani sa vojničkim puškama i revolverima, došli su pred kuću Jelić Antona i Augustinčić Petra u mjestu Donji Matić, občina ista, kotar Vrbovsko, pozvali ih da im otvore vrata a potom ovu dvojicu ubili a ženu Augustinčića teže ranili.

⁷ Akciju je izvršio jedan vod Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 62 i 113.

¹⁰ Ove borbe oko Tržića, Primišlja i Slunja vodili su partizani Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 74 i 127.

¹¹ Ovu akciju izvršili su partizani Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 113.

¹² Prepad na s. Vojnovac izvršili su partizani Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda.

15.) U noći između 6. i 7. ožujka jedan komunističko partizanski odred napao je željezničku stražaru broj 49 između postaje Fužine i Lič. Ovom prilikom jedan talijanski vojnik je ubijen, a trojica su ranjena.¹³

16.) 14. ožujka 1942. g. oko 5 sati u jutro krenula je jedna oružnička obhodnja u jačini od 13 ljudi sa oružničke postaje Severin na Kupi, kotar Vrbovsko, a jedna druga obhodnja u jačini od 20 ljudi krenula je od oružničke postaje Bosiljevo u pravcu sela Ponikve. Ove dvije obhodnje sukobile su se istoga dana oko 10,30 sati sa jednim komunističko partizanskim odredom, koji je prvu oružničku obhodnju obkolio i njeno ljudstvo zarobio.¹⁴

17.) Dana 10. ožujka u noći jedan odred partizana napao je kuću bivšeg ministra Šibenik Stanka u mjestu Toplice Lešće, občina Bosiljevo, kotar Vrbovsko, i tom prilikom iz kuće mu odnieli jedan krugoval, jednu automatsku broving pušku kalibra 16. mm. i 20 naboja, te jedan dogled. Taj isti odred provalio je i u kuću Sviben Mihovila, postolara u mjestu Erdelju, občina Generalski Stol, kotar Ogulin i oduzeli mu krugoval.

18.) 15. III. napadnuta je jedna veća obhodnja sastavljena od talijanskih karabinjera i naših oružnika na putu od željezničke postaje Lokve prema Mrkoplju. Tom prilikom 7 naših oružnika i 4 talijanska karabinjera su poginula. Među poginulima karabinjerima nalazi se i zapovjednik koji je zapovijedao sa obhodnjom. Ukupno žrtava sa jedne i druge strane cijeni se da ima oko 50. Ovaj komunističko partizanski odred sastavljen je gotovo isključivo od samih Hrvata.¹⁵

19.) U noći od 12. na 13. ožujka komunisti su posjekli 6 b. b. stupova kod Liča i sa sobom odnijeli su svu žicu.¹⁶

Gornji pregled nedjela komunističko partizanske djelatnosti nije potpun. Mnoga zlodjela uobče ne dodju do znanja vlasti, a o zlodjelima pak koje komunisti vrše u predjelima ove župe, koji nisu nadzirani od strane naše ili talijanske oružane sile (a ti predjeli su vrlo prostrani) podatci sasvim razumljivo potpuno manjkaju.

ZA DOM SPREMNI!

VELIKI ŽUPAN:
Jurica Marković

(M. P.)¹⁷

¹³ Napad su izvršili partizani Druge čete Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 113.

¹⁴ Ovaj napad izvršila je četa partizana Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 102.

¹⁵ Vidi dok. br. 159.

¹⁶ Telefonsko-telegrafske stupove su presjekli partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

¹⁷ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska — Velika Zupa Modruš—Ogulin.

BR. 156

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA U OMIŠU O NAPADIMA
PARTIZANA OD 8 DO 14 OŽUJKA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Velika Zupa Cetina

V. T. Broj: 13/42

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike
župe za vrijeme od 8. ožujka 1942.
do 14. ožujka 1942. —

Omiš, dne 14. ožujka 1942.

1. MINISTARSTVU UNUT. POSLOVA — TAJNICTVO
MINISTRA — ZAGREB
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
3. MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA — ZAGREB
4. UREDU POGLAVNIKA — ZAGREB
5. MINISTARSTVU HRVATSKOG PADOBRANSTVA —
ZA GLAVNI STOŽER — ZAGREB
6. OBCEM UPRAVNOM POVJERENIKU — SUŠAK.

Savezno okružnici Ministarstva unut. poslova od 15. siječnja
1942 V. T. br. 14-I-A-1942. podnosim sljedeći izvještaj:

Ad I).

Grupe pobunjenika o kojima je govor u prošlonedjeljnim izvještajima i dalje postoje i to: u planini Svilaji, u planini Dinari, u planini Kamešnici, u planini Mosoru i kod Gradca.

Razmjeri pobune prema prošlim nedjeljama može se smatrati povećanim, jer su posljednje dvije grupe brojčano silno ojačale, tako da pretstoji neposredna opasnost i za veća mjesta. Pučanstvo zahvaća sve veći strah i panika. Pobunjenici u Kotaru sinjskom udaraju neke vrsti harača na pučanstvo, koje od straha pred ubijstvima i paležima pruža pobunjenicima pomoć. Prema nekim znakovima pobunjenici su izvršili potajnu mobilizaciju među svojim pristašama u mnogim mjestima, jer je nedvojbeno ustanovljeno da su se istog dana u većini primorskih mjesta sukobili mlađji ljudi, poznati inače otprije kao komunisti, a koji su do sad mirovali, odmetnuli u brda te pojačali naročito grupu u planini Mosoru.

Nasilja izvršena u ovoj sedmici od pobunjenika su sljedeća:

a) Dne 8. ožujka 1942 u selu Bačini (kotar Makarska) pobunjenici su napali vatrenim oružjem oružn. ophodnju od 10 momaka. U borbi, koja je trajala od 11 do 18 sati, 2 su oružnika poginula,

a tri su ranjena, kao i jedan domobran, a ostali kad su istrošili sve metke razoružani su i zarobljeni. Naknadno su međutim pušteni na slobodu svi, osim oružnika Stjepana Djirlića, koji je u borbi ubio jednog od vodja pobunjenika i to Vitka Viskića.¹ Osim poginulog Viskića na strani pobunjenika ima više ranjenih, od kojih dva teže. Pošto se ova ophodnja nije vratila u određeno vrieme, sutradan dne 9. ožujka poslata je jedna ophodnja od 5 ljudi da izvidi što je sa prvom ophodnjom, ali je i ova druga ophodnja u selu Bačini napadnuta iz zasjede, kojom prilikom su teško ranjeni oružnik Ratković, domobran-pričuvnik Damljanović i ustaša Kunst. Prva dvojica su zarobljeni, a ustaša Kunst i ostala dva domobrana uspjeli su povući se.²

b) Dne 11. ožujka 1942. kod sela Ugljane (kotar Sinj) pobunjenici su napali talijanske samovoze pune vojnika, kojom prilikom su poginula 3 talij. vojnika, a ranjeno je 8 talij. vojnika te 2 časnika, od kojih je jedan kasnije preminuo.³

Radi ovoga su Talijani dne 12. i 13. ožujka 1942. vršili represalije nad selom Ugljane te su popalili nekoliko kuća u kojima bi pobunjenici bili noćili, a jedan seljak je ubijen. Selo Ugljane nalazi se na granici kotara Omiš, te do ovog slučaja nije bilo znakova da bi se tu skrivali pobunjenici, pak je vjerojatno da se i ova grupa pobunjenika spustila sa planine Kamešnice.

Ad II).

Prema dosadašnjem razvoju događaja i primljenim izvještajima očito je da grkoistočni živalj saradjuje sa pobunjenicima te nema razloga vjerovanju da bi postojalo razdvajanje između vodja pobunjenika i grkoistočnog življa.

Ad III).

Tokom ove nedjelje talijanske vojne vlasti na području kotara Sinj nastavile su akciju čišćenja pobunjeničkih gnjezda uz saradnju naših vojnih vlasti te dobrovoljaca iz sela Maljkovo i Potravlje u pravcu planine Svilaje dne 8. III. 42. Ove snage sukobile su se sa pobunjenicima u samoj planini Svilaji te je u borbi poginulo 10

¹ Komandir Gradačke partizanske grupe

² Napad su izvršili partizani sa Biokova, Gradčani i Makarani. Ubijeno sedam žandara, zarobljeno sedam, ranjena dva.

Drugu grupu žandara napali su omladinci iz s. Bačine, koji su bili naoružani puškama kremenjačama. Dva žandara su zarobili, a dva lakše ranili.

Poslije ovih akcija, 13 ožujka 1942 god. — od svih postojećih grupa na teritoriji općine Gradac i drugova iz Makarske — formirana je Prva biokovska partizanska četa, koja je brojala oko 150 boraca.

® Ovaj napad su izvršili partizani Kamešničke čete.

pobunjenika i zaplijenjeno 4 puške, dočim na strani našoj i talijana nema žrtava. Iste večeri akcija je prekinuta.⁴

Dok inicijativa pobunjenika — kako se iz ad II) navedenog vidi — nije jenjala, sve više zabrinjuje stanje u planini Mosoru i kod Gradca, jer tamo grupe pobunjenika sve više jačaju, a nije ništa poduzeto kako bi se to spriječilo, kao i njihova pojačana aktivnost koja se predviđa.

Ova Velika župa u cilju da se proti ovih grupa nešto poduzme, uz saradnju oružničkih krilnih zapovjedništava Omiš i Makarska, stavila se je u vezu sa talijanskim presidijima u Omišu i Makarskoj, te je talijanskom presidiju u Omišu dostavila i pismeni prijedlog, o mjerama koje bi zajednički trebalo poduzeti i taj prijedlog je upućen talij. diviziji u Sinju na odobrenje. Za sada su međjutim pojačane naše oružničke postaje u ugroženijim predjelima, kako bi se barem osigurali veći centri od neposrednog napadaja pobunjenika. U koliko talij. divizija pristane na prijedloge ove Velike župe i stavi na raspoloženje dovoljan broj vojnika i spremne, povest će se istovremeno akcija proti pobunjenika u pravcu Mosora i kod Gradca. Cilj će ovoj akciji biti po mogućnosti uništenje ovih grupa, a svakako spriječavanje, da se ove grupe međjusobno spoje, jer su jedna drugoj došle u vrlo opasnu blizinu.

Ad IV).

Naše gradjanske vlasti u svakoj prigodi gdje se radi o pitanjima javnog reda i sigurnosti pokazuju spremnost za suradnju sa talij. vojnim vlastima. Ništa se ne poduzimlje na svoju ruku, nego svakoj namjeravanoj akciji predhodi savjetovanje sa predstavnicima talij. vojnih vlasti. Potonje pokazuju razumievanje i dobru volju za takovu suradnju te u svakoj prigodi obećavaju svoju suradnju i punu pomoć.

Ad V).

Talijanske vojne vlasti sve više pokazuju volju za ofenzivne akcije proti pobunjenika i to jedino na području kotara Sinj, ali te akcije još nemaju karakter trajne ofenzive, čija bi posljedica bila potpuno likvidiranje pobunjenika, jer svaka akcija započeta izjutra završava uveče povratkom vojske u Sinj. Ipak i ovakove akcije i ako u maloj mjeri podižu kod naroda vjeru i dobru volju vojnih vlasti da rade na zaštici pučanstva, a s druge strane ograničavaju podpunu slobodu akcije pobunjenika.

Držanje talijanskih vojnih vlasti prema našim gradjanskim i vojnim vlastima korektno je i prijateljsko.

⁴ Borba je vođena protiv partizana Svilajske čete.

Talijani se interesiraju za sva pitanja i djelokrug naših građanskih vlasti, osobito komunalna, kao i ona prehrane i sve češće su sugestije u tom pravcu.

Ad VI).

Javna sigurnost našeg življa na području ove župe zadovoljava jedino u kotarevima Imotski, Brač i Hvar.

Ad VII).

Raspoloženje naroda u slučajevima pod VII) a), b) i c) raspisa kao i u prošlim sedmicama.

Ad VIII).

Kao u prošlim izvještajima.

Za Dom Spremni!

Veliki Župan,
Potpis nečitak

(M. P.)

BR. 157

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE LIVAC—ZAPOLJE O AKCIJAMA PARTIZANA OD 4 SIJEČNJA DO 18 OŽUJKA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Velika Župa Livac Zapolje

Nova Gradiška

Broj: Taj. 715-1942.

Nova Gradiška, dne 17. III. 1942.

Predmet: Četničko komunističke akcije
u slavonskim kotarevima velike
župe Livac Zapolje.

Gast mi je u gornjem predmetu podnesti izvješće kronološkim redom kako slijedi:

35. Dana 4. I. 1942. upali su oko 30 komunista¹ u selo Rogolje kotara Pakrac opkolili kuću lugara Brkljačić Dane, ušli u kuću,

¹ Odnosi se na partizane Psunjske čete Slavenskog NOP bataljona. Oni su razoružavali lugare koje su ustaše naoružale za borbu protiv partizana.

istoga razoružali i povelili ga sa sobom. U odlasku pokušao je Brkljačić da bježi, što mu ali nije uspjelo jer su komunisti pripucali i ubili ga. Napadači su nakon toga došli do kuće Save Trifunovića i tražili lugara Bošnjaković Antu koji tamo stanuje. Tom prilikom su lugara Bošnjakovića razoružali oduzevši mu lovačku pušku i municiju te ga odveli sa sobom. Nakon toga došli su kući Zige Puhmajera te i ovoga povelili sa sobom. Bošnjakovića su kasnije pustili dok se Puhmajer do danas nije vratio kući pa postoji sumnja da je ubijen. Poslije toga uzeli su sa sobom i lugara Obrovca no taj je uspio komunistima pobjeći. Poslije su zarobili i lugara Stilinovića no kako taj više nije imao oružje jer mu je bilo isto već ranije oduzeto po banditima, pustili su ga kući. Tom zgodom su komunisti u selu iz dućana zemljoradničke nabavljačke zadruge odnijeli nekoliko kutija cigareta, šibica te baterija električnih. Za napadačima je povedena potraga ali je ostala bez uspjeha.

36. Dana 11. I. 1942. izvršen je napad bandita na pružne stražare između postaje Ljeskovića i Caglina kotara Požega. Tom prilikom razoružani su stražari pruge Branežac Jačim i Mrkojević Gliša te su im bile oduzete dvije puške sa nekoliko metaka. Napadačima nije se moglo ući u trag."

37. Dana 16. I. 1942. uputili su se seljaci iz Biškupaca³ sa kolima u spaljeno selo Gornji Vrhovci da bi odvezli tamo još neke preostale predmete. Ovo selo bilo je spaljeno prilikom posljednjih akcija čišćenja vojske i ustaških postrojbi s razloga jer je ustanovljeno da su se tamo zadržavale komunističke bande i jer su mnogi ljudi iz tog sela odbjegli u šumu. Seljaci iz Biškupaca htjeli su si time prisvojiti neke još zaostale stvari u selu Vrhovci. Kad su isti došli u blizini sela bili su napadnuti puščanom vatrom iz obližnje šume kojom prilikom su bila dvojica ranjena. Ustanovljeno je da su taj napadaj izvršili odbjegli seljaci iz Vrhovaca pa je poduzeta u tom predmetu ponovna akcija čišćenja.⁴

38. U noći 17. na 18. I. 1942. upali su u selo Goleši občine Rajić kotara Novska 6 bandita koji su prisilili seosku stražu da im pokaže kuće nekih seljaka. Straža je to morala učiniti i tom prilikom su banditi odveli sa sobom seljake Djuru Milanovića, seoskog kneza Mirka Pecikozu, Teodora Bjegovića i Djuru Stamboliju⁵. Razlog odvođenja ovih ljudi nije se mogao utvrditi ali je najvjerojatnije da su odvedeni za to što su pred neko vrijeme pripomogli

* Čuvare pruge razoružali su partizani Papučko-krndijske čete Slavenskog NOP bataljona.

³ Biskupci

⁴ Borci Papučko-krndijske čete Slavenskog NOP bataljona napali su seljake koji su htjeli pljačkati spaljeno selo Vrhovce.

⁵ Odnosi se na četiri partizana Psunjske čete Slavenskog NOP bataljona. Ovi seljaci bili su ustaški špijuni.

oružničkoj ophodnji uhvatiti zloglasnog komunistu Kljaića/ Potjera za napadačima ostala je međutim bezuspješna, jer se je trag ove bande izgubio u šumi prema Psunju. 21. I. t. g. pronadjene su neda-leko sela Benkovca kotar Nova Gradiška u snijegu 4 lješine za koje se je ustanovilo da su odvedeni navedeni seljaci.

39. U noći od 25. na 26. I. t. g. napala je komunistička banda od kojih 70 ljudi selo Poljansku, općine Stražeman kotara Požega. Banda je naišla na seosku stražu pa se je razvila oštra puščana borba u kojoj je uspjelo bandite odbiti. Tom prigodom ubijen je od bandita Beriđ Luka iz Seovaca kotar Pakrac, dok je od sigurnosne straže poginuo Šljubura Lazo a ostala trojica ranjena. Napadači su se povukli u pravcu Papuka kuda je organizirana potjera, no i ta je ostala bezuspješna.⁷

40. Dne 29. I. 1942. uvukla su se dvojica nepoznatih bandita u Pakračku bolnicu te u bolesničkoj sobi izvršila napad na tamo se nalazećeg Petra Nemeta remenara iz Pakraca ispalivši na istoga nekoliko metaka iz revolvera lako ga ranivši, nakon čega su pobjegli iz bolnice i uputili se u pravcu Psunja. Provedenom potjerom za napadačima istima se nije moglo ući u trag.⁸

41. Dne 30. I. 1942. na putu Pakrac—Požega naišla je oružnička ophodnja kod Koturić mosta na komunističku bandu jačine oko 40 ljudi. Oružnici su stupili smjesta u borbu i tom zgodom ubijen je oružnik vodnik Grgat Janko, a ranjena još tri oružnika od kojih je jedan u Požeškoj bolnici preminuo. Povedena potraga za banditima ostala je bezuspješna."

42. Dne 8. II. 1942. g. ubijen je iz zasjede pred svojom kućom revolverskim metcima Ostojić Jovo seljak iz Ratkovca kotara Nova Gradiška. Ostojić se vraćao iz Smrtića gdje je već dulje vremena noćivao kod jednog svog rodjaka jer su mu se odmetnici iz šume stalno prijetili ubijstvom za to što je saradživao sa hrvatskim vlastima kod progona komunističkih bandita. Pokojni je primio radi osobne obrane jednu vojničku pušku od ustaškog stožera. Napadači su po tom pušku oteli i pobjegli. Potjera za istima ostala je bezuspješna.¹⁰

" Marko Kljajić, zbog kukavičkog i izdajničkog držanja pred ustaškom policijom, osuđen ožujka 1942 god. na smrt strijeljanjem od suda Prvog slavonskog NOP odreda.

⁷ Napad su izvršili partizani Papučko-krndijske čete Slavonskog NOP bataljona.

" Atentat na Petra Nemeta, ustaškog logornika za kotar Pakrac, izvršili su Marko Končar-Bura (poginuo 24 ožujka 1942 god., kao vodnik, u borbi protiv ustaša i Nijemaca na Begovači) i Živković Rade (poginuo aprila 1942 godine).

⁹ Borba je vođena protiv partizana iz Psunjske čete Slavonskog NOP bataljona.

¹⁰ Ovog ustaškog saradnika ubila su dva partizana Psunjske čete Slavonskog NOP bataljona.

45. Dana 16. veljače 1942. g. noću oko 9 sati upala je u selo Novi Grabovac kotara Novska jedna komunistička banda¹¹ jačine oko 200 koja je prisilila sve mještane da dodju u mjesnu školu što su ovi morali i učiniti gdje su im održani promičbeni komunistički govori. Kod toga morao je prisustvovati i tamošnji učitelj. Komunisti zadržali su se u selu do 3 sata u jutro a onda se izgubili i napustili područje kotara Novska u nepoznatom pravcu tako da je potjera za istima ostala bezuspješna.

46. Dana 20. II. t. g. napali su komunisti njih 5 lugara Planinac Mirka kod sela Borci¹² kotara Daruvar. Isti razoružali lugara i oduzeli mu vojničku pušku sa 15 naboja. Banditi su ukrali nekim seljacima tri ovce i izgubili se prema Papuku. Potraga za istima ostala je bezuspješna.¹³

47. Dana 23. veljače 1942. izvršen je po komunističkoj bandi napad na šumski vlak državne manipulacije iz Okučana i to na 8 i 12 km. industrijske pruge prema Psunju. Napadači su odveli sobom dvije lokomotive u šumi ih srušili u jarak a radništvo u šumi potjerali i zabranili im da se povrate na posao. Tim povodom trpi šumska manipulacija u Okučanima milijunsku štetu. Poduzete su potrebne mjere radi daljnog osiguranja rada u šumi dok se odmetnicima nije moglo ući u trag, jer su se isti predbježno povukli sa tog područja¹⁴.

54. Dne 28. veljače t. g. prijavili su seljaci iz sela Oljasa Ozlakovaca¹⁵, i Smoljanovaca Kotara požeškog da su u njihova sela te dane dolazili četničko-komunistički banditi koji su ih prisiljavali da se organiziraju kao komunisti i u tom smislu u svim selima održali komunističke promičbene govore. Seljaci nisu promičbi nasjeli već su sve prijavili vlastima.

55. Dne 27. veljače t. g. izvršen je napad komunističke bande na železničku postaju, poštu i občinu u Badljevini. Na željezničkoj postaji oduzeli su od čuvara vojničku pušku sa 30 naboja, demontirali službeni brzoglas uzevši ga sobom a iz kase uzeli 900 Kuna u novcu. Kraj postaje razoružali su stražare koji čuvaju most preko Bijele i njima oduzeli dvije puške sa 15 naboja. U poštanskoj zgradi, u Badljevini razoružala je banda dvojicu stražara oduzevši im puške. Na pošti su demontirali poštansku centralu i pokidali žice, dok novac iz blagajne nisu dirali. Kod obćinskog poglavarstva razor-

¹¹ Odnosi se na partizane Druge čete Slavanskog NOP bataljona. Partizana je bilo oko 60. Oni su održali zbor na kome su pozvali narod da stupi u partizanske odrede.

¹² Borki

¹³ Ovog lugara su razoružali partizani Papučko-krndijske čete Slavanskog NOP bataljona.

¹⁴ Napad su izvršili partizani Slavanskog NOP bataljona.

¹⁵ Odžakovci

ružali su zatim petoricu stražara oduzevši im također puške. U bilježničkoj sobi polupali su brzoglas te uništili uredski materijal te obćinsku bilježničku pismaru. Tom prigodom oduzeli su i pušku od obćinskog načelnika te jednu vojničku pušku od obćinskog bilježnika kao i kompletnu vojnu odoru od istoga koji se je vratio tek iz vojne vježbe. Banditi su nadalje otvorili obćinsku blagajnu i iz iste uzeli 24.230 Kuna u gotovom. Od tog novca dali su u ime plaće obćinskom načelniku 1500 Kuna, jednom pisaru 1500 Kuna, te obćinskom bilježniku Remenar Ivanu 3.400 Kuna. U blagajničkoj sobi razlupali su pisaći stroj Remington vrijedan 10.000 Kuna a manji stroj marke Adler u vrijednosti od 8.000 Kuna uzeli su sobom. Blagajničke knjige i dnevnik nisu dirali već su ih samo razbacali po sobi. Iz sanduka mobilizacionog materijala odnijeli su oko 500 puščanih naboja, dvije bombe, 1 lovačku pušku, i 2 revolvera dok su sav materijal mobilizacioni uništili. Nakon te pljačke otišli su banditi do trgovca Binder Franje i od istoga oduzeli kompletni krugoval vrijedan 6.200 Kuna. Do sada vođenim izvidima nije se mogao ustanoviti identitet napadača osim jednog koji bi navodno bio Milan Perković¹⁰ rodom iz Brinja. Jačina te komunističke bande bila je oko 70 dobro naoružanih lica sa 4 strojnice. Provedenom potjerom nije se banditima moglo ući u trag¹⁷.

56. U noći 25. II. t. g. upalo je u selo Klisu obćine Lipik oko 30 komunističkih bandita koji su najprije napali kuću Terihaj Vinka, njega ranili a po tom opkolili kuću Herceg Janka koji im je pružio otpor. U borbi koja je trajala skoro jedan sat Herceg je ubio komunistu Prajha Josipa¹⁸ radnika iz Španovice no banditima je konačno uspjelo ubiti i Hercega koji je borbu sam vodio a teže mu ranili jedno dijete i lakše ženu i jedno dijete. Nakon ubijstva Hercega banditi su mu oduzeli 1 pušku s nabojima, opljačkali mu svu kuću odnevši iz nje sve rublje i odijelo. Tom prigodom banditi su razoružali seoski; stražu i to Galko Augusta te Cesar Matiju i Gjuru oduzevši im puške i odveli ih sobom. Odmah povedena potjera za napadačima ostala je bezuspješna¹⁹.

57. U noći 22. na 23. II. t. g. miniran je most šumske željeznice t. t. Slaveks na potoku Pakri kod sela Kusionja kraj Pakraca. Most eksplozijom nije mnogo oštećen, no za popravak će trebati oko 23.000 Kuna. Tim povodom zločinci su prekinuli i brzoglasni vod navedene firme i odnijeli oko 150 metara brzoglasne žice. Ustanovljeno je da su taj napadaj izvršili komunistički banditi koji su se po izvršenom činu povukli u planinu Psunj. Potraga za napada-

" Redakcija nije mogla utvrditi o kojem se licu radi.

¹⁷ Ove napade su izvršili partizani Prve čete Slavenskog NOP bataljona.

¹⁸ Josip Prajka, borac Slavenskog NOP bataljona.

¹⁹ Odnosi se na partizane Prvog voda Prve čete Slavenskog NOP bataljona.

čima nije dala pozitivne rezultate uslijed premalih snaga oružnika i domobrana koji se u tom predjelu nalaze²⁰.

58. U noću od 8. ožujka t. g. izvršen je napad od četničko-komunističkih odmetnika u selima Paklenici i Voćarici na domobranske straže. Napadi nisu uspjeli jer su se domobrani oprli pušćanom vatrom tako da su napadači morali pobjeći. Tom prigodom ubacili su komunisti u stražarnicu u Paklenici jednu bombu od koje su trojica domobrana bila ranjena. Rane su lakše naravi. Napadačima uspjelo je jedino da u selu Voćarici razoružaju seosku stražu te su tom prigodom oduzeli od stražara jednu lovačku pušku²¹.

59. U noći od 9. na 10. III. o. g. spaljena su između sela Bučja i Kamenskog kotara Pakrac po banditima 2 mosta i presječene brzoglasne veze između Pakraca i glavne linije. Ustanovljeno je nadalje da su toga dana držali komunisti na Blatiškom Brdu općine Caglić neki sastanak sa bjeguncima iz obližnjih sela koji su pozvani na rad u Njemačku. Tom prigodom bilo je oko 500 naoružanih bandita na tom sastanku²².

60. Dne 24. II. o. g. pojavili su se komunisti u selu Šeovcima i Amatovcima općine Bučje kotara Pakrac gdje su uzimali od seljaka živežne namirnice, uglavnom mesa i brašna. Napadači su se poslije povukli prema planini Papuk. Potjera za istima nije uspjela.

61. Dne 1. ožujka imala je oružnička postaja Kamenska kotara Pakrac sukob sa komunistima kod sela Koturića kojom prigodom bio je jedan komunist ubijen a jedan ranjen. Konstatirano je da je to banda koja se nalazi pod samim vrhom Ravna Gora na Papuku. Ranjeni komunist zove se Jovo Milanović²³, krojački pomoćnik iz Slobodine kotara Požega, koji je kasnije od rane umro.

62. U noći 5. III. t. g. izvršen je napad po komunističkoj bandi na selo Maš.²⁴ Sagovina kojom prilikom su napadači razoružali seosku stražu i odnijeli dvije puške sa 30 naboja. Tom prilikom navalili su banditi na kuću Osvald Stjepana ali je ovaj odgovorio vatrom i kasnije uspio pobjeći te prijavio napadaj vlastima. U to vrijeme sazvali su banditi sve seljane u školu gdje su im držali promičbene komunističke govore. Odmah je izvršena potjera za

²⁰ Ovu akciju su izvršili partizani Prve čete Slavenskog NOP bataljona.

²¹ Vidi dok. br. 154.

²² Ove akcije su izvršili partizani Slavenskog NOP bataljona. Na Blatiškom Brdu nalazilo se 110 partizana Druge čete Slavenskog NOP bataljona. Na zboru su pozvali narod da ne ide u domobrane i na rad u Njemačku.

²³ Zvani »Crnja«, sekretar Kotarskog komiteta KPH Slavenska Požega. Tada se nalazio sa borcima Psunjske čete Slavenskog NOP bataljona.

²⁴ Mašička

banditima te je došlo do borbe kod šume navedenog sela, ali uspjeh nije uslijedio jer su bile premalene snage oružnika i ustaše tako da je napadačima uspjelo izgubiti se prema Psunju²⁵.

63. Noću 12. III. t. g. napali su komunisti njih oko 200 domobransku stražu na mostu državne željeznice u šumi Krndija kraj Pakraca. Tom prigodom banditi su uspjeli razoružati 15 domobrana koji su taj most čuvali, oduzevši im sve oružje t. j. 15 pušaka, 30 komada bombi, i 2.300 naboja. Domobrani se napadu uopće nisu oprli već su se bez otpora predali. Isti pripadaju 5. satu požeške doknadne bojne koja se nalazi u Pakracu. Željeznička stražara koja se nalazi na mostu srušena je po banditima dok su željezničkog stražara odveli. Ta banda je iste noći razorila željezničku prugu između Badljevine i Sirača na području kotara Daruvar uslijed čega se je prevalila izvidnička lokomotiva koja je u jutro vršila izvidnu vožnju. Pruga je razorena na dužini od 30 m., a prekid prometa bio je kroz 12 sati uspostavljen. Odakle su komunisti došli i kamo su nakon počinjenog nije se moglo ustanoviti pa je i potjera za istima ostala bezuspješna²⁶.

64. U noći 10. III. t. g. prekinuli su komunisti brzoglasnu žicu državnu kao i brzoglas t. t. Slaveks iz Pakraca na dužini od 3 i pol kim. na dužini od 3 i pola kim. na cesti Požega—Pakrac. Istodobno prepilili su 50 stupova državnog i 42 stupa Slaveksovog brzoglasa, srušili zatim državni drveni most, blizu zaselka Vladikin Križ dok su željeznički most t. t. Slaveks kod tog mjesta zapalili. Nije se moglo ustanoviti koliko je bandita kod tog djela sudjelovalo. Zna se jedino toliko da su banditi došli sa Papuka i to iz šume Ravna Gora kamo su se i vratili. Pozitivno je utvrđeno da se u Papuku nalazi komunistički logor gdje imade 300 do 400 bandita, no tamo do danas vojska nije uredovala iz nepoznatih razloga. Most na državnoj cesti kod Vladikinog Križa odmah je popravljen i saobraćaj uspostavljen²⁷.

67. Dne 13. III. t. g. izvršen je napad po banditima u selu Medarima kotar Nova Gradiška kojim povodom su banditi upali u radnju krojača Zapsen Ivana koji radi za vojsku vojnu odjeću. Tim povodom oduzeli su od spomenutog ukupno 100 vojnih odora što gotovih a što djelimično skrojenih i nesašivenih²⁸.

68. Dne 16. III. t. g. upala je neka banda pred noć u selo Cer. Sagovina te je kod nekih ljudi obavljala pretres stanova radi pro-

²⁵ Napad su izvršili partizani Psunjske čete Slavenskog NOP bataljona.

²⁶ Ovaj napad i akcije izvršili su dijelovi Slavenskog NOP bataljona. Vidi dok. br. 117.

²⁷ Akcije su izvršili partizani Prve i Druge čete Slavenskog NOP bataljona.

²⁸ Napad su izvršili dijelovi Slavenskog NOP bataljona. Vidi dok. br. 117.

nalaska oružja i tom prigodom odnijeli su banditi 5 vojničkih i 5 civilnih pušaka sa nešto municije. Identitet bandita nije se mogao utvrditi.

Kako je iz svega napred izloženog vidljivo je da akcija komunističkih bandi koji se za sada zadržavaju u šumama masiva Psunj i Papuk ne samo da nisu jenjale već naprotiv banditi su svaki dan sve aktivniji i drskiji u svojim napadajima. Tim dosadašnjim upadima uspjelo je banditima oteti prema gornjem iskazu 85 uglavnom vojničkih pušaka, 6 revolvera, sa oko 3.700 metaka. Osim toga oteli su ukupno 106 komada kompletne vojničke odore. Od napada u pojedine občine trpi država štetu od ukupno 336.510 Kuna gotovog novca dok su štete počinjene u tim občinama procijenjene na circa 150.000 Kuna, ne uračunavši u to milijunske štete koju je pretrpila država uslijed uništenja odnosno oštećenja vlaka koji je srušen kod Rajiča" kao i lokomotive oštećene kod Badljevine te također milijunska šteta koja je nastala eksplozijom kod kamenoloma u Siraču te oštećenjem dviju šumskih lokomotiva državne manipulacije u Okučanima, kako je to sve napred izloženo.

Sve dosadašnje akcije u pogledu čišćenja terena od komunističkih banda nisu do sada imale nikakav uspjeh jer su se iste provalile suviše lokalno i na brzu ruku. Da se već jednom konačno likvidira sa komunistima na području povjerene mi župe predlažem i molim najžurnije da naslov sa svoje strane prihvati stvar energično u ruke i da se u najkraćem roku poduzmu sve potrebne mjere radi sprovođenja brze, generalne i planski učinjene akcije u tom predmetu.

Prije završetka ovog izvješća primila je ova velika župa obavjest od područnih vlasti o nova tri upada komunističke bande u pojedinim mjestima i to kako slijedi:

Dne 14. III. t. g. oko 2 sata upala je banda od 40 ljudi u manastir Pakru kotara Daruvar gdje su tražili od tamošnjeg čuvara da im se dade večera. Nakon što su dobili hranu udaljili su se u selo Bijelu gdje su upali u stan upravitelja imanja tog manastira tražeći od njega 5.000 Kuna. Kad novac nisu dobili odnijeli³⁰

Dne 15. III. o. g. napala je jedna banda od 500 odmetnika selo Veliki Bastaji. Napad je izvršen noću oko 2 sata. Provalili su u občinsku zgradu gdje su uzeli iz blagajne 8.830 Kuna a zatim su pošli u poštanski ured od kuda su uzeli 60.418 Kuna. Prije tog su u občini razbili dvije pisaae mašine i sobom odnijeli jedno stražarsko odijelo i cipele. Od mjesnih straža i građanstva oduzeli su ukupno 29 vojničkih pušaka sa oko 600 metaka. Tom prilikom ranjen je u selu ustaša Petrović Franjo i Njemac Pere Ivan. Odmetnici su tom prilikom povelili sobom seljaka Čivić Petra vjerovatno radi

²⁹ Vidi »Zbornik« tom V, knjiga 2, dok. br. 155.

^M U originalu ova rečenica nije dovršena.

toga što su sumnjali da je potonji dostavio vlastima izvješće o komunističkom sastanku u Zalimama³¹. Odmetnici su se poslije počinjenog djela povukli prema Slatinskom kotaru³².

Dana 18. III. o. g. izvršen je napad na lječilište Strmac kraj Nove Gradiške kog su opkolili oko 20 komunista. Kako je međutim lječilište Strmac osigurano domobranskim stražom, domobrani su napad odbili i ako je borba trajala nekoliko sati. Tom prilikom ubijena su tri bandita čiji se identitet nije mogao utvrditi. Kod naše strane bio je ranjen lakše u ruku jedan domobran i isto tako jedna djevojka služavka iz lječilišta. Prije toga banditi su prerezali brzo-glasnu žicu sa Novom Gradiškom tako da se nije mogao na vrijeme prepad javiti ovdašnjim vlastima. Kako je međutim u blizini selo Sumetliva³³ borbu moralo čuti a nitko iz tog sela nije to prijavio vlastima vodi se u tom pravcu istraga te će krivci biti povučeni na odgovornost³⁴.

Predlažući ovo izvješće molim da se po istom najžurnije ureduje kako je napred zamoljeno sa napomenom, da se u predmetu radi samo o slavonskim kotarevima povjerene mi velike župe dok su prilike u bosanskim kotarevima ove velike župe još teže, što je općenito poznato.

Za Dom Spremni!

26. III. 1942

(M. P.)³⁵

Veliki Župan
Uroić Stjepan

³¹ Zailama

³² Ovaj napad su izvršili dijelovi Slavonskog NOP bataljona. Vidi dok. br. 117.

³³ Sumetlica

³⁴ Napad na domobransku stražu lječilišta vršili su dijelovi Slavonskog bataljona. Vidi dok. br. 117.

³⁵ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska, Velika župa Livac-Zapolje, Nova Gradiška.

BR. 158

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE VINODOL I PODGORJE U SENJU
OD 23 OŽUJKA 1942 GOD. O STANJU NA PODRUČJU ŽUPE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA VINODOL I PODGORJE.

V. T. broj: 85/1942.

U Senju, dne 23. ožujka 1942.

Predmet: SENJ-velika župa, nedjeljno
izviešće od 16. do 22. ožujka 1942.

OBĆEM UPRAVNOM POVJERENIKU KOD II. ARMATE
u Sušaku.

Savezno sa okružnicom od 15. siječnja o. g. V. T. broj 14-I-A-1942. čast mi je izvijestiti sljedeće:

ad 1.) Na području župe nema pobune. Javna sigurnost ugrožena od odmetnika, naročito na području obćine Bribir i Ledenice, kotar Novi, obćine Krivi Put, kotar Senj i celog područja kotara Brinje. Pojedina naselja spomenutih obćina drže odmetnici potpunoma u svojoj vlasti i vrše akte iste kao n. pr. popis i preseljavanje stanovništva i rekviziciju hrane i t. d.

ad 2.) Sudeći po napadaju na selo Alan, kotar Senj, koji je izvršen 18. III. 1942., a u kojem su učestvovali grčko-istočnjaci iz Drežnice i Hrvati-komunisti iz okolnih mjesta, nema razdvajanja između istih¹.

ad 3.) Ne opaža se napredak u smjeru smirivanja. Sve češće i žešće akcije odmetnika, kojim se ugrožuje imetak i životi pučanstva, djeluje na psihološko raspoloženje istog. U posljednje vrijeme podržavaju se vesti, nezna se izvor istih, da se odmetnici spremaju na sveobći napad na veća naselja. Takve vesti kao i pripreme savezničke talijanske vojske djeluju teško na raspoloženje naroda.

ad 4.) Sa naše strane najspremnije se poduzimlje sve, da se djelotvorno očituje naša iskrena, korisna i puna suradnja.

ad 5.) Držanje talijanske vojske skroz pasivno. Izuzetak čini napad talijanske vojske i naših oružnika na selo Alan, kotar Senj, koji su držali odmetnici. Tom prilikom poginula su 4 odmetnika bez vlastitih gubitaka.

Odnos prema građanskim vlastima korektan.

¹ Napad na selo Alan izvršila je Ledenička četa, sastavljena od samih Hrvata, kao i dijelovi Prvog bataljona »Marko Trbović« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 121.

ad 6.) Kao pod 1 i 5.

ad 7.) a. Raspoloženje naroda obzirom na prilike dosta dobro. Teži ispadi nezadovoljstva nisu opaženi.

b. Raspoloženje naroda obzirom na suradnju sa talijanskom vojskom nije zadovoljavajuće. Ne poznavajući jezika, trpi od kompliciranosti uredovanja i postupaka pojedinih zapovjednika u manjim mjestima.

c. Neprijateljska promičba u širokim narodnim slojevima ne opaža se, a uspjehom se pobija našim promičbenim sredstvima, kao Zidnim novinama, plakatima, ilustracijama i t. d.

Moli se naslov, da izvoli prednje uzeti na znanje.

Za Dom spremni!

(M. P.)²

Veliki župan:
Potpis nečitak

BR. 159

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 24 OŽUJKA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA
NA TALIJANSKU IZVIDNICU I GRUPU DOMOBRAHA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Z A G R E B

J. S. Broj 2469

U Zagrebu, dne 24. ožujka 1942.

Predmet: Napadaj na talijanske
karabinjere, domobrane i oružnike.

1. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
2. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU

Z a g r e b

Oružnička postaja Mrkopalj sa dopisom Br. 334 od 16. ožujka 1942. javlja:

»Dne 15. ožujka 1942. talijanska posada u jačini od 200 vojnika, 3 častnika i 5 dočastnika preseljavala se iz Mrkoplja u mjesto Delnice.

³ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska, Velika Zupa Vinodol i Podgorje Senj.

Kao izvidnica ovoj trupi izaslato je 8 karabinjera, nekoliko vojnika i 3 brzoglasača. Kada je ovaj istureni odjel došao u šumu zv. »Plana«, na putu između Mrkoplja i Lokava, kotara Delnice, udaljeno od Mrkoplja oko 6 km, susreo se je sa skupinom od 22 naša domobrana i jednim oružnikom. Čim su se naši domobrani susreli sa talijanskim odredom, saopćili su ovome, da su usput primjetili neke naoružane u šumi pokraj puta.

Talijanski karabinjeri i vojnici, odmah su sašli iz saonica i sa naših 6 domobrana i 1 oružnikom pošli u pretraživanje šume. Čim su se udaljili od saonica nekoliko koraka, otvorena je na njih puščana i strojopušćana vatra iz zasjede sa obje strane puta.

Prigodom ovog napadaja pobijeni su svi iz talijanskog odjela, kao i naši domobrani i oružnik, osim 1 karabinjera koji je lahko ranjen i pritajio se da je mrtav i 2 telefonista, koji su teško ranjeni. Konji kod saonica su također ubijeni, a vozar Viktor Jakovac iz Mrkoplja se spasio ležeći u snijegu.

Od našeg ljudstva ovom prigodom poginuli su i to:

Oružnik Jeronim Lokin, domobrani: Ante Jokić, Josip Vučković, Duro Tkalčić, Janko Sović, Anton Maraković i Anton Brozović.

Po učinjenom napadaju, napadači su od ubijenih oduzeli oružje i streljivo, a od karabinjera samokrese i jednu strojnicu, skinuli im cipele, a zatim otišli šumom u smjeru Bitoraja prema Fužinama, kotara Delnice.

Ovaj napadaj učinili su komunisti, koji se po okolnim šumama kriju¹.

Ovom zgodom poginuo je i radnik Albert Vesel, iz Bogova Razdolja, općine Mrkopalj, koji se slučajno tu zatekao.

Za vrijeme ovog napadaja, glavnina talijanske vojske nalazila se u selu Sungeru, udaljeno od mjesta napadaja oko 3 km.

U cilju pronalaska ove bande poduzete su potrebne mjere od strane ove postaje, ali se do sada nisu mogli pronaći.

Po ovome je dostavljeno izvješće Ministar. Hrvatskog Domobranstva i Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.«

Dostavlja se gornje izvješće na znanje.

Zapovjedniku oružničkog krila Ogulin izdana je zapovjed, da u suradnji sa talijanskim vojnim vlastima žurno poduzme potrebne mjere, u cilju pronalaska i uništenja komunističke bande i o ishodu poduzetih mjera dostavi iscrpno izvješće.

Zastupa zapovjednika,
podpukovnik: Mavrić

¹ Ovaj napad izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda, pod komandom narodnog heroja Nikole Cara. Vidi dok. br. 121.

BR. 160

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE ŠIROKA
KULA OD 25 OŽUJKA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
DOMOBRANE, ŽANDARE I SEOSKU MILICIJU KOD MJESTA
LIVADE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA
ŠIROKA KULA

Broj 422

Široka Kula 25. ožujka 1942.

Predmet: Izvješće o napadaju
četnika na našu vojsku dostavlja.

OPĆEM UP. POVJERENSTVU KOD 2. ITALIJANSKE AR-
MATE

Sušak.

Dne 24. ožujka 1942 godine, iz Gospića došla je naša vojska to jest domobrani sa oružnicima i časnicima u jačini od 150 momaka i oko 8 sati krenuli da prodru do mjesta Podlapca, sa domobranima pošla je seoska milicija oko 15 momaka i troje kola koji su vozili mali top i municiju, pa kada je naša vojska došla na mjesto Livade zvane Golubnjače, u blizini sela Jezera, četnička banda otvorila je vatru iz teških i lakih mitraljeza, sa Jezeranskog Vrha, sa vrha Čardačiške¹ i vrha Razbojište, tako da su našu vojsku sa tri strane tukli, spređa, te su sa desne i leve strane, našto je i naša vojska otvorila vatru na napadače i borilise oko 3 sata.

Kada je naša vojska obkoljena sa svih strana bila je prisiljena da se povuče nazad, pa kada se je povlačila isto je dočekana sa leve strane mjesta Lisine po četničkoj bandi koja je dolazila iz Cukovca ali u isti mah stigli su oružnici iz Š. Kule i Vukave, i zadržavali vatru dok se naša vojska nije povukla do mjesta Š. Kule.

Prigodom borbe na našoj strani ranjen je 1 častnik, 1 dočastnik, 5 momaka, a nestalo je 6 momaka vojnika i 6 civila milicije za koje se nezna, šta je sa istima bilo, a kod bandita nepoznati uspjeh.

U borbi sa četničko-komunist. bandama 1 naš mali top ostao je sa nekoliko kištra¹ naboja, 3 puške milicije kojima je ova po-

¹ Cardačište

^s Sanduka

staja izdala, a od pušaka vojnika koji se nisu povratili nepoznat je broj manjka i 3 para konja na mjestu je izginulo koji su materijal vozili sa vojskom³.

Gore pomenuti ranjenici odmah su prevezeni sa kamijonom u Gospić radi pružanja lekarske pomoći.

Prednje se dostavlja s molbom na mjerodavnost.

Zapovjednik vodnik.
Sal. Salihavić

BR. 161

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA LIČKE ORUŽNIČKE UDARNE
BOJNE OD 25 OŽUJKA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
PUTU ZA PODLAPAC

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

L I Č K A

ORUŽNIČKA UDARNA BOJNA

Broj 1 Taj.

U Gospiću, dne 25. ožujka 1942.

Predmet: Akcija bojne radi
veze sa oruž. postajom Pod-
lapac.

OBČEM UPRAVNOM POVJERENIČTVU

KOD V. TALIJANSKE ARMATE

SUŠAK

ZAPOVJEDNIČTVU 2. PJEŠ. DIVIZIJE

BIHAČ

ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽ. KRILA

GOSPIĆ

VELIKOJ ZUPI GACKA I LIKA

GOSPIĆ

Savezno traženju Velike Zupe Gacke i Like T. Broj 282/42. od 23. ožujka 1942. godine i odobrenju talijanskih vojnih vlasti u Gospiću preduzeta je 24. o. mj. akcija od strane naših snaga u cilju uspostave veze sa mjestom Podlapac, odnošenja tamošnjim mještanima i oružnicima životnih potreba, odnošenja profilaktičkih sredstava za spriječavanje zaraze — svraba, potrebnog streljiva te pružanja potrebne pomoći tamošnjoj oružničkoj posadi.

³ Ovaj napad izvršili su dijelovi Prvog bataljona Prvog ličkog odreda »Velebit«.

U cilju ovoga uputio sam 24. ožujka 1942. godine još u toku noći samovozima talijanske vojne vlasti 1. sat ove bojne sa pojačanjem od strojnog sata sa 1 sklopom te 50 momaka oružničkih novaka oružničkog krila Gospić.

Momčadi: Cjelokupna naša snaga iznosila je i to:

1. sat ove bojne 90 momaka sa jednim častnikom,

4. sat ove bojne 15 momaka sa strojnicom i jednim častnikom,

Iz naučnog odjela oružničkih novaka 50 momaka, 2 dočastnika-obučavatelja i 1 častnik.

Oružje: 1 strojnica, 9 strojnih pušaka i 150 pušaka, te 90 obram. bombi.

Svega častnika 3, dočastnika i momaka 157,

Cijela ova snaga upućena je pod zapovjedništvom pješačkog satnika Ivana Vilhara, na službi pri Velikoj Župi Gacka i Lika u Gospiću.

Sat polazka bio je iz domobranske vojarne u Gospiću u 3 sata ujutro pomenutog dana, pravcem Gospić—Lički Osik—Široka Kula, talijanskim samovozima, a odavlen u zoru pješice Stirčić—Kneževića stan—Gunjeve Drage—južno od Jezeranskog Vrha—Cankovi stanovi—Brezov Dol—k. 832—Jagodnje (selo)—Podlapac. (Sekcija jugosl. izdanje razmjera 1 : 100000—Gospić.)

Označenog dana u 4 sata osobno sam izdao gore navedeni zadatak i u tančine usmene upute u Širokoj Kuli; prekontrolirao sam raspored sa svima djelovima razvidanja i osiguranja i ispratio ih iza Široke Kule do južno od k. 663.

Prema izvještaju zapovjednika satnika Vilhara, kao i izvještaju zapovjednika izvidnice poručnika Ognjanovca cijelo kretanje, rad i ishod istoga rada bio je sljedeći:

Kad je kolona stigla sa svojim prvim razvidničkim djelovima do k. 845 i 936 (njezin zapadni vrh kod slova J od Jezeranski) dobivena je slabija paljba iz pušaka sa napomenutih kota. Razvidnica je ovu vatru odgovorom iz strojne puške nadvladala i nastavila pod zaštitom vatre pokret predviđajući da će sa ovim neprijateljskim snagama lijevokrilna ophodnja lako obračunati. Kad je glavina prošla oko 200 m. unapried dobila je sa istoga vrha sad ona vatru, ali ovo je bilo iz 2 strojnice koje su prvenstveno gađale konje kod naše strojnice i pribor ove kao i životne potrebe, koje su se kretale s kolima. Ove neprijateljske strojnice bile su na razdaljenosti jedna od druge na oko 50 metara. Toga momenta naša glavina kretala se u raztegnutoj koloni i izvan puta tako, da je bilo dovoljno obrt na lijevu stranu i da se već dobije potreban položaj i zaklon u pravcu banditski strojnica. Posluga naše strojnice pristupila je pod zaštitom naše vatre djelovanju naše strojnice s uspjehom, jer je neprijatelja ušutila. Ovoga momenta dobili smo ponova vatru ali sad od-treće banditske strojnice sa Jezeranskog vrha k.

936 t. j. ovim smo dobili bočnu vatru, ova strojnička vatra je pojačavana i banditskom puščanom vatrom sa k. 843 t. j. ovim smo dobili vatru sa leđa. Ovaj okršaj je počeo u 10.27 sati. Naša strojnica sada kada je trebala da pokaže najveći uspjeh za nas, odkazala je jer je u istoj nastao zastoj, posluga ove i ako pod jakom neprijateljskom strojničkom vatrom, nije mogla uz najveće požrtvovanje odkloniti pogriješku pogotovo, kada se uzme u obzir da je baš tu u samoj blizini ove strojnice ranjeno više naših momaka, a među inima i lično zapovjednik satnik g. Vilhar. Ovim smo momentom utvrdili da smo sa svih strana napadnuti, a naša strojnica z griješkom, od neprijateljskog pogodka po svim izgledima od lakog topa-granate sa banditske strane.

Zapriega — konji za prijenos strojnice i hrane također su obasuti vatrom i pobijeni prije nego su se mogli ispregnuti. Ovako stvorenom situacijom zapovjednik i ako ranjen, donio je odluku da cijele naše snage još na vrijeme povuče prema Širokoj Kuli, jer je primjećeno da se iz okolnih sela u masama četničko-komunističke bande prikupljaju radi opkoljavanja. Zadržavanjem vatre vršeni su pokreti u skokovima odstupanja, koje je vršeno pod najžešćom neprijateljskom strojopuščanom, puščanom i topovskom neuređenom vatrom. Pokvarena strojnica rastavljena je od strane naših momaka strojničara i u djelovima vraćena u Široku Kulu.

Cijela kolona sa svim naoružanjem vratila se je u vrlo dobrom redu u Široku Kulu i ako je na cijelom putu dobivala i frontalnu, bočnu i leđnu vatru uslijed čega su pokreti vršeni većinom pužanjem i kratkim skokovima, pa zahvaljujući prisebnosti i najzadnjega momka ova akcija je prošla bez većih gubitaka. Kolona se je vratila u Kulu oko 17 sati.

Gubitci su sljedeći:

Oružnička bojna: 1 sat đak narednik Jerko Došen ranjen lakše iznad koljena, domobran Jure Vukušić strojničkom vatrom od 3 taneta lakše u bedru.

4 strojnički sat: prič. domob. Ivan Lulić lakše u lijevu ruku i teže u desnu šaku prilikom djelovanja iz strojnice, prič. domb. Milan Sertić lakše kroz u desnu bedru i prič. domobran Marko Frković lakše u glavu od rasprsnutog zrna.

Iz odjela oružničkih novaka Gospić: domobran novak Ilija Pleša i Drago Kelava su lakše ranjeni, prvi u vrat, a drugi iznad lijevog koljena.

Od građana koji su saradivali u ovoj akciji kao tjeraoci kola i konja, te onih koji su bili vodiči puta, odnosno pomoćni oružnici, ranjen je jedan u ruku lakše prilikom isprezanja konja.

Nestali i do danas nisu se povratili:

Oružnička bojna: 1 sat pričuvni domobrani Martin Tomljenović i Ivan Devčić, a iz 4 sata pričuvni domobran Marko Frković, Ivan Alić i Ivan Babić.

Iz naučnog odjela Gospić:

Obučavatelj vodnik Nikola Pavlović, zamjenik zapovjednika oružničke postaje Podlapac oružnik Mijat Starčević i 2 domobrana rodnom iz Podlapca, koji su išli sa ovom kolonom kući na dopust.

Za sve ove nestale postoji mogućnost da su se probili u Podlapac, a prema prikupljenim podacima od onih koji su ih vidili i slušali njihove namjere.

Gubitci u oružju, streljivu i tvorivu:

Istrošeno: Streljiva za puške, strojopuške i strojnicu iz:

Oružničke bojne	10.000 naboja
Naučni odjel oružničkog krila	2.015
Bomba iz oružničke bojne	20 komada
Naučni odjel oruž. krila	
Zavoja za rane:	
Oružnička bojna	8 komada
Naučni odjel oružničkog krila	18

kao i sve ono što su odnijeli sa sobom naprijed pomenuti za čiju se sudbinu nezna¹.

Neprijateljske snage po svim izgledima i podacima, bile su sljedeće:

1 top, koji je izbacio nekoliko granata sa slabim rezultatima,
4 strojnice,
4—5 strojnih pušaka, te oko 4—500 pušaka.

Sva oruđa bila su fortifikacijski jako dobro maskirana i utvrđena, a strojnice su imale ubilježen i upucani prostor koji je bio praznom slamnjačom na grmu i sa dvije bijele košulje omeđen i u kom prostoru je bilo najviše naših ranjenih.

Vatra neprijateljska je uređena, ali izgleda da je slabi uspjeh u tome što su naši koristili svaki zaklon i odgovarali vatrom.

Sami talijanski zapovjednici tvrde, da je na tome predjelu razoružana u siječnju jedna talijanska bojna o čemu postoji izvješće od mjerodavnih.

Zaključak:

Da bi naše snage u buduće imale uspjeha bilo bi potrebno djelovati kod mjerodavnih, sljedeće:

Jedan vod ili bitnicu brdskih topova ili bacače mina. Jedan do dva zrakoplova sa bazom u Gospiću.

Sredstva za održavanje međusobne veze.

Samovoza za brzo prebacivanje trupa i obskrbu, kao i barem dva tenka.

¹ Napad na bojnu vršili su dijelovi bataljona »Ognjen Priča« i dijelovi Prvog ličkog odreda »Velebit«.

I pored toga što zadatak nije izvršen, t. j. naše snage nisu uspjele se prebaciti u Podlapac, ipak uspjeh je već i u tome, da su naše snage i ako brojčano slabe ipak uspjele probiti se 8 km. najopasnijeg zemljišta i sa vrlo malim gubitcima, pa smo tu dobili u moralnom pogledu pred saveznicima i pred našim stanovništvom, a k tomu ovo je ujedno bila i jedna škola ako za nikoga drugoga, a ono za onih 50 novaka iz naučnog odjela oružničkog krila u Gospiću, koji su ovim preživjeli vatreno krštenje.

(M. P.)

Zapovjednik:
(Milinković)
satnik

BR. 162

IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U KRALJEVICI OD 27
OŽUJKA 1942 GOD. O OŠTEĆENJU PRUGE ZLOBIN—DRIVENIK
I NAPADU NA TALIJANSKU STRAŽU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — KOTARSKA OBLAST
U KRALJEVICI

Broj 351 Prs.-1942.

Predmet: Zlobin—Drivenik želj. pruga
podmetnuće eksploziva.

Kraljevica, dne 27. ožujka 1942.

OBĆE UPRAVNOM POVJERENIČTVU NEZAVISNE DRŽAVE
HRVATSKE

KOD DRUGE ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

S u š a k

Dana 24. ožujka 1942. u 20 sati na željezničkoj pruzi Zlobin—Drivenik podmetnut je eksploziv, koji je pod teretnim vlakom br. 321 oko 20.10 eksplodirao tako, da je pruga u duljini od 60 metara oštećena i lokomotiva oštećena sa tračnica iskočila.

Ovaj eksploziv je podmetnut u neposrednoj blizini na 120 metara od talijanske straže.

Kad je nastala eksplozija, komunisti su bacili jednu bijelu i jednu crvenu raketu i iz strojnice pucali na talijansku stražu. Borba je trajala oko pola sata, a prilikom ove borbe lakše je ranjen jedan talijanski vojnik u desnu ruku. Drugih žrtava nije bilo¹.

¹ Ovu diverziju i napad na talijansku stražu izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

Prema izjavi vojnika talijanske straže, komunista je bilo jedna
oveća grupa (80—100), svi naoružani sa puškama i strojnicama.

Saobraćaj je uspostavljen 25. o. mj. u 17 sati.

Ovaj izvještaj predlaže se Naslovu s molbom na znanje.

(M. P.)²

Prepis izvješća predložen:

- | | |
|---|--|
| 1. Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost u Zagrebu. | Za Dom spremni!
Kotarski predstojnik: |
| 2. Velikoj župi Vinodol i Podgorje
u Senju | Potpis nečitak |

BR. 163

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE GLINA OD 31 OŽUJKA 1942
GOD. O ZAROBLJAVANJU DOMOBRANSKE STRAŽE NA ŽE-
LJEZNIČKOJ STANICI MAJA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB
J. S. Broj 2996

U Zagrebu, dne 13. travnja 1942.

Predmet: Napadaj bandita
na domobransku stražu na
želj. mostu i želj. posta-
ju u Maji.

1. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
2. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU

Z a g r e b

Oružnička postaja Glina dopisom Br. 326. od 31. ožujka 1942.
javlja:

»Noću 29/30. ožujka 1942. oko 0.30 sati, jedna grupa oko četiri
do pet stotina bandita sa vatrenim oružjem, napala je na domo-
bransku stražu na željezničkom mostu preko rijeke Maja, 2 km.
jugoistočno od Gline, i na domobransku stražu na želj. postaji Maja.

Zgradu želj. postaje i jednu kuću u neposrednoj blizini želj.
postaje, banditi su zapalili, koje su do temelja izgorjele.

Domobranska straža kod oba objekta dala je jaki otpor ban-
ditima vatrenim oružjem, ali kako je broj bandita bio mnogo veći,

² Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska, Kotarska Oblast
u Kraljevici.

to je istima uspjelo zarobiti jednog časnika i 26 domobrana, te 27 pušaka i jednu strojnicu¹.

Nakon dulje borbe banditi su sa zarobljenim domobranima, povukli se u pravcu sela Buzeta i Obljaja. Za sudbinu zarobljenog časnika i domobrana se nezna.

Prilikom ove borbe sa naše strane poginuo je jedan domobran, a sa protivne strane nije poznato.

Za banditima se traga.«

Prednje izvješće dostavljam time, da sam izdao zapovjed krilu Petrinja, da žurno preduzme opsežne mjere za hvatanje ili uništenje četničko-komunističke bande.

Zapovjednik podpukovnik
(Duffek)
Duffek

BR. 164

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE MODRUŠ U OGULINU OD 31 OŽUJKA
1942 GOD. O DEJSTVU PARTIZANSKIH JEDINICA I STANJU
NA PODRUČJU ŽUPE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA MODRUŠ U OGULINU

Broj: taj. 463/1942.

Ogulin, dne 31. ožujka 1942.

Predmet: Nedjeljni izvještaj Velike župe
Modruš za vrijeme od 22. III. do
28. III. 1942.

Na broj: V. T. 14 I. A. od 15. I. 1942.

- | | |
|---|-------------|
| 1.) Ministarstvu unutarnjih poslova
Tajništvo ministra | Z a g r e b |
| 2.) Ministarstvu vanjskih poslova | Z a g r e b |
| 3.) Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost | Z a g r e b |
| 4.) Obće upravnom povjereničtvu
kod II. armate tal. vojske | S u š a k |

Savezno okružnici ministarstva unutarnjih poslova, tajništvo ministra od 15. I. 1942. broj i predmet gornji podnosim slijedeći izvještaj.

¹ Napad su izvršili partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Napad je izvršen u dogovoru sa Jožom Kovačićem, koji je tada bio domobranski oficir a održavao stalno vezu s partizanima.

Ovdašnjim temeljnim izvještajem broj Taj. 101 od 31 siječnja 1942. i izvještajem od 1. ožujka broj Taj. 284 data je ocjena cjelokupne političke situacije na području ove župe. Prilike od toga vremena pa na ovamo nisu krenule na bolje. Izvjesna predviđanja, koja su na prvi pogled mogla izgledati kao pretjerana u svrhu stvaranja »štimuma« nažalost ubrzo su se pokazala kao podpuno izpravna i nimalo pretjerana. Naprotiv! prije bi se moglo reći, da su ovdašnja predviđanja bila čak i prilično skromna, jer događaji koji po tom slijedili nadmašuju sva očekivanja i predviđanja.

Komunističko partizanski odredi i dalje imaju inicijativu u svojim rukama, a time i sve prednosti napadača kako one moralne a tako isto i vojničke. Naše oružane snage, oružništvo i domobranstvo u borbi sa komunističko partizanskim odredima ne pokazuju, najblaže rečeno, dovoljno uspjeha. Slučajevi ako ne otvorene predaje a ono svakako pomanjkanja vojničke stege, ponosa i samoprijedora na dnevnom su redu. Talijanske oružane snage povlače se iz iole ugroženijih krajeva i mjesta, opravdavajući to bilo prometnim poteškoćama za uredno obskrbljivanje trupa, bilo nedovoljnim brojem ljudstva. Od 7. rujna 1941. godine kojeg su dana talijanske oružane snage preuzele dužnost »obdržavanja javnog mira, reda i poredka u t. zv. Obalnom pojasu« one su izpraznile Brod na Kupi, Kupjak, Mrkopalj, Sunger (kotar Delnice), Jasenak, Drežnica, Musulinski Potok i Modruš (kotar Ogulin), Severin na Kupi, Ravna Gora (kotar Vrbovsko) a u ostalim mjestima, koje Talijani nisu izpraznili (a to su sjedišta kotarskih oblasti i mjesta koja leže na željezničkoj pruzi) talijanske trupe se povlače u najstrožiji centar, utvrđuju se, zaokružuju se bodljikavom žicom, i jednom riječju preduzimaju pripremne radnje ali ne za napad, za toliko očekivano čišćenje i konačno pacificiranje ovih krajeva, nego za obranu.

Takvo držanje talijanskih oružanih snaga unosi nemir i nespokojstvo u širokim narodnim slojevima u vrlo visokom stupnju. Tu nemoć talijanskih i naših oružanih snaga pučanstvo dobro uočava, posebno pak ono seosko, te je primorano silom prilika, da se prilagođuje, da pravi kompromise koji su često u vrlo oštroj suprotnosti sa postojećim zakonskim propisima (da sudjeluje na komunističkim sastancima, predavanjima i slično, na primjer). —

Uzimajući ovdašnje napred navedene izvještaje kao temelj i za ovo izvješće, — današnjim izvješćem će se iznijeti samo novi momenti, nova zapažanja i nadopune.

I.) Da li ima pobune na području župe?

Izvjesna područja ove župe uopće nisu nadzirana po našim ili talijanskim oružanim snagama. Po jednoj procjeni koja ne reflektira na apsolutnu točnost, jedna trećina ove župe nalazi se pod nadzorom komunističko partizanskih odreda, a mnoga druga ma-

nja mjesta po šumskim obroncima i zaselci prepušteni su sami sebi i čine neku vrstu »ničije zemlje«. U posljednja tri do četiri mjeseca naše i talijanske oružane snage nisu zabilježile ni jedan uspjeh spomena vrijedan. U drugoj polovici mjeseca ožujka komunisti su naprotiv zabilježili nekoliko značajnih uspjeha. 19. ožujka jedan komunističko partizanski odred osvojio je mjesto i općinu Mrkopalj (kotar Delnice) a nekoliko dana kasnije mjesto i općinu Ravna Gora. Ovaj uspjeh povećan je još i zauzimanjem mjesta Kupjaka i Divjaka općine Skrad, kotar Delnice. Talijanske trupe ispraznile su Mrkopalj i Ravnu Goru 15. ožujka, a naša oružnička posada u Mrkoplju u jačini od nekih 40 momaka svladana je, razoružana po komunistima i upućena u zarobljenički logor u Jasenak, a oružnička posada u Ravnoj Gori se je također povukla bez borbe¹.

II.) Da li postoji razdvajanje između vođa pobunjenika i grko-istočnog življa?

Većina pobunjenika je grko istočne vjere. Međutim u posljednje vrijeme, naročito na području Gorskog Kotara djeluju jake skupine komunističko partizanskih odreda sastavljene gotovo isključivo od Hrvata. Neko izrazitije razdvajanje između vođa pobunjenika i grkoistočnog življa (koje je ostalo kod svojih kuća) nije primjećeno, mada (baš posljednjih dana) ima znakova, koji bi govorili u prilog te teze. Ugledniji seljaci nekih srbskih sela izjavili su svoju spremnost, da surađuju sa našim vlastima a protiv komunista.

Podpisani će u duhu primljenih uputa nastojati, da ovo raspoloženje grko-istočnjaka što obilnije iskoristi.

III.) Kako se razvija rad na smirivanju i sa kakvim uspjehom?

Rad na smirivanju i pacifikaciji ovih krajeva ne samo da (do sada upotrebljenim sredstvima) nije imao uspjeha, nego, kako to posljednji događaji nesumnjivo pokazuju, komunističko partizanski odredi bilježe dnevne uspjehe, oni iz dana u dan postaju sve jači i djeluju ofanzivno, a naše oružane snage i talijanske trupe u najboljem slučaju sposobne su da odbiju napad.

Prema tome na gornje pitanje moglo bi se ukratko odgovoriti ovo: do sada upotrebljena sredstva za smirivanje ovih krajeva su potpuno nedovoljna, a uspjesi vrlo nezadovoljavajući.

IV.) Kako se razvija suradnja naših građanskih vlasti sa zapovjedništvom talijanske vojske?

Stanje u tom pogledu ostaje potpuno nepromjenjeno od ovdašnjeg izvještaja broj Taj. 101 od 31. siječnja 1942. godine. Ipak, sa

¹ Mrkopalj i Ravnu Goru oslobodili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 113 i 121.

zadovoljstvom primjećujem, da se talijanske oružane snage naročito blagonaklono odnose prema Ustaškoj mladeži. Prema Ustaškoj mladeži talijanske vojničke vlasti su naglašeno pažljive, susretljive u stupnju koji se samo poželiti može. Mjestni zapovjednici pokazuju izvanredno živ interes za rad i napredak Ustaške mladeži, pokazujući joj sasvim otvoreno sve svoje simpatije.

V.) Kako se drže talijanske vojne vlasti prema pobunjenicima, a kako prema našim građanskim i vojnim vlastima?

Držanje talijanskih oružanih snaga prema našim građanskim i vojnim vlastima nije određeno i osjeća se pomanjkanje nekog plana. Sve je prepušteno pojedinim vojničkim zapovjednicima i od stava tih vojničkih zapovjednika ovisi da li će »suradnja« između naših vlasti i talijanskih oružanih snaga biti u većem ili manjem stupnju — ako ne srdačna — a ono barem podnošljiva. Bilo bi krivo misliti, da talijanske oružane snage zauzimaju blagonaklono držanje prema pobunjenicima, premda je bilo izvjestnih znakova prije 7. rujna 1941. god. koji su upućivali na mišljenje, da držanje talijanskih oružanih snaga prema pobunjenicima, naročito prema četničkim postrojbama, nije baš osobito neprijateljsko. Poslije 7. rujna 1941. stav talijanskih oružanih snaga je otvoreno protu pobunjenički. h

Međutim bit će od interesa na ovom mjestu napomenuti, da je držanje talijanskih oružanih snaga prema mjestnom grko-istočnom življu vrlo blagonaklono² Grko istočnjaci su prema Talijanima vrlo srdačni, susretljivi tako da su stekli mnogo simpatije kod talijanskih častnika, što ovi to i ne kriju. Primjećeno je, da su se u drugoj polovici ožujka održale dvije katoličke mise u grko-istočnoj crkvi u Plaškom. Misu je služio talijanski vojni svećenik, a na istu su bili pozvani i tamošnji Srbi, koji su se tom pozivu rado odazvali. Talijanski svećenik je tom prilikom održao govor kojim je naglasio potrebu suradnje Srba sa talijanskim vojnim vlastima i apelirao na Srbe da ne ubijaju talijanske vojnike, te naročito naglasio da je Talijanima svejedno što se tiče narodnosti i vjerske pripadnosti pojedinaca. Ovakovi i slični slučajevi u ovom tako osjetljivom pitanju svakako da su vrlo značajni. — Kao daljni primjer za ilustraciju stava talijanskih oružanih snaga prema našim građanskim i vojnim vlastima neka posluži i slijedeći primjer. Obćinsko poglavarstvo u Hrvatskim Moravicama- pozvalo je temeljem zapovjedi domobranskog popunidbenog zapovjedništva Karlovac 165 pričuvnika grko-istočne vjere na vojnu vježbu time, da će isti umjesto službe u vojsci biti upućeni u Njemačku na rad u tvornicama ratnog materijala. Ovi grko-istočnjaci zatražili su uputu od zapovjednika Presidio militare u Vrbovskom da li da se odazovu ovom pozivu, našto im je zapovjed-

² Srpske Moravice

nik pukovnik Romani saobćio, da se ne moraju odazvati ovom pozivu ako neće. Rečeni zapovjednik je u tom pogledu i osobno posredovao kod obćinskog poglavarstva u Hrv. Moravicama a tako isto uputio je i službeni spis kojim se poziva obćinsko poglavarstvo, da ne smije praviti nikakove presije na grko-istočnjake u pogledu odaziva na vojnu vježbu odnosno odlazka na rad u Njemačku.

VI.) Kakva je uobće javna sigurnost našeg življa na području župe i što su poduzele talij. vojne vlasti u tom pogledu?

Kao što je u uvodu ovog izvješća rečeno, Talijani se povlače iz ugroženijih krajeva a stanovništvo u tim krajevima je potpuno ostavljeno na milost komunističko-partizanskih odreda.

VII.) Kakvo je raspoloženje našeg naroda?

Osim onoga što je rečeno u ovoj stvari i ovdašnjem temeljnom izvještaju broj Taj. 101 od 31. siječnja 1942., nadodati je, da je moral našeg življa u posljednje vrijeme, uslied poznatih događaja (zauzeće Ravne Gore, Sungera, Mrkoplja, Sušice, Kupjaka i t. d. i povlačenje Talijana u strogi centar u ostalim mjestima) jako opao i da je zavladała izvjestna apatija prema našem današnjem suvremenom političkom zbivnju.

VIII.) Možebitnosti.

Obnavlja se priedlog ove župe u pogledu davanja jednog posebnog dodatka kotarskim predstojnicima a i ostalom upravnom činovničtvu u području Obalnog pojasa, a iz razloga u ovdašnjem izvješću broj Taj. 101 od 31. siječnja 1942. godine navedenih.

ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)³

VELIKI ŽUPAN:
Jurica Marković

³ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska, Velika Zupa Modruš, Ogulin.

BR. 165

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA
U SISKU O BORBAMA I AKCIJAMA OD 6 DO 31 OŽUJKA
1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Br. 2990 Taj.

U Sisku, dne 7/IV. 1942

Predmet: Doglasno izvješće
za drugu povonu¹ mjeseca
ožujka 1942.

- 1). MINDOM. GLST. OČEV. ODJEL.
- 2). ZAPOVJED. II. i III DS.
- 3). VRHOV. ORUZ. ZAPOVJEDNIČTVU. SASTAVAK.

Na temelju Zapoviedi Mindoma — Glst. — Očevidni odjel — Očev. Br. 4164/Tajno od 11. studenog 1941 dostavljam doglasno izvješće za drugu polovinu mjeseca ožujka sastavljeno na temelju prikupljenih podataka u sljedećem:

I. OBCA UNUTARNJA SITUACIJA

1) RASPOLOŽENJE NARODA.

HRVATI; u predielu sjeverno od Save u kojem nema pobunjeničke djelatnosti narod je dobro raspoložen i odan sadanjem poretku, suradjuje sa vlastima i očekuje da će se prilike ubrzo srediti.

Pojava komunista u okolici Kalnika i Bilo Gore uniela je izvjesnu uznemirenost u pučanstvu, te se narod boji da se pobunjenička djelatnost ne prenese iz Bosne i u ove do sada mirne krajeve.

Raspoloženje naroda južno od Save, a u predielu gdje su poduzete akcije čišćenja popravilo se je, jer je uspješnim akcijama naših snaga donekle zaštićeno od terora odmetnika, te živi u nadi da će se akcije uspješno nastaviti i tako postepeno likvidirati sa odmetnicima.

Sa poduzetom akcijom čišćenja sjedne strane porasla je i odmetnička djelatnosat s druge strane, pa se kod hrvatskog živilja

¹ Polovicu

izloženog udarcima odmetnika zapaža izvjesna klonulost, malodušnost i zabrinutost zbog žrtava koje padaju u borbama bez naročitog uspjeha.

Raspoloženje naroda u Kninskom području 2. oružničke pukovnije u osjetnom je opadanju, a nezadovoljstvo naroda svakim danom raste.

Glavni razlozi ovome nezadovoljstvu jeste glad i slaba organizacija prehrane, osobna i imovna nesigurnost zbog djelatnosti odmetnika, neizvjesnost za budućnost, jer i dalje kruže verzije, da će se ovi krajevi pripojiti Italiji, te konačno slabo i skoro neprijateljsko držanje Talijana prema našem svijetu.

Naše vlasti gdje i postoje slabog su autoriteta, pa narod svu krivicu za teške i očajne prilike prehrane baca na slab rad naših vlasti.

Izgleda kao da talijanske vlasti podupiru slabljenje autoriteta naših vlasti i stvore nepovjerenje naroda prema vlastima, mješajući se u sve poslove unutarnje uprave, a ostajući prema odmetnicima više ili manje indiferentni.

Tako su grkoistočnjaci 'gdje su u većini postali gospodari situacije, a u Drvaru i Grahovu naših vlasti uopće nema.

U učestalom pozivanju pričuvnika narod vidi pripremanje za mobilizaciju, pa je zbog toga ogorčen, jer u tome vidi produženje rata i gladi, te strahuje da će mu porodica ostati bez zaštite, a polja neobrađena.

To ima za posljedicu slab odziv pričuvnika, a može se očekivati da će u proljeće odziv biti još slabiji.

GRKOISTOČNJACI:

Onaj dio ovoga pučanstva, koji je ostao kod svojih kuća prividno je miran, ali simpatizira sa pobunjenicima, gdje održava sa istima i tajne veze i pomaže ih.

Ovo pučanstvo sklono je da prihvati sve vesti odmetničke promičbe i da ih dalje širi, a isto je tako sklono, da pože- svaku anti-državnu skupinu bez obzira kakve je orijentacije — slučaj podupiranja komunističke bande pritjerane iz Kalnika.

U kotaru Glina u rejonu Cremušnjica—Golinja—Bučica (s. z. od Gline) primjećeno je jače odmetanje grkoistočnog pučanstva u šume, vjerovatno u odmetnički logor kod Kirina, a pod pritiskom odmetnika.

ZIDOVI:

Oni koji se nalaze na području ovoga Sboru žive povučeno i pokorni su.

" Pomaže

Ne ispoljavaju se javno, niti se osjeća kakva djelatnost sa njihove strane, ali je više nego vjerovatno, da su potajno neprijateljski raspoloženi prema našoj državi i uobće poretku koji se stvara u Europi.

MANJINE;

Lojalne su i ne osjeća se naročita djelatnost sa njihove strane.

U M. Gradusi (j. z. od Sunje) naseljeni su Slovenci vjerovatno pod pritiskom i od straha odmetnika zagovarali prilikom jedne akcije čišćenja tamošnje stanovništvo, hrane stoku odbjeglih i slično.

2. ČETNIČKA AKCIJA I PREDUZETE PROTIVMJERE.

Djelatnost pobunjenika i dalje je vrlo jaka, a sa poboljšanjem vremena ona se je i pojačala. Naročito je djelatna grupa Šamarica,³ sa koje se spuštaju odmetničke skupine u pravcu Sunje, Petrinje i Gline, gdje svoju djelatnost ispoljavaju u rušenju i napadajima na ž. objekte, domobranske posade, ophodnje i straže, te naoružanu miliciju po selima, kojom prilikom teže da dodju do streljiva i oružja.

Ovim prilikama šire komunističke letke, kojima pozivaju pričuvnike da se ne odazivaju pozivima u vojsku zastrašujući ih da se vrši mobilizacija hrv. snaga, a Hrvatska navodno da je obavezna dati za istočni front 300.000 vojnika.

Preduzetim akcijama čišćenja utvrđeno je, da su se skupine odmetnika sa Šamarice spuštale sve do Petrinje, gdje je u Kotar Šumi⁴ pronadjeno 'jedno zatvoreno poljsko utvrđenje i logor sa malim kućicama spremljenim za noćenje.

Ovom poduzetom akcijom čišćenja odmetnici su većinom opet potisnuti u pravcu Šamarice.

Medju četnicima i komunistima sve jasnije se ocrtava razdor do kojeg je došlo vjerovatno zbog podieljenosti mišljenja o daljnjem načinu vođenja borbe. Zbog toga je medju njima došlo i do otvorenih sukoba i borbi, uhićenja i streljanja medju njima u pojedinim kotarevima.

U promičbenom komunističkom materijalu otvoreno se izlaže ideološka nesuglasica sa četnicima, te ih smatraju svojim protivnicima i izdajicama.

U pogledu rasporeda i grupiranja četničko-pobunjeničkih snaga dopunjuje se ranije izvješće u sljedećem:

Prema pronadjenim letcima i broju naredbe (Br. 2 od 12. II. 42. i Br. 9. od 17. II. 42.) može se zaključiti da su u rejonu Petrove Gore formirani I. i II. Kordunski partizanski odredi.⁵

³ Odnosi se na partizane Banijskog NOP odreda.

⁴ Kotarskoj šumi

⁵ Vidi dok. br. 45.

II. odred bi imao 3 bataljona, a 3. bataljon (Stjepana Milašinčića) — zapovjednik Ivo Vladić, politički komesar V. Katić i B. Latas — sa rejonom djelovanja vjerovatno južna zona Petrove Gore (Cazin).⁶

Od grupe Šamarice spuštaju se pojedine skupine odmetnika u predio prema Sunji — Petrinji i Glini, pa su u cilju njihovog suzbijanja poduzete pojedine akcije čišćenja u tome rejonu.

Zapažena su prikupljanja odmetnika u selima Jošanica, Mačkovo Selo (16 km od Petrinje) i Bijelim Vodama (10 km. j. i. od Gline).⁷

Odmetničke snage u okolici Ogulina postaju sve jače i aktivnije, tako su do sada zauzeli sela Mrkopalj, Kupijak, Ravna Gora, Sušice, Divijake i Vučnik, a ugrožavaju sela Br. Moravice, Hrv. Moravice, Vrbovsko, Gomirje i Severin.⁸

U odmetničkim snagama kod Korenice nastao je razdor i pobune između četnika i komunista, pa je streljano 10 četnika, koji su odbili učestvovanje u napadu na Korenicu. U ovome rejonu odmetnici vrše novačenja mladića, te vrše vježbanja kod Debelog Brda između Korenice i Lapca.

Kod ove grupe zapaža se tendencija spajanja sa grupom Korenica—Kordunski Leskovac, pa se u tom cilju sprema napad na Korenicu, Prijeboj i Ličko Petrovo Selo. Ugroženost ovih mjesta je u toliko pojačana, što su se talijanske posade povukle iz ovih mjesta.⁹

Kod skupine Kordunski Leskovac zapažena su skupljanja kod Močila (s. z. od Rakovice) a isto tako i ovdje je zapažen razdor između četnika i komunista, što se ispoljavalo željom četničkog vodje iz Kordunskog Leskovca—Drakulić — o pregovaranju sa našim vlastima, odnosno njegovom predajom na dan 5. IV. t. g.

Kod II. Krajiškog odreda grupe Kozare doznato je od jednog zarobljenika, da četom u Zuljevici zapovjeda neki Kukavica Gojko, zamjenik Kalenić Mirko. Četom u Kuljanima zapovjeda Stojaković Veljko, a njegov zamjenik da je u D. Vodićevu neki Filipović.

Cete se navodno sastoje od oko 80—90 partizana, u svakoj četi nalazi se po 3 ili više strojnica, a četa je podijeljena na desetine jačine od po 10 partizana sa jednim desetarom i po jednu stroj opušku.

⁶ Branko Latas bio je politički komesar Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda, a narodni heroj Ivo Rukavina (Ivo Vladić) i Vladimir Bakarić (V. Katić) bili su komandant i politički komesar Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske.

⁷ Odnosi se na Prvi i Treći bataljon Banijskog NOP odreda.

⁸ Na ovom terenu djelovale su jedinice Primorsko-goranskog NOP odreda. (Vidi dok. br. 121.)

⁹ U borbama oko Korenice uzele su učešća skoro sve jedinice iz Grupe NOP odreda za Liku. Ni prije ni poslije napada na Korenicu nisu izbijale nikakve pobune.

Po izjavi toga zarobljenika raspored desetina je sljedeći: Kulljam: 4 desetine i 3 strojnice.

G. Vodićevo: 2 desetine i 1 strojnica.

D. Vodićevo: 4 desetine, 3 strojnice i 5 strojopušaka.

Stražničku službu vrše danju sa oružjem, a noću, pošto su sigurni da se protivu njih neće vršiti noćne akcije, stražare bez oružja ili sa oružjem u ograničenom broju.

Medju odmetnicima ovoga odreda zapažen je šumarski inženjer Hrgović Niko, ranije sa službom u Bjelovaru, i Omanović¹⁰ bivši željeznički prometnik u B. Novom. Promičbu vrši jedan bogoslovac koji dobro poznaje hrvatsku povjest.

Prema zapaženim kretanjima odmetnika može se zaključiti da pripremaju napad na Dobrljin.

Iz jednog uhvaćenog letka upućenog svim štabovima odreda proleterskih brigada, bataljona i komandama četa vidi se da je pri vrhovnom štabu odmetnika organizirana »Glavna intendantura NOP« kojoj je povjereno snabdjevanje partizana hranom, odjećom i ostalom opremom.

Snabdjevanje se navodno vrši preko »Narodno Oslobodilačkog Odbora« koji se organiziraju po selima i kojima narod daje bilo milom bilo silom potrebne artikle, zatim kupovinom za gotov novac, rekvizicijom i konfiskacijom te organiziranjem radionice za izradu vojničke opreme.

U letku objavljena je i tablica pripadajućih artikala za dnevni obrok članovima N. O. P. koja predviđa: kruha 750 gr, mesa govedjeg 450, svinjskog 300, ovčeg 500 grama, krompira 500 gr, kupusa 500 gr, pasulja 150 gr, masti 10 gr, ili suhog mesa ili slanine 200—250 gr, duhana 10 gr, ili cigareta 10 komada.

Ovo su vjerovatno samo smjernice po kojima bi se imalo vršiti snabdjevanje partizanskih odreda, a da li se u praksi tako i provodi dvojbeno je.

Iz jednog letka Kordunaškog partizanskog odreda vidi se, da partizani Korduna teže prebaciti svoju djelatnost i na do sada mirne krajeve preko Save, te u tom cilju vrše promičbu.

Spominje se »izdajnička i protunarodna« akcija nekog četničkog vodje Rakinića u okolici Skrada, koji je, izgleda, odvojio se od komunista i poveo protukomunističku akciju, pa je zbog toga sa svojim pristalicama bio uhvaćen i njegov pokret ugušen od strane komunista.

Snage I. Krajiškog odreda i dalje napadaju naše posade na osiguranju željezničkih pruga Novi—Bihać a povezane su sa snagama II. Krajiškog odreda preko Sane, pa vrši napadaje zajedno sa snagama tog odreda. Tako je u jednom letku objavljeno da su

¹⁰ Hamdija Omanović, tada komandir jedne čete u Drugom krajiškom NOP odreda.

koncentrisan napad na Budimlić Japru izvršile snage 1. bataljona »Petar Škundrić«, 2. bataljona i 1. vod 5. čete 1. bataljona II. Krajiškog odreda. Kod jednog napada na sela oko Ključa—Sanica spominju se snage III. Krajiškog odreda, a spominje se i IV. Krajiški odred sa kojim veze postaju svakim danom sve bolje.

O partizanskim snagama kod Ogulina primljeno je naknadno izvješće u sljedećem: partizanske straže i zasjede nalaze se u jednom širokom pojasu oko zauzetog prostora počevši od s. Bukovac (j. i. od Lokve)—s. Brestova Draga—s. Sunger—s. Mrkopalj—s. Begovo Razdolje—s. St. Laz—s. Ravna Gora—s. Sušica—s. Divjake (j. i. od Skrada)—Vrh Zingerle (k. 867)—K. 788 — i sa tih položaja napadaju strojopuščanom vatrom ž. postaje Delnice i Hrv. Moravice, te straže duž želj. pruge. Jakost odmetnika prema još neprovjerenim podacima oko 1.000. Naoružanje raznoliko: puške jugoslavenskog i talijanskog porijekla, strojnice i strojopuške i lovačke puške. U oružju oskudjevaju, tako da na jedno oružje dolazi 2—3 partizana, a isto tako oskudjevaju u streljivu.

Vodja ove grupe jeste neki Dr. Brnčić" odvjetnik rodom iz Fužina i ima svoje sjedište u s. Mrkoplju. Sa njime se navodno nalazi i ljekarnik iz Delnica Drenovački.¹¹

Zapovjednik partizanske posade u selu Ravna Gora (jakosti oko 200 ljudi) jeste strojar Viktor Bujanj¹³ iz Fužina.

Osim spomenute grupe Mrkopalj—Ravna Gora nalazi se u primorskom pojasu u Svinjskom Dolcu (s. i. od Bribira) jedan logor partizana jakosti oko 1500—2000 ljudi.¹⁴

U selu Radočaj (z. od Skrada) nalazi se takodjer jedan logor jakosti 80—100 ljudi.¹⁵

U selu Ponikve (i. od Vrbovskog) nalazi se jedan logor partizana od 3—400 ljudi.¹⁶

Ove grupe partizana povećavaju se svakim danom nadolaskom odmetnika iz Delnica, Hrv. Moravica, Fužina i primorskog pojasa, a postoji mogućnost da se razbijeni partizanski odredi kod Krnjaka i Vojnića sjedine sa ovim snagama u Gorskom Kotaru.

Kao važnije momente u četničkoj akciji od posljednjeg izvješća do danas navodim sljedeće:

¹¹ Dr. Josip Brnčić, tada borac u Primorsko-goranskom NOP odredju.

¹² Luka Drenovački, tada šef kancelarije štaba Primorsko-goranskog NOP odreda. Poginuo 1943 god. kod Sušaka, u borbi protiv Talijana.

¹³ Odnosi se na Andriju Bujanja, a komandant partizana u Ravnoj Gori je bio Nikola Car.

¹⁴ Tu je djelovala Bribirska četa Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

¹⁵ Ovdje se nalazila Delnička četa Primorsko-goranskog NOP odreda.

¹⁶ Tu su se nalazili partizani Gomirske čete Primorsko-goranskog NOP odreda.

U kataru Pisarovina:

8. III. napala je jedna četničko-komunistička banda jačine oko 400 naoružanih puškama i strojopuškama postrojbe 3. sata I. kom. oruž. bojne u Banskom Kovačevcu. U 8-satnoj borbi ranjena su dva na našoj strani i ubijen je 1 četnik. Napad je odbijen.¹⁷

U kotaru Vojnić:

24. III. zapalili su partizani u Perjasici občinsku i još nekoliko drugih zgrada.¹⁸

U kotaru Vrginmost:

14. III. pronadjen je na ž. pruzi Glina—Vrginmost na km. 42, 43 i 44 pod tračnicama ukopan eksploziv. Eksploziva je bilo oko 6 kg upakovan u drvenoj kutiji i ukopčana električna baterija, koja nije bila dobro sastavljena, zbog čega nije došlo do eksplozije.

U kotaru Glina:

10. III. pokušala se je približiti jedna grupa odmetnika selu Hlovačak (općina Bučica) ali je od oružničke ispostave odbijena.

21. III. napala je jedna grupa odmetnika hrvatsko selo Prijeka (općina Maja). U borbi poginuo 1 ustaša, 2 zarobljena, 7 vojničkih i 2 građanske puške oduzete. U selu zapaljane 3 kuće.¹⁹

21. III. napadnut je most i željez. postaja Gredjani (kod Gline) vatrom iz sela Selišta. Napad je odbijen.¹⁰

24/25. III. upali su odmetnici u selo Vlaović (10 km. i. od Gline) i zapalili pravoslavnu crkvu, školu i popov stan, potom se uz vatru naše straže sa željezničke postaje povukli.¹¹

30. III. izvršen je od strane odmetnika napad na ž. postaju Grabovac (kod Gline) kojom prilikom se posada predala bez borbe.²²

30. III. istodobno kada je izvršen napad na postaju Grabovac napadnuta je ž. p. Maja, kojom prilikom se također predala posada bez borbe. Ovom prilikom poginuo je 1 domobran.²³

Domobrani ovih straža pripadaju pričuvnicima Varaždinskog popunidbenog zapovjedništva i Petrinjskoga.

¹⁷ Napad su izvršili dijelovi Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 100.

¹⁸ Ovu akciju izvršili su partizani Prve čete Drugog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.

¹⁹ ²⁰ Ove napade izvršili su partizani Druge čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

²¹ Ovu akciju izvršili su partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

²² Vidi dok. br. 167.

²³ Vidi dok. br. 163.

Istodobno sa napadima na ž. p. Grabovac i Maju izvršen je napad na ž. p. Vlaović, koji je odbijen, ali pošto se je 31. III. oružnička posada neovlašćeno povukla u Glinu odmetnici su zapalili ž. postaju. Posada u Vlaoviću je opet postavljena.

24. III. upali su odmetnici — oko 300 — u selo Bučicu, iznenadili seosku stražu od koje je 8 stražara ubijeno, zarobljeno 6 sanduka streljiva, 16 pušaka i oko 39.000 kuna iz občinske blagajne.²⁴

Oružnička posada sa pristiglim pojačanjem proterala je odmetnike.

30. III. upalo je nekoliko odmetnika u selo Bučicu Donju i zapalili su jednu kuću.

U kotaru Petrinja:

9/10. III. upala je jedna grupa odmetnika u domobranskim odorama u selo Bijelovac i odvela sa sobom jednog občinskog stražara.²⁵

20. III. upala je jedna grupa od 150 odmetnika u selo G. Budičinu, te je prema popisu koje ga je imala ušla u kuće gdje su nastanjeni ustaše i otela 5 vojničkih pušaka.²⁶

20 21. III. odmetnici ponovno napali s. Budičinu — oružani mještani dočekali odmetnike u zasjedi i napad odbili.

20 21. III. izvršen napad na D. Jabukovac (j. od Petrinje) — odmetnici protjerani.²⁷

22 23. III. napadnuto selo Budičina, pa su odmetnici jednom poduzetom širom akcijom čišćenja potisnuti.

25 26. III. napadnuta ž. p. Hrastovica i straža na ž. mostu, kojom prilikom je porušen ž. most.²⁸

Istoga dana napadnut je i Petrinjski vodovod kod Pecke, straža se je odvažno borila, ali se zbog nadmoćnosti odmetnika nije mogla održati. 8 domobrana nestalo, razvodnik straže i čuvar vodovoda ubijeni, vodovod manje oštećen.²⁹

²⁴ Prepad su izvršili partizani iz Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

²⁵ Ovu akciju izvršilo je jedno odjeljenje Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

²⁶ Razoružanje su izvršili partizani Prve čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda. Vidi dok. br. 109 i 123.

²⁷ Napad na Jabukovac izvršili su partizani Prve i Treće čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

²⁸ Ovaj napad i diverziju izvršili su partizani Prve čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda.

²⁹ Napad su izvršili partizani Druge čete Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. Ubijeno 8-10 domobrana, a ostali uspjeli pobjeći.

25. III. prilikom akcija čišćenja j. z. od Sunje dali su odmetnici kod Komogovine jači otpor sa Glavice (oko 200 pušaka i 2 strojnice) ali su razbijeni i protjerani u Šamaricu.³⁰

31. III. zapaljena je u selu Bijelnik (j. i. od Petrinje) prazna zgrada bivše oružničke postaje i nekoliko kuća.

U kotaru Kostajnica:

10/11. III. pokušala je jedna odmetnička banda napadaj na ž. prugu između Majura i Hrastovca. Napad je odbijen bez žrtava.

18. III. upala je u selo Velešnju (Mečenčani) jedna komunistička banda u domobranskim odorama — oko 130 ljudi — i tom prilikom zarobili 20 pušaka od 23 koliko su ih seljaci imali.

19/20. III. napala je jedna grupa odmetnika selo Panjane i Majur, ali su napadi odbijeni od naših straža bez gubitaka.

23. III. odveli su komunisti iz Mečenčana 3 seljaka, koji su izbjegli iz Komogovine.

22/23. III. napadnuta je ž. p. Hrastovac, napad je odbijen od naše straže.

U kotaru B. Novi:

19. III. napadnuta je straža i most u selu Rudice. Napad odbijen.

21. III. u zoru izvršen vatreni prepad na stražu kod B. Novog 1 domobran poginuo i 1 ranjen.

22/23. III. oklopni vlak nagazio na minu na dielu pruge Dobrljin—Novi, tom prilikom iskočila lokomotiva i 1 vagon razbijen.

21/22. III. vatreni prepad na ž. p. Rudice, na most i oklopni vlak. Napad odbijen.

22. III. ponovno vatreni prepad na straže kod B. Novog sa pravca Vješala. Odmetnici napali sa 4 automatska oružja. Napad odbijen.

24/25. III. obći napad na sve straže od Dobrljina do Novog. Jedna straža jakosti 1 časnik, 4 dočasnika i oko 56 domobrana (sa 5 strojopušaka) napadnuta od nadmoćne skupine odmetnika na dionici Dobrljin — most na Strižni — zarobljena je. Ostale straže napad odbile — pruga razrušena i skinuta sa nasipa u duljini 2200 m. Ik

25. III. II oklopni vlak nagazio na 2 mine na pruzi Dobrljin—Novi — stroj i oklopni vagon iskočili.

³⁰ Odnosi se na partizane Prve i Druge čete Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda.

U kotaru Dvor n. U.

9'10. III. manje grupe odmetnika napale su straže na ž. pruzi kod ž. viadukata između Kostajnice i Volinje. Napadi su odbijeni.

U kotaru Bos. Krupa:

15. III. napadnuta je oružnička straža u selu Crkvine. Napad odbijen i na strani pobunjenika 5—6 mrtvih.

25. III. napadnuti su radnici na ž. p. kod B. Krupe — 1 poginuo.

31. III. ubili su odmetnici između Jezerskog i Vrletnice (kod Otoke) u kraju gdje se do sada nijesu se pojavljivali odmetnici — 3 građana i 2 ranili.

U kotaru Cazin:

10. III. izvršile su odmetničke skupine napad na selo Trstovac i Marin Most. Napad nakon upućenog pojačanja odbijen.

10. III. napala je jedna skupina od 25 odmetnika u bijelim odorama naše straže na Radić Mostu — napad odbijen, a odmetnici se povukli u pravcu Aove.

18 19. III. odbijen je napad na stražu kod tunela br. 9 kod ž. p. Cazin (Srbijani).

23/24. III. izvršen vatreni napad na straže ž. p. Cazin — napad odbijen — 1 domobran ranjen.

U kotaru Slunj:

19. III. zaposjeli su odmetnici sela Bliznicu i Brezovac na putu Rakovica—Slunj. 21. III. povukli su se odmetnici iz Brezovca i navodno prebacili u Močila, a u Brezovac su 23. III. upali oružani milicioneri i dielom ga popalili.

U kotaru Korenica:

25. III. vođena je borba između odmetnika i udruženih naših i talijanskih snaga kod Plitvičkih Jezera. Naš 1 poginuo³¹.

U kotaru Bihać:

10. III. napadnuto je selo Pogledalo i Tržac, te su vođene borbe između Trstovca i Rujnice sa kombiniranim snagama oružnika i milicionera. Ranjeno je 8 milicionera.

³¹ Borba je vođena protiv dijelova bataljona »Ognjen Priča«.

6. III. napalo je oko 40 odmetnika selo 'Šturliće. Milicioneri sa pristiglim pojačanjem odbili su napadače do Siljkovače. U toj borbi popaljeno je 35—40 domova grkoistočnjaka iz kojih su pobunjenici davali otpor. Ovom prilikom spaljeno je i selo Bogovolje.

25. III. izvršen je vatreni napad od strane pobunjenika na Vincu.

U kotaru D. Lapac:

U D. Lapcu zarobljeno je oko 250 talijanskih vojnika, koji su razoružani, a oduzete odore prerađuju se u Korenici za odmetnike³².

U kotaru Knin:

U selima Vrpolje, Lukari, Bogatić izvršili su četnici razne napadaje na pučanstvo i otimanja imovine stanovništvu.

U kotaru Delnice:

19. III. napadnut je i zauzet Mrkopalj³³.

25. III. naišle su kod ž. p. Plaše dvije lokomotive na postavljenu minu i pruga je razorena na duljini od 400 m.³⁴

U kotaru Ogulin:

25. III. napadnuta je straža na vodocrpu u Generalskom Stolu. Od 8 stražara 6 je nestalo. Istovremeno napadnuta je straža vodocrpa na Mrežnici, ali je ovaj napad odbijen³⁵.

3) KOMUNISTI.

Komunistička akcija i dalje se sprovodi vrlo snažnom promičbom, koju šire u pučanstvu neodgovorni elementi i koja ne ostaje bez učinka, a po gotovo u krajevima gdje ima simpatizera, kao što je to u kotarevima Karlovac, Pisarovina, Vrginmost, Sisak, Glina, Petrinja i Kostajnica.

Iz mnogobrojnog prikupljenog komunističkog promičbenog materijala vidi se da cjelokupnom promičbom upravlja »centralni komitet komunističke stranke u Hrvatskoj« koji razaslije letke po cijeloj državi.

* Vidi dok. br. 82.

³³ Napad su izvršili partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi dok. br. 121 i 127.

³⁴ Ovu diverziju izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec«.

³⁵ Ovaj napad izvršili su partizani Prvog bataljona Drugog korpusnog odreda. Vidi dok. br. 128.

Okružni komiteti u pojedinim kotarevima letke umnožavaju i razašilju odredima. Tako su uhvaćeni letci umnoženi od strane kotarskog komiteta komunističke partije Hrvatske za kotar Petrinju i Kostajnicu, Glina a letci su umnoženi u Petrinji i u Glini.

U svojim letcima komunisti utiču na pučanstvo da se pričuvnici ne odazivaju u vojsku jer je ova vojska navodno predviđena za Istočni front, napadaju Ustaški pokret kojega krive za izazvane borbe u zemlji, u krajevima u kojima ima pristaša Dr. Mačeka napadaju politiku njegovu da bi time od njega odvratili pristaše i prikazuju partizanski pokret kao jedini koji bi mogao popraviti stanje i narodu pomoći — i si.

U predjelu sjeverno od Save komunistička djelatnost postaje sve življa. Komunistička grupa koja se je pojavila kod Kalnika protjerana je jednom akcijom čišćenja te se je u grupama povukla u pravcu Bilo Gore. U sukobu kod Javorovca ubijena su 4 četnika, jedan je ranjen i 3 uhvaćena. Ovom prilikom zarobljeno je 5 pušaka, 2 samokresa, 4 bombe, 1 torba puščanog streljiva, alata i si. U ovim borbama zapažen je i odbjegli poručnik Leiner, koji se iz Zagreba priključio komunistima.

U kotaru Čazma (s. Dubravi) na vrieme je uhićena i otkrivena komunistička organizacija koja se je spremala da se priključi komunističkoj grupi iz Kalnika.

U II zoni komunizam ubrzan i vidno jača a tome pomaže i glad koja tamo vlada i postupci Talijana prema našem narodu i vlastima. Zbog nezadovoljstva naroda u okupiranom kraju Dalmacije ovaj se u sve jačoj mjeri priključuje odmetničkim skupinama koje nazivaju »Oslobodilačka vojska«. Od ovih nezadovoljnika formiraju se nove skupine (komunista-odmetnika) u Dinari, Svilaji i Mosoru.

Ako se protiv ovih odmetnika neće na vrieme preduzeti enerģične mjere može se očekivati da će kad prolista šuma djelovanje ovih odmetnika biti u masama jer će narod i od straha od njih i nezadovoljstva i ogorčenja protiv okupatorskih vlasti priključiti se njima.

O razdoru koji je između komunista i četnika nastao i koji se u njihovoj promičbi jasno izražuje već je spomenuto pod II.

IV. OBĆI ZAKLJUČAK

I ako su u mjesecu ožujku prepadi odmetnika bili nešto češći, ne bi se još moglo govoriti o nekoj jedinstvenoj pojačanoj oružanoj aktivnosti. Najaktivniji su Krajiški partizanski odredi, koji su razoružali posade u Budimlić Japri i Blagaju i ometaju željeznički promet dolinom rijeke Une. Isto tako aktivna je »grupa Šamarica«, koja ugrožava cijeli kotar Glina i Petrinja, a osobito bližu okolicu središta Velike Zupe Gora.

Usljed akcije Utinjskog sdruga južno od Karlovca, razbijena je jaka odmetnička »grupa Petrova Gora«, ali su se njeni dijelovi prebacili izgleda na lijevu obalu Korane.

Najveća aktivnost komunista je zapažena u kotaru Delnice i Ogulin.

U opće je upadljivo da komunisti najveću važnost polažu na promidžbu i na pridobijanje seoskog stanovništva. Osobito su pažljivi prema muslimanima. Obazriv postupak prema stanovništvu zauzete Budimlić Japre brzo je odjeknuo i po drugim muslimanskim selima, tako da su muslimani u Blagaju odmah našoj vlasti predali oružje, smatrajući da im od partizana ne prijete nikakva opasnost. Istu promidžbu razvijaju i po katoličkim selima, pozivajući obveznike da se ne odazivaju pozivima u domobranstvo.

Naše pučanstvo postaje sve malodušnije i nesmije uopće izlaziti u polja i traži oružanu zaštitu (ovo osobito u kotaru Petrinja i Glina) i ako je djelimično i samo oboružano.

Obzirom na važnost ovoga treba najžurnije poduzeti jaku protupromidžbu, jer postoji bojazan da se pričuvnici neće u dovoljnoj mjeri odazivati, što već sada pokazuju pojedini primjeri.

Zapovjednik, general,
Rumler

BR. 166

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE VINODOL I PODGORJE O MJERAMA
TALIJANSKIH VOJNIH VLASTI I AKCIJAMA PARTIZANA U
VREMENU OD 16 DO 31 OŽUJKA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA VINODOL I PODGORJE

V. T broj: 98-1942.

U Senju, dne 1. travnja 1942.

Predmet: Izvješće o javnoj sigurnosti i
obćoj situaciji velike župe Vinodol
i Podgorje za vrijeme od 16. do 31.
ožujka 1942. —

Ministarstvu vanjskih poslova

u

Zagrebu.

Pozivom na okružnicu ministarstva unutarnjih poslova; ravnateljstvo za javni red i sigurnost od 9. XII. 1941. pov. broj 12565-1941. predlaže se, prema stiglim podatcima područnih kotarskih oblasti, izvješće o javnoj sigurnosti i obćoj situaciji velike župe Vinodol i Podgorje za razdoblje od 16. do 31. ožujka 1942.

U kotaru Crikvenica: Dne 9. ožujka o. g. došla je jedna grupa odmetnika u selo Vel. Bašunje, občine Grižane i sobom odvela Nikolu Karlića, rođen 1921 godine.

Nekoliko dana ranije bili su iz občine Grižane odvedeni u šumu: Branko Mužević, rođen 1921, Ivan Pavlić, r. 1921, Zvonko Hreljac, r. 1921, i Stjepan Golać, r. 1921.

U kotaru Kraljevica: U noći na 12. ožujka oko 2.35 n. na željezničkoj pruzi, blizu postaje Drivenik, naišao je talijanski vojni vlak na podmetnuti eksploziv, kojom prilikom su ranjena 2 vojnika i učinjena je veća materijalna šteta. Na 100 m. udaljenosti od mjesta, gdje je nastala eksplozija, bila je talijanska vojna straža. Saobraćaj je uspostavljen 13. ožujka u 22 h.¹

U kotaru Novi: U izvješću za prošli tjedan javljeno je, da su talijanske vojne vlasti odvele žitelje pojedinih sela občine Bribir u koncentracioni logor u Bakru. Občina Bribir javila je, da je odvedeno ukupno 120 osoba.

Isto tako odvedeno je iz zatvora u Novom u logor u Bakru 35 osoba, koje su od ranije bile zatvorene zbog raznih prekršaja.

Dne 18. ožujka odveli su komunisti u šumu Kazimira Baričević, rođen 1918, iz Zagona, a inače nastanjen u Novom.

Drugi dan odvedene su 4 osobe iz sela Zagon u šumu, a svi oni bili su pozvani na oružnu vježbu, pa se predmjeva, da su dobrovoljno otišli među odmetnike.

Dne 31. ožujka uhapsile su talijanske vojne vlasti Dragutina Linić, obć. blagajnika u Ledenicama, koji je rodom iz Dolnjeg Jenjenja. Uhapšenje je navodno izvršeno na zahtjev vojnih vlasti iz Sušaka.

Pored toga uhapšene su u Ledenicama još 4 osobe i to navodno radi pomaganja odmetnika. Ovo je izvješćeno ovostranim dopisom od 2. IV. o. g. broj 846 Prs.

U noći na 31. ožujka odmetnici su prepilili brzoglasne stupove između Novoga i Bribira (39 komada), između Selaca i Novoga 4 kom. i Ledenica i Novoga sve stupove na duljini od 3 i pol kilometra².

L^T kotaru Senj: Dne 1. travnja prepilili su odmetnici 14 brzoglasnih stupova između Senja i Novoga³.

Kotarske oblasti u Brinju i Karlobagu, te ispostava u Pagu nisu u ovih 15 dana prijavile ni jedan slučaj, kojeg bi trebalo u ovom izvješću spomenuti.

¹ Ovu diverziju izvršili su partizani Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

² Telefonsko-telegrafске stupove su presjekli partizani Bribirske čete Drugog bataljona »Matija Gubec« Primorsko-goranskog NOP odreda.

³ Ovu akciju su izvršili partizani Ledeničke čete Primorsko-goranskog NOP odreda.

Manji broj kršenja javne sigurnosti, koji se je dogodio u razmaku od 15. do 31. ožujka o. g., nego je to bio slučaj u ranijim istim razmacima ne ukazuje na poboljšanje teškog stanja javne sigurnosti.

Moli se ponovno naslov, da što žurnije uspostavi župsku redarstvenu oblast i postavi upravitelja iste.

Za dom spremni!

(M. P.)⁴ Po nalogu velikog župana
tajnik:
Potpis nečitak

BR. 167

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE KRALJEVČANI OD 2 TRAV-
NJA 1942 GOD. O ZAROBLJAVANJU DOMOBRANSKE STRAŽE
NA ŽELJEZNIČKOJ STANICI BANSKI GRABOVAC

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
I. HRV. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB

J. S. Broj 3032

U Zagrebu, dne 14. travnja 1942.

Predmet: Domobranska straža
u Banski Grabovac¹ po komuni-
stima razoružana i zarobljena.

- 1.) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
- 2.) VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU

Zagreb

Oružnička postaja Kraljevčani dopisom Br. 437. od 2. travnja 1942. javlja:

»Noću 29/30. ožujka 1942. oko 2 sata, nenadano je po komunistima napadnuta i razoružana domobranska straža na željezničkoj postaji Banski Grabovac, kotara Glina, te nakon zarobljenja straže, komunisti su zapalili željezničku postaju, zgradu općinskog poglavarstva, kuću talijanskog podanika Dominika Cimbari-a. te još tri kuće mještana Banski Grabovac.

⁴ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska, Velika Zupa Vinodol i Podgorje Senj.

¹ Krajiški Grabovac

Straža je bila u jačini od jednog časnika i 46 domobrana².

Časnik³ koji je zapovjedao ovom stražom, navodno je stražnike sa stražarskih mjesta povukao u stražaru, te cjeloj straži rekao, da se je sva vojska u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj predala, i da se oni moraju predati. Nakon par minuta već su bili opkoljeni od komunista. Ime časnika nije poznato.

Nakon što su komunisti zapalili pomenute građevine, pošli su u pravcu sela Luščana gdje se utvrđuju, i sa sobom odveli zarobljene domobrane i časnika.

Iste noći komunisti su porušili željezničku prugu od Banskog Grabovca prema Vlahoviću udaljeno za 1.100 metara.«

Prednje predlažem time, da sam izdao zapovjed krilu Petrinja, da se preduzmu potrebne mjere za hvatanje ili uništenje četničko-komunističke bande.

Zapovjednik potpukovnik
(Duffek)
Duffek

- Napad su izvršili partizani Druge čete Prvog bataljona Banjskog NOP odreda.

¹ Odnosi se na Milana Brunovića, koji je bio u vezi s partizanima i prethodno se dogovorio s njima za ovaj napad.